В. МИХАЙЛОВ

Под чужим именем

ВИКТОР МИХАЙЛОВ

ПОД ЧУЖДО ИМЕ

ПОВЕСТ

1951
ДЪРЖАВНО ВОЕННО ИЗДАТЕЛСТВО ПРИ МНО

Превели от руски

ТИХОН МИЛЧЕВ
ЯНКО УРУМОВ

Виктор Михайлов
ПОД ЧУЖИМ ИМЕНЕМ
повесть

Военное издательство
Министерства обороны Союза ССР
Москва — 1954

1. В ТЪМНАТА НОЩ

Празнично украсена, блестяща с пламъците на илюминациите, Москва се успокои, затихна; на Спасската кула Кремълският часовник удари четири. Полковник Каширин свери ръчния си часовник, стана и огледа писмената маса. Нямаше нищо забравено, всички документи бяха сложени в желязната каса, само бронзовият бюст на Дзержински се оглеждаше в правоъгълното стъкло.

Като дръпна пердето и разтвори прозореца, полковникът жадно вдъхна предутринния свеж пролетен въздух. Небето беше още непроницаемо тъмно, но на изток вече светлееше тънкият гребен на облаците.

Над входа на метрото пламтеше буквата „М" с червена, едва трепкаща неонова светлина. Над малката алея от млади кленове като кула на средновековен замък се издигаше върхът на централната аптека. По́ вдясно — скулптурната фигура на Иван Фьодоров — първият печатар, съсредоточено наведен над първата печатна книга. В дъното на улицата, осветено от празничните гирлянди на електрическите лампи, се извисяваше огромното здание на Министерския съвет.

А над каменната грамада от здания горяха със спокойна светлина рубиновите звезди на Кремъл.

Далече на югозапад, на хиляда километра от столицата, върху нисък хълм до рекичката Сплячи стърчеше изоставена вятърна мелница. Времето бе пощадило основите ѝ, иззидани от едър варовиков камък, но стените ѝ се бяха наклонили и слегнали, счупената перка безпомощно висеше като крило на ранена птица.

Тихо и безветрено е в този предутринен час. Дремят белите венчета на водната лилия, реката спи, мълчи и острицата, приказлива при вятър. В редките пролуки на облаците едва се виждат златните светлинки на звездите.

Струва ти се, че старата мелница отдавна е забравена, но това не е вярно. В тази мелница се е притаил пост за въздушно наблюдение от граничната застава. На високия остър покрив бавно се обръща гигантската чаша на антената: на юг, на запад, на северозапад и отново на юг гледат нейните внимателни и зорки очи.

Операторът, старши сержант, оглежда простора. Екранът на електронния осцилограф свети с бледозелена светлина. Върху екрана се появяват отраженията на познати предмети от местността, стотици хаотически натрупани електрически смущения, непрекъснато възникващи и мигновено изчезващи светлинни импулси.

Това, което на пръв поглед прилича на безпорядъчни светлинни пламъчета, операторът уверено и бързо чете.

Тук наблизо има радиостанция. Сержант свръхсрочник прослушва ефира. Червеника-

вата светлина на сигналната лампа озарява лицето му, снопче светли коси и голямото му изпъкнало чело.

Близо до мелницата в сянката на наклонената перка стои часовоят; неговият поглед е отправен надолу, към сънната река, и по-нататък — към равнината, която се губи далеч-далеч към черната ивица на едва виждащите се на хоризонта гори.

Нащърбеният лик на луната, внезапно погледнал между облаците, залива с бледа, топла светлина младите кукурузени поля. Светлината трепти и се прелива над реката.

Но ето на екрана изниква малка чертица. Операторът удвоява вниманието си, регулира яснотата, изменя фокуса, усилването, обръща антената на югозапад и като изчиства постепенно екрана от смущенията, все по-ясно хваща отразения от някакъв самолет импулс. Целта е открита, но в импулсите липсва определеният сигнал-отговор „Свой"!

Това са следи на приближаващ се враг.

— Азимут 274. . . Разстояние 162. . . Височина 2700. . . — определя бързо координатите на чуждия самолет вторият оператор.

А радистът извиква главния пост за наблюдение:

— „Лайка"! „Лайка"! . . . Тук „Лале" — тихо и настойчиво повтаря сержантът.

Полковник Каширин затвори прозореца и дръпна пердето. Дългият работен ден свърши и той можеше да се върне в къщи. Но теле-

фонът иззвъня. Трябваше да вдигне слушалката.

— Полковник Каширин слуша... Да, другарю генерал, ще си отивам... Обещавам — ей сега излизам. Тръгвам пеша; трябва да се поразходя преди сън... Довиждане.

Полковникът остави слушалката. Огледа още веднъж кабинета и угаси настолната лампа. На вратата се почука.

— Влезте — каза той и отново запали лампата.

Влезе капитан с папка в ръка.

— Нещо срочно ли има? — попита полковникът.

— Твърде срочно. Разрешете да доложа!

— Докладвайте — отвърна полковникът и седна в креслото.

Капитан Гаев, слаб, с едро лице, с кестеняви очи, гладко избръснат, изглеждаше свеж и млад. Като забеляза умората, която полковникът старателно скриваше, Гаев започна да докладва бързо и кратко:

— В четири часа и дванадесет минути е получена радиограма:

„В района на Садовяну, квадрат Д-45, от югозападна посока се появи двумоторен самолет без отличителни знаци. Вероятна посока североизток."

Гаев сложи радиограмата върху масата на полковника.

Каширин още веднъж прочете донесението, потърка брадичката си с пръсти, което бе признак у него на дълбок размисъл, и каза:

— Дръжте ме в течение, аз ще бъда в къщи или при генерал-майора.

Когато капитан Гаев излезе, полковникът се обади по телефона:

— Другарю генерал, обаждам се пак аз; Каширин. Положението се промени, моля да ме приемете по бърза работа!

2. НЕКАНЕН ГОСТ

Самолетът се наклони надясно, зави и излезе от облаците. В същото време три автомобила с голяма скорост и със загасени фарове се носеха по широката лента на шосето. Скоростомерът показваше осемдесет километра.

Машините остро свиха по междуселски път, като намалиха скоростта.

Самолетът изведнъж зави над овощните градини на колхоза „Нов път", сетне се изправи и от дългото му хищно тяло се отдели една тъмна точка, след нея втора. Самолетът започна да набира височина и изчезна в югозападна посока, скривайки се в облаците. Под единия парашут плавно се полюшваше човек, а под другия — малък черен правоъгълник. Като оставиха автомобилите в сянката на колхозните хамбари, граничарите бързо тръгнаха във верига напред, обхващайки в равен полукръг голямата ябълкова градина.

Върху сламата в мека плетена талига се изтягаше Захар Полещук, старши коняр на колхоза „Златен сноп", като си тананикаше под

нос някаква песен. Дребният кулест кон, мърдайки с уши, бягаше в бавен тръст.

Пътят през овощната градина беше прав и Полещук задряма, но изведнъж конят изплашено сви встрани и спря. Чупейки клоните на дърветата, големият черен правоъгълник падна в градината.

Полещук успокои коня, надигна се от талигата и се огледа. От мястото, където беше паднал черният предмет, се раздаде такъв звук, като че ли отвориха бутилка със старо вино, и ниско, над самите корони на дърветата, се пръсна зелена ракета и веднага изгасна.

— Що за чудо! — помисли Полещук. — Капка спирт не съм слагал в устата си, пък какво ми се привижда.

Той се ослуша: някъде далече бучаха автомобили... затихнаха. Отново се раздаде шум и отново над върховете на ябълките се пръсна зелена звездичка.

Полещук слезе от талигата и крадешком, като на лов, тръгна към непознатия предмет. На около двайсетина крачки от пътя той видя правоъгълен сандък, обшит с черен брезент, а на сандъка, точно в средата — малка черна тръба, от която на равни интервали от две-три минути излиташе зелена ракета.

В същата посока, често спирайки се и ослушвайки се, вървеше човек. В дясната му ръка имаше пистолет. Като видя наблизо избухването на ракетата, непознатият забърза и

излезе на пътя. Тук впрегнатият кон привлече вниманието му. Човекът бегло огледа каруцата, прекоси пътя и още по-внимателно тръгна нататък. Скоро той застана зад гърба на Полещук. Разгледа внимателно колхозника, сложи пистолета в джоба си и решително тръгна напред.

— Здрасти! — каза той. — Що за дяволия е това?

— Дявол го знае! Аз ей сега ще хукна до началника. — И като се опомни, изведнъж попита: — А вие кой сте?

Аз съм агроном-овощар.

— От „Нов път"?

— Да.

— За такъв не съм чувал...

— Трети ден как съм дошъл от Киев. А ти откъде си?

— От „Златен сноп" — старши кояр Захар Полещук. Може би сте чували?

— Не, не съм чувал. Конят на пътя твой ли е?

Мой. Отивам за вашия кравешки лекар Денис Григорович. Нашата Силва, рекордьорката, се разболя. За нея вашият началник дванадесет хиляди ни даваше! Но с тая работа какво ще правим?

— Трябва да разбудим председателя и да съобщим на заставата.

— Да вървим — съгласи се Полещук и сви към пътя. В този момент непознатият му нанесе с дръжката на пистолета силен удар в тила. Колхозникът падна, а непознатият пре-

търси джобовете му, намери удостоверението му и като го мушна в джоба си, се ослуша.

Беше тихо. Лек ветрец ту подухваше, ту отново затихваше. Сиво циганско славейче, подскачайки от клонче на клонче, пусна на няколко пъти трепе́рливи трели и млъкна. Далече откъм колхозните къщи се разнесе първото кукуригане на петел, отговори му друг, някъде залая куче и замлъкна.

Непознатият се приближи до денка, огледа се, пъхна пистолета в джоба си, извади нож и разряза брезента. В денка имаше два куфара, раница, сапьорна лопата. Като разкопа земята близо до дървото, където почвата беше рохкава, той пъхна в трапа парашутите, платното от денка, ракетницата и лопатата, загреба с ръце пръст, покри предметите, сетне надяна раницата, взе куфарите и тръгна към пътя.

Конят стоеше на предишното място. Непознатият хвърли куфарите и раницата в дъното на талигата и ги покри със слама, извади удостоверението на Полещук, видя го, скочи в талигата и удари коня с края на юздите. Кулестият кон, непривикнал към такова отношение, зацвили, изправи се на задните си крака и потегли в силен тръс.

След стотина метра пътят сви надясно. Когато талигата излезе на правия път, граничарите я спряха.

— Здравей, другарю! — каза приближилият се до талигата старши сержант с внушителен ръст и с два медала „Воинска слава" на широките си юнашки гърди. — Накъде и откъде?!

— Старши коняр Захар Полещук от колхоз „Златен сноп". Откарах ветеринарния лекар в „Нов път".

— Добре. Документи имаш ли?

— Как не, без документи не пътуваме!

Като разгледа удостоверението, старши сержантът го върна, после обиколи каруцата, потупа коня по гърба и го похвали:

— Хубава кобила! Жребна ли е?

— Не, през зимата се ожреби.

— Така. Като пристигнеш, предай на председателя Грицко Вечора, че старши сержант Башликов е наредил да го поздравиш, ясно ли е?

— Ясно.

— Ти повтори, както е по устава!

— Да предам на председателя Грицко Вечора поздрав от старши сержант Башликов! — повтори непознатият.

— Сега слизай, гадино! — застрашително каза Башликов и насочи автомата си. Измъкнал пистолета си, непознатият дръпна юздите и даде изстрел, но в тоя миг конят тръгна и куршумът мина отгоре. Изплашеният кон побягна в галоп, ала автоматна поредица го настигна и той, като изцвили жално, се повали на предните си крака.

Непознатият скочи от талигата и се хвърли в храстите френско грозде. Обаче граничарите скоро го заобиколиха откъм градината и след кратка престрелка го заставиха да отстъпи на пътя. Там той попадна на Башликов.

Всякаква съпротива беше безполезна. Дишайки тежко, озъртайки се встрани като заловен звяр, той вдигна ръце.

Башликов взе от задържания пистолета и го обискира. В страничния му джоб намери освен удостоверението и паспорта голяма пачка пари.

— Разрешете да доложа? — обърна се старши сержантът към приближаващия се капитан.

— Докладвайте!

— Парашутистът, хвърлен от самолета, е задържан. У него са намерени: удостоверение от колхоз „Златен сноп" на името на Захар Дмитриевич Полещук, паспорт на името на Рубцов Иван Григориевич, скорострелен пистолет и една пачка пари.

— Прегледайте талигата!

— Слушам, да прегледам талигата! — отговори Башликов и се впусна да изпълни заповедта.

Когато той измъкна куфарите и раницата от талигата, млад новобранец го попита:

— Но как разпознахте тоя гад, другарю старши сержант?

— Как ли? — усмихна се Башликов. — Та кой коняр ще допусне, че старият жребец може да стане кобила, и то жребна?! Аз виждам, че той не различава жребеца от кобилата, и му пускам втора въдица: поздрави, казвам, председателя Грицко Вечора, а в „Златен сноп" председател е Иван Зенковец, депутат, известен човек.

— А кой е тоя Грицко Вечора?

— Песен има такава: „Ой не ходи, Грицко, на тая седянка." Ето кой е Грицко Вечора.

Боец, да тръгваме! — завърши Башликов, като взе двата куфара и раницата.

А над градините вече настъпваше утро: и птичето цвъртене, и нежният ябълков цвят, и капките роса, святкащи от първите слънчеви лъчи — всичко, всичко утвърждаваше осезаемата радост на живота.

3. ЕДИН ПЪТ

Макар че беше спал много малко, полковник Каширин се чувствуваше бодър и освежен. Той взе хладен душ и се избръсна. Чу звънеца от следствената част и това го накара да се усмихне. Мушна в джоба си кутия цигари и като взе новия брой на вестника, излезе от кабинета.

Подполковник Зубов вече го чакаше. Той беше четиридесетгодишен, пълен, среден на ръст мъж; редки тъмни коси едва закриваха прозиращата плешивина на темето му. Живите му кестеняви очи, големият чип нос и трапчинките на бузите правеха лицето му добродушно и приятно.

— Е, другарю полковник — каза той, когато Каширин влезе в кабинета, — да послушаме песента на „варяжкия гост"?

— Да послушаме — съгласи се полковникът. Той седна в дълбокото кресло, поставено в сянката на пердето, и запали цигара.

Зубов натисна звънеца. От лицето му изчезна добродушното изражение: той стана строг и сериозен.

— Доведете Рубцов! — късо каза Зубов на влезлия лейтенант и като извади от масата папката с документите, започна да ги разглежда.

Лейтенантът, обръщайки се рязко, излезе и след около пет минути доведоха в кабинета Рубцов. Той се спря на вратата, пристъпваше от крак на крак, ту изтривайки с мръсната си вече кърпа избилата по челото му пот, ту вдигайки очи и внимателно оглеждайки обстановката в кабинета, ту отново навеждайки ги надолу към пода.

— Вашата фамилия, име и бащино? — без да откъсва поглед от документите, попита подполковникът.

— Рубцов Иван Григориевич.

— При срещата с граничарите вие сте се нарекли Захар Полещук.

Рубцов мълчеше.

— Е, какво, вие да не сте си глътнали езика? Отговаряйте: Полещук Захар Дмитриевич ли сте, или Рубцов Иван Григориевич?

— Рубцов Иван Григориевич.

— А откъде взехте удостоверение с името на Захар Дмитриевич Полещук, старши коняр от колхоза „Златен сноп"?

— Намерих го... на пътя...

— А Полещук казва, че вие сте му нанесли удар с нещо тежко в тила, той е изгубил съзнание и вие сте му взели документа. Така ли е, или не?

— Не е така...

— А как е?

— Аз не познавам никакъв Полещук! И очите му не съм виждал!

— Вие не сте го виждали, а той ви е видял? Как така?

— И той не ме е виждал...

— Обаче той ви описва доста точно — и като извади из папката протокола, подполковник Зубов прочете: „Костюм сив, среден на ръст, къдрави коси, малки очи. Говори с тебе, а не гледа в теб, чип нос..." Портрет, а? Какво ще кажете?

— Нищо не мога да кажа...

— Ваши ли са куфарите и раниата, намерени в талигата?

— Какви куфари?! Аз нямах нищо!

— Е, а тези пари също ли не са ваши? — попита подполковникът, като сложи пачката на масата.

— Парите са мои.

— Парите са фалшиви. В куфара имаше такива пари още тридесет хиляди от същата серия и номера поред. Питам ви за последен път: вашата фамилия?

— Рубцов Иван Григориевич.

— Години и месторождение?

— Роден съм в 1919 година на 10 октомври в Мелитопол.

— Всичко това по паспорта ли е?

— Да... по паспорта.

— Лошо е направен. Първобитно.

— Какво? — попита Рубцов.

— Паспортът, казвам, лошо е направен. Националност?

— Руснак.

— Бил си руснак.

— Не, защо, аз съм руснак.

— Аз казвам, че си бил руснак! Какъв си ти руснак, като пристигаш през нощта от чужда страна, на чужд самолет, в едната ръка с отрова, а в другата с взрив. Седнете „руснако", не там, ето тук, по-близко!

Рубцов се приближи до масата и седна на края на твърдия стол.

— Вие ще кажете ли истината? — направо и неочаквано го попита подполковникът.

— Не — хрипливо промърмори Рубцов.

— Защо?

— А защо? Все едно... — добави Рубцов и безнадеждно махна с ръка.

— Ето какво, Рубцов Иван Григориевич, слушайте ме внимателно. Вие сте хванат с явни улики, у вас е намерено: радиостанция, от която предпазливо е махната фабричната марка, кинолента с голяма чувствителност, приспособена за тайнопис, значително количество експлозиви, взриватели и силно действуваща отрова. Всичко това е напълно достатъчно, за да приложим към вас Указа на Президиума на Върховния съвет на СССР от 12 януари 1950 година и да ви разстреляме като изменник на Родината, шпионин и диверсант. Ако искате да заменим вашата позорна смърт със затвор, има само един път.

— Какъв?

— Пътят на истината. Да кажете цялата истина.

— Позволете аз... да помисля? — нерешително продума Рубцов.

— Мислете.

— Имате ли цигари? — умоляващо попита той.

Подполковникът извади от масата кутия с цигари, даде му да запуши и като стана от стола, започна да преглежда през рамото на Каширин едно списание.

Минаха няколко тежки и мъчителни минути, Рубцов допуши цигарата и каза:

— Ще говоря. Какво ви интересува?

Подполковникът бавно седна на стола, още веднъж прелисти паспорта, сложи го и като наблюдаваше внимателно Рубцов, каза:

— Вашата истинска биография, как попаднахте зад граница, с кого, кога и къде бяхте завербуван, къде и каква подготовка сте получили, с кого и при какви обстоятелства бяхте прехвърлен през границата, каква конкретна задача получихте?

— Аз моля само, ако може, две цигари!

— Ето ви цигари, кибрит и пепелница — подполковник Зубов сложи всичко това пред Рубцов.

Рубцов запуши, жадно всмукна, закашля се и като седна на стола, попита:

— Мога ли да говоря?

— Говорете, но помнете — само истината! — отговори подполковникът.

4. ФРЕНК

Той говореше силно развълнуван, като палеше цигарите една от друга. Звънкият му глас често пресекваше. Тогава той смучеше дълбоко от цигарата. Настъпваше пауза, изпълнена с напрежение.

— Като обръщам поглед назад, моята младост изпъква пред мене като щастлив, но кратък сън. Аз бях човек и имах майка и в студените нощи тя ставаше и грижливо ме завиваше с палтото си върху юргана... И девойка обичах, и тя ме обичаше. И имах приятели, весели срещи, комсомол... Имах бъдеще...

Помълча, изкашля се и продължи:

— Роден съм в Барнаул. Баща ми почина, когато бях на четири години, мама ме отгледа. Фамилията ми е Клюев, казвам се Григорий Иванович, вчера навърших тридесет и две години. След като завърших гимназия в Барнаул, постъпих в Държавния московски икономически институт. В четиридесет и първа година, през септември, когато положението на фронта беше особено тежко, от четвъртия курс на института ме призоваха в армията. След шест месеца завърших курсовете „Изстрел", приех рота от двадесет и седми стрелкови полк. До единадесети септември четиридесет и втора година бойното щастие не ме оставяше. На десети септември ние водихме улични боеве в Новоросийск. Десният бряг на Цемеския залив ни прикриваше от артилерийския огън. Нашето съпротивление

постави под удар цялата войскова група на противника в Таманския полуостров. Хитлеристите, без да се съобразяват със загубите си, заеха града, а аз... аз, тежко ранен, в безсъзнание, попаднах в плен и се озовах в лагера за военнопленници край Мюнхен в околностите на Вертархоф. Аз дълго боледувах, но болните и физически непълноценните хитлеристите унищожаваха. Въпреки страшната слабост аз излизах на работа. Работех в завод за бира като огняр. Два пъти с мои другари се опитвахме да избягаме от плен, но... след първото бягство четири месеца лежах по корем и храчех кръв, а след второто... не заслужава да говоря за това.

Като отпусна глава на ръцете си, той замълча известно време, след това взе цигара, запуши и с още по-голямо вълнение продължи:

— На десети май четиридесет и пета година всички военнопленници: руснаци, французи и англичани — пияни от щастие и радост, пристигнахме в Мюнхен. Комендантът на града, майор Джон Търнер, заповяда да ни дадат дажба суха храна и ни предложи да се върнем в лагера, тъй като още нищо не било готово за репатрирането ни. Върнахме се в лагера във Вертархоф. След три дни дойдоха американци и поставиха въоръжена охрана. Вместо Ернст Хотцер комендант на лагера стана Доналд Бърд; във всичко останало положението не се промени. След три месеца отделиха всички военнопленници-англичани и ги откараха от лагера с камиони, след още

един месец — отделиха всички французи. Ние поискахме да ни репатрират, устройвахме протестни митинги, накрая обявихме гладна стачка. Тогава пристигна майор Търнер и ни успокои: водят се преговори с представители на съветските окупационни войски, необходимо е търпение. Но на нас тъкмо търпението ни липсваше.

Така в мъка и очакване мина четиридесет и пета година. Новата година не ни донесе нищо ново, само в лагера все по-често и по-често започнаха да проникват италиански монаси и англо-американски мисионери, някакви непознати личности с колети, пълни с продукти, костюми, бельо, подаръци от Ватикана, талисмани с кръстове.

Тези господа водеха тайни разговори за това, че репатриацията ни в родината е равносилна на нов плен и дори затвор. Имаше при нас трима човека: Астахов, Гудим и Симченко. Те най-много от всички се бореха за репатриация, говореха на митинги, пишеха гневни протести и се караха с коменданта на лагера капитан Бърд. Тези трима човека първи репатрираха в родината. Когато ние протестирахме против подбора за репатриация, комендантът на лагера многозначително ни казваше: „Те много се стремяха към къщи, ла видим как ще ги приемат в Русия!"

На двадесет и осми май четиридесет и шеста година ни обявиха, че ще ни откарат в Мюнхен, където всички ще бъдем предадени на представителя на съветските окупационни войски в Германия. На втори юни действител-

но ни откараха в Мюнхен и ни разквартируваха в казармата на бившия есесовски полк „Зигфрид". На петнадесети юни ни строиха на плаца в очакване на съветския представител. Ние дълго го чакахме, но... съветският представител не дойде. Тази комедия се повтори няколко пъти. Хората се разочароваха, убиваше се у тях и последната надежда. Веднъж в края на юни ни раздадоха краставици, загънати в парчета от стари вестници. Някои от тях бяха загънати в един брой съветски вестник. На тези парчета ние прочетохме: „По решение на Колегията на военния съд Астахов, Гудим и Симченко за доброволно предаване в плен са осъдени на разстрел. Присъдата е приведена в изпълнение." Тази новина силно възбуди целия лагер — ние познавахме тези хора, знаехме, че не са отишли доброволно в плен, и всеки от нас започна да се опасява за своята съдба. По-късно узнах, че Гудим, Астахов и Симченко са били провокатори, а цялата история с вестника е била ловък трик; разчитало се е на нашата доверчивост.

Веднъж, когато под палещото знойно баварско слънце ние стояхме на плаца в безплодно чакане, пред нас се яви самият Джон Търнер и с него изтощен, изпокъсан човек. Чрез преводача майор Търнер се обърна към нас със следната реч: „Днес аз съм длъжен да ви предам на представителя на съветските окупационни войски. С камиони ще ви откараме в Хемниц, но... аз съм представител на страната, където свято зачитат демокрацията и

свободата, затова от хумании съображения ви моля да изслушате вашия съотечественик, който е избягал от съветската окупационна зона."

Човекът, наречен наш съотечественик, разказа, че преди около една седмица с група военнопленници бил предаден в Нюрнберг на съветски представител и под силна руска охрана бил отправен в Ерланген. По пътя, разговаряйки с един войник, той научил, че всички репатрирани изпращали не по местожителството им, а в концентрационни лагери в северен Сибир, където работели при ужасни условия за разработване на горите. Когато те пристигнали в Хемниц, на всеки от тях надянали тежки белезници и ги наблъскали в силно охранявани товарни вагони. Същата нощ той и с него още няколко човека разбили пода на вагона и през време на един кратък престой избягали, а после с мъка се добрали до Нюрнберг. Като узнал, че в Хемниц изпращат нова голяма група репатрирани, той счел за свой дълг да ни предупреди. Някой от нашите редове извика: „Не вярвайте, другари, това е провокация!" Спомних си събитията от последните четири години на пленничество, лагерите, изпитанията и изтезанията, разстрела на трима наши другари. И с ужас си помислих за онова, което ме очаква в Русия. Дойдоха камионите и когато майор Търнер предложи на ония, които искат да се върнат в Съветския съюз, да направят десет крачки напред, почти всички пленници излязоха напред. Аз... останах и с мен още около

седем човека. Качиха ни в автобус и бързо ни откараха. Ако до този съдбоносен ден, петнадесети юни, бях насилствено лишен от родина, то тогава, което аз по-късно разбрах, сам, по своя вина тръгнах по пътя на човек, завинаги загубил родината си.

Клюев нервно смачка в длан угарката, разкопча тясната яка на ризата си. Изпи наведнъж чаша вода и продължи:

— Докараха ни в южния курортен град Бад-Кисенген. Тук ние се ползувахме с известна свобода и живеехме в една от богатите вили на фон Тисен извън града. Показваха ни американски филми, поеха ни с вино и дори... но това не е важно. Така прекарахме няколко месеца. Често ни посещаваха американци, живеещи в хотел „Курхауз", говореха с нас, разказваха ни за прелестите на американския живот. В тоя период от живота ми в Бад-Кисенген един италианец, бог знае отде попаднал в нашата среда, Антонио Конти, настойчиво търсеше моята дружба. Аз бях самотен и объркан и това ни сближи. В началото на четиридесет и седма година конгресът във Вашингтон одобри законопроект, който разрешаваше на голяма част „преместени лица", „индивидуални съюзници", както ги наричаше Труман, да отпътуват в Америка. Така в началото на четиридесет и седма година аз се озовах в Америка, в щата Мериланд, близо до град Балтимор в благоустроената ферма „Денис" като работник. Всяка неделя аз и моят приятел отивахме в Балтимор. Антонио Конти винаги имаше пари. Той ми казваше, че

има богати роднини, които живеят в Ливорно и редовно го поддържат. Парични записи аз виждах със собствените си очи, но писма Антонио никога не получаваше.

Веднъж мистер Гресби, управител на фермата, ме изпрати в Балтимор да внеса две хиляди долара по застрахователна полица. Защо неговият избор падна именно върху мен и защо трябваше да се препращат в Балтимор тези пари? Тези въпроси за съжаление аз си задавах твърде късно, а тогава, получил доверието на Гресби, заедно с Антонио отидох в града, за да изпълня възложеното ми поръчение. В Балтимор ние отидохме да се подкрепим, а след час вече мъртво пияни се търкаляхме в хотелската стая. Когато дойдох на себе си, беше се стъмнило. Опомних се и опипах джоба си, но парите ги нямаше. Хвърлих се към спящия Антонио, но не можах да го разбудя. Двете хиляди долара, доверени ми от мистер Гресби, изчезнаха. Съдиха ме в Балтимор. В продължение на един месец аз трябваше да върна тези пари, в противен случай ме заплашваше три години затвор. Перспективата да вляза в затвора ме доведе до отчаяние, но Антонио Конти ми каза, че намерил изход от това положение: трябвало само да напиша безобидна географска статия за Алтайския край, който познавах добре. За тази работа ще мога да получа така необходимите ми две хиляди долара.

На другата сутрин ние отидохме в Балтимор в една старинна сграда с висока ограда. Медната плоча на вратата известяваше, че

тук е „Мериландското географско дружество". Прие ни вежлив човек с външност на учен, а след един час аз излязох с договор и с хиляда долара в джоба. След две седмици по договора с Мериландското географско дружество аз предадох ръкописа: „Географски и икономически очерк за Алтайския край". Ръкописът беше приет и аз получих останалите хиляда долара.

След около една седмица отново ме извикаха с писмо в Географското дружество. Когато влязох в кабинета, насреща ми стана съвсем непознат човек и се назова Джеймс Брайт. Той ми показа документите си на сътрудник на Централното разузнавателно управление (Сентрал интилижанс ъдженси), съкратено Си-Ай-Ън. Когато изказах своето недоумение и заявих, че нямам никакво отношение към тази организация, Брайт се разсмя и каза: „Сведенията за Туркестано-сибирската железница, промишлеността и рудните изкопаеми на Алтайския край имат такъв характер, който интересува Си-Ай-Ън, а получените от вас тук пари вече тясно ви свързаха с нашата организация." После той ми показа фотокопието от разписката и отделни извадки от моя ръкопис. Всичко това означаваше, че от тоя ден аз съм станал постоянен сътрудник на Си-Ай-Ън. Получих прякора „Френк".

След една седмица ме препратиха нагоре по реката Худзон в затънтената ферма „Рид фарм", разположена в гората близо до град Софрен. Тук заедно с още пет човека, съвсем изолирани един от друг, изучавах двустран-

на радиосвръзка, микрофотография и тайнопис. Пак тук по-късно се срещнах с Астахов, Гудим и Симченко. Те били завербувани от немското разузнаване още в лагера, а по-късно ги използували американците. Надсмивайки се над моята доверчивост, те ми спомниха историята с вестникарската провокация по повод на техния разстрел. В петдесет и първа година ме...

— Каква е по-нататъшната съдба на тези предатели? — попита подполковник Зубов.

— Не зная, аз вече не ги видях, но мисля, че ги чака моята съдба — отговори с горчива насмешка Клюев.

— Продължавайте.

— В петдесет и първа година със самолет ме прехвърлиха в Западна Германия, в бившата вила на Хитлер, близо до град Берхтесгаден. Под общото ръководство на полковник Смит преминах школа за обучение по диверсии и вредителство. Францисканският монах Доменико Биджарети ми преподаваше условни съкращения за външна свръзка. На петнадесети април същата година бях прехвърлен със самолет в Мюнхен, където преди излитането си получих заповед да се добера до Москва и чрез Мосгорсправки да дам обявление: „Продавам старинен огледален скрин от червено дърво" и да посоча адрес до поискване от кое да е пощенско отделение. Човекът, който ще се отзове на това обявление, е агент на Си-Ай-Ън и аз съм длъжен всецяло да му се подчинявам, като предам всичко, донесено от мен със самолета от Мюнхен. Останалото вие знаете.

Клюев замълча и облегна гръб на стола.

Полковникът натисна бутончето на електрическия звънец и каза:

— Ще се наложи да се върнем към отделни подробности от вашата биография, но за днес това е достатъчно.

Лейтенантът пропусна през вратата Клюев-Рубцов и излезе с него.

5. ЩАСТЛИВЕЦЪТ

Кузма Тимофеевич Иншаков се появи в Москва в четиридесет и втора година. Въпреки своите петдесет години той плени сърцето на една вдовица, продавачка в магазин, и се ожени за нея, като получи в зестра отлична стая в един от апартаментите на дома на Криво-Арбатската улица.

В миналото Иншаков бил мебелировчик, а в момента пенсионер по старост и вдовец с петгодишен стаж. Кузма Тимофеевич се занимаваше с издирване на старинни мебели, комплектуваше ги, възстановяваше и продаваше на висока цена, печелейки от една рубла десет.

В апартамента знаеха, че Иншаков купува мебели, но смятаха това за чудатост и човешка слабост към старинни вещи. Освен това Кузма Тимофеевич беше „щастлив човек" — винаги с пари. Това се обясняваше с обстоятелството, че почти във всеки тираж на заема той печелеше хиляда, две, а даже и пет

хиляди рубли. Съседите казваха, че се е родил с късмет, и го наричаха „щастливецът".

Днес обичайното обикаляне на комисионерските магазини не даде желаните резултати, но като прочете на витрината обявлението на Мосгорсправки, че се продава старинен скрин от червено дърво, Кузма Тимофеевич се окуражи.

Работата беше в това, че старинна тоалетка с венецианско огледало, табуретка към нея, кресло и креват от червено дърво отдавна беше събрал, а скрин още нямаше. Рядка вещ — скрин от червено дърво, и при това старинен.

Като се върна в къщи, Кузма Тимофеевич изпи една чаша портвайн*, от което склеротичният му нос стана малиненочервен, а малките му очи — влажни, и като седна зад масичката, написа:

„Тук. 31-о п/о
До поискване
за И. Г. Рубцов
Уважаеми другарю,

Вие сте публикували в Мосгорсправки обявление за продажба на старинен скрин от червено дърво. Аз се интересувам от старинни мебели и затова ви моля да ми позвъните от 9 до 11 или от 21 до 23 часа, като съобщите къде и кога бих могъл да видя горепосоченият скрин.

Интересува се Кузма Тимофеевич
Уважаващият ви
Иншаков"

* Портвайн — вид силно вино (по името на португалския град Опорто) — б. пр.

Като написа адреса за отговор и телефонния си номер, Кузма Тимофеевич запечата плика.

Сутринта полковник Каширин влезе в кабинета си и завари капитан Гаев, който го чакаше. Полковникът седна, запали цигара и погледна капитана.

— Другарю полковник, в Москва се оказаха много любители на старинни мебели. На името Рубцов 31-о пощенско отделение е получило за вчерашния ден двадесет и седем писма.

— Има ли нещо интересно? — попита полковникът.

— Заповядайте, само едно писмо, ето това — каза капитанът и сложи писмото на масата пред полковника. — Иншаков Кузма Тимофеевич — продължаваше капитанът, — роден в хиляда осемстотин деветдесет и първа година в град Ростов на Дон, с приближаването на фронтовата линия към Северен Кавказ пристигнал в Москва при сестра си Елена Тимофеевна, след това се оженил за вдовицата Екатерина Андреевна Шулепова, наследил стаята ѝ на Криво-Арбатската улица, получава пенсия, занимава се със спекулация на старинни мебели, свързан е с продавачите в магазините. Чревоугодник и пияница, постоянен посетител на Сандуновските бани.

Полковникът повъртя в ръце писмото, сложи го и каза:

— Седни, капитане, да помислим — и когато Гаев седна, полковникът продължи: — Гаев, постави се на мястото на твоя противник, помисли и кажи: ти би ли взел такъв тип за агент на твоето разузнаване?

— Не — без да се замисли, каза Гаев.

— Та-ка — проточи полковникът. — Ако считаме, че данните, които ти си събрал, са верни, Иншаков е глупава и дребна фигура. А откъде биха могли да намерят по-добър? На кого биха могли да се опрат в нашата страна. Когато няма риба — както казват, — и ракът е риба. С Иншаков трябва да се срещнем. Останалите писма остави, аз сам ще ги прегледам. Това ли е всичко?

— Не, друго е най-интересното — каза Гаев. — Вчера на Внуковското летище при митническата проверка на личните вещи на фотокорespондента на вестник „Лайф" Хенри Пресли обективът на фотокамерата Лейц предизвикал съмнение: на стените на обектива противоаберационният участък бил закрит с тъмна блестяща маса, която се оказала шифрована микролента. Ето разшифровката — завърши капитанът, като сложи на масата тесен лист хартия.

„Френк благополучно се е добрал до целта и е направил необходимото. Мисля, че за точната си работа Кели заслужава благодарност. Майкъл!"

— Съвършено очевидно е, че Хенри Пресли е предавателната инстанция. Някои от работниците в посолството, както това често се случва, работят по съвместителство — усмих-

на се полковникът и добави: Той е прочел нашето обявление за продажбата на скрина и е направил съвършено закономерни изводи: Френк е пристигнал, дал е обявление, значи предприел е необходимото. А Кели, това е мюнхенският специалист по прехвърляне на шпиони и диверсанти, наш стар познат. Всичко е ясно. Но ето че писмото, нужното на нас писмо, другарю Гаев, все още го няма.

6. СБЪДНАТ СЪН

Една вечер приятно тенорче извика по телефона Кузма Тимофеевич. Собственикът на тенорчето се оказа още и собственик на старинния скрин от червено дърво.

На сутринта Кузма Тимофеевич отпътува с електрическата железница в Илинское, където се намираше старинният скрин. Но той беше закъснял: скринът вече беше продаден. Понасяйки тежко тази несполука, Иншаков се върна късно вечерта в къщи, цялата вечер ожесточено се пари в Сандуновските бани и пи студена бира. През нощта спа лошо, сънува нещо като скрин от червено дърво, който тракаше със зъби, отваряше уста и като библейски кит поглъщаше Кузма Тимофеевич направо с дрехите и чадъра. В утробата на скрина е задушно и мирише на брезова метличка, а на най-видното място — плакат: „Не стъпвай с крака във ведрото."

Навежда се над него телякът Аким и ласкаво му казва: заповядайте, Кузма Тимофее-

вич, ще ви откарам в къщи. Извежда го Аким от скрина и ето ги двамата при входа. Кузма Тимофеевич чете с облекчение: „К. Т. Иншаков. Звънете два пъти." Аким натиска звънеца, чува се силен звън, но вратата не се отваря. Тогава Иншаков сам звъни два пъти, още два пъти, още...

Събужда се и чува — звънят наистина, а до масата лежи и благоухае брезова метличка. Поглежда часовника — четири и двадесет.

Иншаков скочи от кревата, наметна халата, а звънецът на вратата продължаваше да звъни. Някъде под лъжичката го зачовърка лошо предчувствие. Вдигна седалката на табуретката, измъкна голям пакет, изтича в кухнята и го хвърли в кофата за боклук, след което отвори вратата.

Предчувствието не го излъга: съпровождани от портиерката, се явиха двама другари и му показаха заповед за обиск. Обискът у Иншаков се проточи три часа и не даде никакви резултати. Другарите се готвеха да си вървят, когато на вратата се почука, влезе съседката и като сложи на масата голям пакет, каза:

—Ето, другари, тръгнах да изнасям кофата с боклука, изхвърлям кофата в шахтата, а този вестник се пукна и те се пръснаха. Аз даже и сега не мога да дойда на себе си... — и действително жената имаше вид на много учудена.

В пакета се оказаха почти за един милион рубли облигации от различни държавни заеми.

— Ваши ли са? — попита го един от другарите.

— Не, с такива неща не се занимавам — отговори Иншаков и дори се засмя.

Но облигациите се оказаха загънати във вестник „Вечерняя Москва", а на вестника с молив бяха отбелязани домът и номерът на квартирата. Никой в апартамента освен Иншаков не беше абониран за този вестник, освен това в пачката бе намерена тетрадка с опис на номерата на всички облигации.

— А ние мислехме, че се е родил с късмет, понеже има ли заем, непременно Кузма Тимофеевич ще спечели, а то ето каква била работата! Спекулант!... — рязко каза съседката и си отиде, като хлопна вратата.

Иншаков наистина спекулираше с облигации от държавните заеми.

Опитът да спечели от скрина се оказа последна и при това несполучлива спекулация за Иншаков. А портиерката на дома, Авдотя Никитина, казваше:

— Вижте какви хора се навъдиха: Лебедева Галина Петровна работи в болницата като санитарка, получава по-малко и от мен, милион намира в кофата за боклук и на държавата ги връща. За милион не се полакоми.

7. ЛЮЛЯКОВОТО КЛОНЧЕ

Настъпи средата на май. Генералът, заинтересуван от делото на Френк-Рубцов-Клюев, подканяше често полковника. А какво можеше

да направи Каширин? Можеше ли той да ус кори събитията.

Проверката на всички писма, получени в 31-о пощенско отделение на името на Рубцов, не даде съществени резултати. Иншаков пък се оказа просто спекулант, направи пълни признания и бе осъден по чл. 107 от наказателния закон.

Но веднъж, привечер, дойде капитан Гаев и по вида му полковникът разбра, че се е случило нещо важно. Като се мъчеше да сдържи усмивката си, Гаев мълчаливо сложи на масата на полковника обикновен незабележителен сив плик.

На плика имаше марка от 40 копейки, която носеше печат от седемнадесети май на пощенското отделение на един от неголемите районни градове в Подмосковието. Адресът бе напечатан, съдейки по шрифта, на портативна машина, стар модел: буквите Р и О бяха ниски и се бяха отпечатали наполовина. Обратен адрес на плика нямаше. Полковникът внимателно разпечата плика. Гаев нервно се разхождаше из кабинета: ту присядаше на дивана, ту ставаше отново и едва сдържаше нетърпението си.

— Седни, не ми се мотай пред очите — каза полковникът на Гаев и прочете писмото отначало на ум, а после на глас. Писмото беше кратко и телеграфно лаконично; то, както и адресът, бе напечатано на същата машина. Подпис нямаше:

„В Москва идвам рядко — затова се забавих с отговора. На двадесет и първи в трина-

десет часа бъдете на Суворовския булевард откъм Арбатска, отляво третата скамейка от будката за „справки", в дясната ръка дръжте клонче бял люляк."

На двадесет и първи май денят беше хубав и ясен. Рано сутринта имаше буря, която уми и освежи града. Листата на дърветата станаха по-ярки, глогът цъфтеше с буйни цветове.

На градинската скамейка на Суворовския булевард седеше човек на около тридесет години; лицето му беше така обикновено, просто и добродушно, че извикваше симпатия на пръв поглед; той беше без вратовръзка, с лека трикотажна блуза с къси ръкави и светъл панталон. На коленете му лежеше синьо сако, в дясната си ръка държеше клонче от чудесен бял люляк.

До него отляво седеше млада майка, която четеше книга и равномерно люлееше спящо дете. До нея седеше старец, опрял брадичка върху украсената дръжка на бастуна си, и наблюдаваше момиченцето, което играеше с топка.

Беше обед.

Две спретнати момиченца в ученическа униформа и бели парадни престилки се спряха и разгледаха покупките си: бяха купили тетрадки с квадратчета и по десет пера.

— Виж, Кира — каза едното, — когато постъпихме в първи клас, перцето струваше три копейки, а сега, след намалението—само две.

— Почакай — каза другото. — След още две намаления ще ги дават без пари.

Момиченцата притиснаха до гърди тетрадките си и си отидоха. До младия човек отдясно седна девойка с книга; тя започна съсредоточено да разглежда люляковото клонче в неговата ръка, а после каза:

— Аз намерих късмета си във вашия люляк, разрешете да го взема!

— Късметът, девойко, е ваш, вземете го — многозначително отговори младият човек. Девойката почервеня от смущение, но все пак откъсна петлистно цветче и го сложи в уста. На колене и лежеше книгата „Курс по химия" на Соколов — девойката се готвеше за зрелостен изпит. Тя прочете още малко, па стана и си отиде На нейното място седна възрастна дама с очила и сламена шапка, украсена с букет от изкуствена лайка и някакви други неизвестни цветя; тя дълго бродира възглавница с българска бродерия, а след това си отиде.

Младата майка с детската количка се отправи към Арбатска, старикът сложи топката в мрежата и като поведе за ръка детенцето, тръгна към Никитската врата, а младият човек с люляковото клонче, хвърляйки изпитателен поглед на всеки минувач, все още седеше на скамейката.

И на двадесет и втори, и на двадесет и трети той идва на градинската скамейка от обед до четири часа, но този, когото чакаше, не дойде на срещата.

8. КАТОЛИЧЕСКО БЛАГОСЛОВЕНИЕ

Полковник Каширин отлично разбираше, че някъде, в нещо, в някоя подробност е допусната непоправима грешка. Но къде, в какво?

И сега, като слизаше отново при Зубов и вървеше по безкрайния коридор покрай врати с мека обивка, този въпрос не му даваше покой.

Зубов го чакаше. Полковникът му предаде писмото в сивия плик и седна на стола, засенчен от пердето. Зубов позвъни. Влезе лейтенантът.

— Рубцов-Клюев доведен ли е?

— В приемната е — отговори лейтенантът.

— Доведете го!

Лейтенантът въведе Клюев. Клюев беше гладко избръснат, измит, опрятен, изражението на очите му беше по-спокойно и само ръцете му постарому нервно мачкаха каскета.

— Е, какво? — започна подчертано сухо Зубов. — Вие ни излъгахте!

— Не! Кълна се в честта си, не! — разпалено запротестира Клюев.

— В честта си? — повторно запита подполковникът.

— Както искате! В името на майка си! В светлата памет на моето минало...

— На нас са ни нужни не мелодраматически клетви, а дела. Ние ви проверихме, Клюев, и се убедихме, че вие ни лъжете.

— Кажете къде, кога и в какво съм ви излъгал? — горещо каза Клюев.

— Тук въпроси задавам аз, разбрано? — поправи го подполковникът.

— Прощавайте! — извини се Клюев.

— Повторете, какво обявление вие бяхте длъжен да дадете в Мосгорсправки с пристигането си в Москва?

— „Продава се старинен огледален скрин от червено дърво", да посоча фамилия Рубцов и номера на пощенското отделение до поискване — с готовност отговори Клюев.

— Номерът на някое определено пощенско отделение ли? — попита подполковникът.

— Не, кое да е.

— Да кажем, вие, Клюев, сте се добрали до Москва, дали сте това обявление и получавате такъв отговор. Вземете писмото, прочетете!

Клюев взе от ръцете на подполковника писмото, внимателно го прочете и го върна обратно.

— Как вие, Клюев, бихте постъпили, щом получите такова писмо? — попита подполковникът.

— Аз, разбира се, бих отишъл на този Суворовски булевард, бих седнал на третата скамейка с люляковото клонче и бих чакал.

— А ако ние сме направили всичко това, но никой не е дошъл?

— Това не може да бъде!

— Клюев, аз ви предупреждавам още веднъж, не забравяйте къде се намирате!

— Прощавайте, аз се вълнувам. Този гражданин, който е бил на Суворовския булевард, как е държал люляковото клонче?

— Както е посочено в писмото, в дясната ръка, например така — и като взе в дясната ръка молива, подполковникът показа как би държал люляковото клонче.

— Ама не така! — каза с вълнение Клюев.— Така той за нищо на света не би дошъл.

— Защо?

Заинтригуван, полковник Каширин стана и се приближи към масата. И Клюев изглежда разбра, че главният тук е този висок, побеляващ вече човек, с проницателни сиви очи, и заговори, като се обърна към него:

— Помните, нали, вие също слушахте, когато разказвах: във вилата близо до град Берхтесгаден францисканският монах Доменико Биджарети, ние го наричахме Диб, ни преподаваше условни съкращения за външна връзка. Външната връзка — това са външноопознавателните знаци, с които агентите си устройват връзка, без да се познават един друг. Тези условни знаци се менят всеки три месеца и служат като безсловесен парол. През април, май и юни условният знак за външна връзка са трите пръста на дясната ръка, свити за католическо благословение Написалият това писмо знае условностите и затова той е гледал в дясната ръка да има клонче люляк; трябвало е да се държи така — Клюев взе молива и показа как е трябвало да се държи люляковото клонче. — Той е дошъл и като е видял, че седящият с люлякового клонче не знае условния знак, не му се е доверил и си е заминал.

Защо, вие дявол да ви вземе, не казахте това по-рано! — неудържано викна подполковник Зубов.

— Затова, защото вие не ме питахте. Аз ви казах, че францискански монах ни преподаваше условности за външна свръзка.

— Сега за това е късно да се говори — спокойно каза полковникът, бързо излезе от кабинета и отиде при капитан Гаев.

— Направихме на морето дупка — каза полковникът. — Направихме на морето дупка — повтори той, разтъквайки се из кабинета. — Лошото е не това, че оня тип не се е открил, лошото е, че той отлично е разбрал, че на скамейката с люляково клонче в ръка седи подставено лице, а истинският агент е в наши ръце. Той е разбрал това и разбира се, ще бъде нащрек.

Подтиснат от същата мисъл, капитан Гаев стоеше мълчалив и унило гледаше през прозореца.

— Е, защо провеси нос, Николай Алексеевич? — продължи полковникът. — Ние имаме шишка, ще се опитаме да размотаем цялото кълбо. Опит имаме достатъчно.

— Нишката е много тънка. Сергей Василевич, току-виж, че се скъсала — с огорчение забеляза Гаев.

— Как да е тънка? На плика на писмото на агента има градски печат. Следователно града знаем. Образец от писмото на машината имаме ли? Имаме. Ще действуваме! Ще изпратим в този град умен и инициативен човек.

— А ако писмото, за да се спази конспирацията, е изпратено от друг град? А ако тази машина е частна? — попита Гаев.

— Така или иначе ние трябва да се заловим за работа, капитан Гаев. Ще действуваме!

9. МАЙОР НИКИТИН

Беше единадесет часа и двадесет и пет минути, а влакът „Червена стрела" от Ленинград пристигаше в 11.00 часа.

Полковникът взе телефонната слушалка и набра номер.

— Гаражът ли е? Диспечерът? Говори полковник Каширин. Дадох нареждане да изпратите моята кола на Ленинградската гара... Добре... — Полковникът сложи слушалката и тръгна към прозореца. Пред него се простираше окъпаната в обедните слънчеви лъчи шумна, блестяща Москва. През откреxнатия прозорец в кабинета нахлу шумът на огромния град.

Полковникът не чу почукването на вратата и не забеляза влезлия в кабинета майор Никитин. Степан Фьодорович Никитин беше човек на около тридесет и пет години. На откритото му голямо чело висеше златист кичур загоряла от слънцето къдрава коса; сключените му гъсти светли вежди приличаха на крила. В сянката на големите и кой знае защо черни ресници искряха с топъл и мек хумор сините му очи. Носът му беше прав, но съвсем не класически. Изразителната му уста

и твърдата волева брадичка допълваха портрета му. Никитин бе облечен в свободно ушит сив спортен костюм, под който се показваше едноцветна копринена риза с тъмноцветна вратовръзка със сребристи ивици.

Никитин постоя известно време на вратата, разглеждайки Каширин: те не се бяха виждали повече от един месец. За Никитин не беше трудно да разбере, че полковникът е загрижен и уморен, но в същото време се намира в състояние на голямо напрежение. Всичко това Никитин добре познаваше и сега изпитваше съчувствие и обич към този неуморно работещ човек. Безсилен вече да се въздържи, той прекрачи напред:

— Сергей Василевич! Приятелю мой!

Каширин се обърна и като видя Никитин, прегърна го силно и радостно извика:

— Стьопа! Знаех, че ти няма да се забавиш. Знаех! Е, сядай, разказвай!

— Но какво да разказвам, Сергей Василевич? Наехме стая с веранда на Лахта, жена ми се готви да защити дисертацията си. А аз малко с риболов. Започнах да се къпя, взех лодка под наем, робинзонствувам, само че — не ме влече. И с куче се сдобих, чистокръвно домашно куче, случайно се присламчи, а сега нищо не може да ни раздели — с охота разказваше Никитин.

— Сложна ли е темата на дисертацията на Ксеня? — попита полковникът.

— „Контузионният синдром и по-нататъшните резултати от повреждането на черепа."

— Тази тема ѝ е добре позната. Кога ще защищава дисертацията си?

— Наесен, през септември или октомври. Сергей Василевич, случило ли се е нещо, та така бързо ме извика? — тревожно попита Никитин.

— Нали знаеш, Стьопа, на нас винаги се случва нещо, такава е нашата орисия — уклончиво отговори полковникът и на свой ред попита: — Кажи, Стьопа, ти нали, струва ми се, служи в един полк с Шабров?

— Шабров Петър Михайлович? — спомни си Никитин. — Как не, в петдесет и първи сапьорен; той командуваше батальон, а аз рота. Ако не се смята слабостта му към Бакхуса* — чудесен момък, силен, добре подготвен инженер. Аз в четиридесета година завърших Строителния институт и отидох при него в батальона и тъкмо там разбрах, че практически нищо не зная. Не, той е истински човек. Добър другар!

— Ти си служил с него през четиридесет и втора година? - попита полковникът.

— Именно. В четиридесет и втора година мене като офицер, знаещ немски и английски, ме отзоваха от сапьорната част и попаднах в ръцете на Каширин. Ето за него нищо хубаво не мога да кажа, звяр, а не човек!

— Аз ли съм това?

— Ти, я!

---

* Бакхус — бог на виното и веселието у древните римляни — б. пр.

— Чакай, ще ти дам да разбереш! Връщай се веднага от отпуск и пристъпвай към работа!

— Сергей Василевич, как така, та аз още не съм започнал да почивам истински...

Аз, Стьопа, също бих поседял безгрижно на брега с въдица, бих гонил комарите с тютюнев дим. Работата обаче не позволява — каза Каширин и въздъхна. Той стана, разходи се из кабинета, после се спря срещу Степан и официално каза: — Майор Никитин, слушай внимателно: в малкия районен център до Москва има агент на чуждото разузнаване. Ако се съди по онова, което му изпраща неговият шеф, този враг е опасен и не бива повече да го търпим на наша земя. Кой е той, къде работи, с какво се занимава — ние не знаем. Но ние знаем, че в този район има няколко големи военно-промишлени обекти. Ясно е, основната му задача е да проникне в тези обекти. Ето назначение за майора от инженерните войски Никитин като диспечер във Военно-строителното управление на окръга при Отделния строителен участък — полковникът сложи пред Никитин назначението. — Като диспечер във ВСУ на окръга ти можеш да ходиш по всички обекти на строителството, а основните клиенти на ОСУ са военно-промишлените предприятия. Началник на ОСУ е полковник Шабров.

— Петър Михайлович?!

— Петър Михайлович! В 11.40 часа ще те чака подполковник Зубов. Слез при него и

виж протокола от разпита на Френк-Рубцов Клюев. Всички останали материали ще получиш от капитан Гаев. Ако ти е трудно, помни: ти не си сам. Първият секретар на градския комитет на партията, Роман Тимофеевич Горбунов, е умен човек с голям житейски опит. Можеш смело да му се доверяваш; той е в течение на всички въпроси, свързани с твоето назначение.

Никитин излезе, а полковникът взе телефонната слушалка и набра номер:

— Другарят генерал ли е? Говори полковник Каширин. Докладвам по делото „Френк": утре сутринта майор Никитин отива на място.

10. НАЧАЛНИКЪТ НА ОСУ

Шабров стана както винаги в седем часа, стараейки се да не събуди жена си и сина си. Капаците на прозорците бяха затворени. Високо тиктакаше будилникът, положен на една страна.

Шабров излезе на двора, взе кофата, изми се до кръста с хладка, освежаваща вода, разтри се до почервеняване с кърпата и като се върна в къщи, мина в кухнята.

Тук той извади с вилица от тенджерата с борша, поставена в кофа с вода, солидно парче месо, наряза го и като поглеждаше към вратата на спалнята и се стараеше да не шуми, наля си чашка водка, изпи я и добре хапна

Когато газката „Козел" се приближи до портата, Шабров беше вече облечен, гладко избръснат и чакаше на улицата.

— Накъде, другарю полковник? — попита шофьорът.

— В стройбата* — каза Шабров и се отпусна на облегалката.

Днес беше ден за бойни и политически занятия на бойците от батальона и затова на строежа на отделния строителен участък (ОСУ) работеха само няколко бригади волнонаемни, специалисти по поставяне на плочи.

Шабров, опитен военен инженер, отлично разбираше, че здравата войнишка дисциплина, хубавият боен навик и политическата подготовка на бойците са решаващо условие за успех, затова обичайната си обиколка на строителните площадки започваше от стройбата.

Ако стройбатовци се намираха на строежа, той отиваше в казармата, надникваше в кухнята и опитваше яденето; неговият набит поглед надникваше навсякъде. Зорко око полковникът беше придобил още от войната.

Когато газката спря около стройбата, ротата на лейтенант Семьонов се занимаваше със строителна подготовка, а под брезентов навес ротата на лейтенант Колесов изучаваше тежка картечница. Старшина Голодед се занимаваше с един войник. Голодед беше по

---

* Стройбат — строителен батальон — б. пр.

произход секач и майсторски владееше секирата.

— Трябва да извикам старшината и да поговоря за бригадата на секачите — помисли Шабров. А след минута, като погледна как ловко и бързо действува Русих около картечницата, Шабров вече пресмяташе къде и на кой участък може да постави тоя сръчен момък.

Останалите роти бяха в помещението на батальона и имаха теоретически занятия.

След като огледа всичко и разбира се, след като надникна в готварницата, Шабров излезе навън, седна в колата и каза:

— На площадка „А-17".

Полковникът обичаше бързото каране „като вятър", затова след няколко минути колата спря пред входната врата. Охраната познаваше Шабров, но все пак трябваше да си покажат пропуските с шофьора. След това отвориха вратата и колата влезе в двора на завода.

Заводът беше построен преди около пет години, но тази година вече се чувствуваше необходимостта от допълнителни цехове. Такава беше строителната площадка „А-17".

Като обиколи бързо строежа, Шабров побеседва с техниците, които пресуваха отоплителната секция, и здравата се наруга — стените са вдигнати вече догоре, но виждаше се, че липсва дървен строителен материал. Картината беше ясна: утре сутринта стройбатовци ще излязат на работа, а строителен материал за тях няма!

„Душата ще му извадя на този Вербов!" — измърмори под нос Шабров и седна в колата.

Отново охраната провери пропуските им и колата излезе на шосето.

— На „В-5" — каза Шабров и личеше си, че е в лошо настроение

Строителната площадка „В-5" беше в новия завод, построен съвсем наскоро и снабден с нова първокласна техника. Но през тази година съветските конструктори бяха създали големи свръхмощни кароселни стругове, способни да обработват части до пет метра в диаметър. Тези стругове не можеха да се поставят в цеха, трябваше да се повдигнат стените, да се усили покривът, а най-важното — да се подготвят основите така, че да издържат големия товар. Всички тези работи извършваше ОСУ.

В завода не пуснаха колата. Шабров трябваше да слезе, да покаже на три места пропуска си и едва тогава да се добере до строителната площадка. Като огледа площадката и се убеди, че чакълът е недостатъчен, че тухлите в най-добрия случай ще стигнат до обед, Шабров още повече се разядоса, бързо излезе на улицата и подгони колата към релсовия склад.

Главният инженер на ОСУ, полковник Ремизов, беше отпътувал за Урал, да получи новата техника, а заместник-началникът на управлението по материално-техническото осигуряване, майор Ведерников, беше тежко болен и го заместваше Вербов, старши инженер на МТО, пъргав и работлив. Вербов беше не-

уморим веселяк, умееше да разказва весели историйки и анекдоти, а най-важното не отказваше да си попийне и с това си бе спечелил разположението на полковника.

11. ЧЕРТА, НАПРАВЕНА С НОКЪТ

Минаваше вече втори месец, откак Никитин работеше в ОСУ, а от изпълнението на възложената му задача той беше така далече, както и в първия ден на своето пристигане.

Работата се оказа сложна: нито един шрифт от всички налични машини в града нямаше тези характерни особености, които имаше в писмото на агента.

По такъв начин се скъса и тая нишка, а кълбото оставаше неразмотано. Никитин внимателно се вглеждаше в хората, ходеше на обектите, но нямаше никакви съществени резултати — врагът беше хитър и опитен.

Ами ако заличавайки следите си, врагът е изпратил писмото си от тоя район, а се намира в друг? — Тази мисъл все по-често и по-често се натрапваше на Никитин и не му даваше покой.

Днес, възползувайки се от това, че стройбатовци не работят, Никитин дойде в ОСУ по-късно, отколкото обикновено, поздрави секретарката Шура и се отправи към кабинета. Временно, във връзка с отпътуването на главния инженер Ремизов, Никитин зае неговия кабинет.

От голямата приемна можеше да се влезе в трите кабинета: на началника на ОСУ, на главния инженер и на началника на материално-техническото осигуряване, или съкратено МТО. Шура беше секретарка на тримата. Шегаджиите казваха, че тези трима са бог-отец, бог-син и бог-свети дух, а Шура при тях е като дева Мария.

Шура беше слабичка, златокоса, със загоряло лице простодушна девойка. Строителите са грубоват народ, но към нея се отнасяха добре и с уважение.

В кабинета беше още горещо и през отворения прозорец откъм реката вееше ветрец и носеше влажно-освежителна прохлада. Никитин взе от масата новия вестник и разглеждайки го, седна на стола до масата.

Той хвърли поглед върху първата половина на вестника, прелисти го и изведнъж се заинтересува от отдела „Само факти". „Вестник „Дейли Експрес" — четеше той — е напечатал кореспонденция от Бон... Намиращите се в Германия британски военнослужащи от всички звания са длъжни да приветстват изпълнението на германския химн..."

По-долу бе поместено фотокопие от оригинала на тази статия на английски език.

Практика по английски език Никитин имаше малко, затова, ползувайки се от всяка възможност да чете и да превежда, той прочете целия текст на английски: „Бритиш груупс мъст салют джърман ентъм..." и го преведе на руски. Оказа се, че преводачът на

вестника е пропуснал двете съществени думи „веднага да стават".

Никитин се върна отново към английския текст и тук неговото внимание бе привлечено от следното обстоятелство: пропуснатите от руския преводач думи в английския текст „стенд ъп" бяха подчертани с нокът.

Трезвият му аналитичен ум получи нов повод за по-нататъшни размишления: ако някой, да кажем хикс, е открил грешката на преводача, значи той знае английски език. Кой е той?

В ОСУ работеше голяма група инженери, конструктори, хора с висше техническо образование, завършили МИСИ, Висше техническо училище, Военно-инженерно училище. Някой от тези инженери може да знае английски език и в това няма нищо чудно.

Никитин приближи вратата и извика секретарката. Когато Шура влезе в кабинета, той плътно затвори вратата, като ѝ обясни, че се бои да не става течение, и я попита:

— Кажете, Шура, освен мен кой друг чете вестника?

— Никой не го е чел — уверено отговори Шура.

—А вие си спомнете, може би някой го е чел.

— Не е —каза девойката. — Вестника аз получих вчера към края на работното време, когато вие с Петър Михайлович отидохте на обектите, а днес сутринта го сложих на бюрото ви.

— Това е дребна работа! Да, Шурочка, кажете ми, вие нали всичко знаете — трябва ми да преведа две страници от английски строителен справочник. Как мислите, кой би могъл да направи това?

— Кой ли? . . Право да ви кажа, не зная. Преди около три месеца началникът прочете във вестника, че един активен деец на прогресивната партия в Америка, Уйлям Бартлет, е хвърлен в затвора. Петър Михайлович познавал този американец; когато в 1945 година правил мост през Елба, той се срещнал тогава с капитан Барглет и американецът му подарил книжка от Марк Твен и я надписал на своя си език. Петър Михайлович донесе гази книга и ни я показа, но никой не знаеше английски в цялото управление. Гуляев ходи и в гимназията с книжката, показал я на преподавателката по английски, но тя казала, че почеркът е нечетлив и нищо не могла да прочете. Виж, немски език при нас знаят пет човека.

— Добре, Шурочка, благодаря. Моят приятел в Москва ще ги преведе.

Шура излезе, а Никитин сложи вестника в своята папка.

„Ето още една нищчица, тъничка, но все пак нищчица" — помисли Никитин и неудържимо му се прииска да види Каширин, да поговори с него, да обсъди произшествието.

12. ДЪЛГИТЕ НОКТИ

По това, как Шабров премина в кабинета с наведена глава, гледайки изпод вежди като бик, Шура разбра: ще има буря. И действително в същата минута от кабинета на началника се раздаде рязък, нетърпелив звън.

— Вербов при мен! — кратко каза Шабров. Още не успяла да стигне до вратата на началника на МТО, където сега във връзка с боледуването на Ведерников се намираше старши инженерът при отдела, отново се раздаде резкият звън на полковника.

— Евгений Николаевич, бързо при началника! — каза Шура и побягна към Шабров.

Евгений Николаевич Вербов беше красив и най-важното той знаеше това не по-малко от другите. Той имаше тъмни коси, сресани назад, гъсти вежди, сивозелени очи под дълги, завити нагоре ресници, прав нос с тънки чувствителни ноздри. Той имаше мустаци, подстригани накрая, закриващи тясната горна устна, хубави равни зъби с ослепителна белота; това особено се чувствуваше при мургавата загоряла кожа на лицето му. С една дума Вербов беше най-обичайният от художниците тип на мъж за реклама на зъбни пасти. Той навършваше четиридесет години, бе започнал да пълнее и все по-ясно се очертаваха вече втората брадичка и коремът.

Като се огледа в огледалото, поставено на облегалото на дивана, и остана доволен от себе си, той взе от масата папка с документи и се отправи към началника

Още не успял да прекрачи прага на кабинета и върху него се стовари градушка от упреци:

— Какво е това, Евгений Николаевич, шегуваш ли се?! На площадката „А-17" си правят скеле със сандъци и кофи — няма дървен материал! На техниците не им стигат пирони и ъглово желязо, на „В-5" има тухли за два-три часа работа, чакъл няма, на „Д-4" няма ламарина. Ти нали ми каза, че утре ще докараш покривна ламарина? Утре батальонът ще излезе на работа. а нищо не е подготвено! Диспечерът на ВСУ на окръга още вчера ми сигнализира за това — каза Шабров, като кимна на Никитин, който беше дошъл, — а днес аз проверих всичко и се убедих, че МТО не е материално-техническо обезпечение, а местенце за топло отпочиване!

— Ех, ножът не е опрял до кокъла! — вместо оправдание каза Вербов. Той винаги употребяваше в разговора шеги и пословици. — Петър Михайлович, аз съм сам, а площадките са много, стопанството е голямо. Помощниците ми, сам знаете, не са хора.

— Затвори твоя отдел, дявол да го вземе, разпрати целия помощен състав, но до вечерта всички материали да бъдат по площадките! Ако не изпълниш, ще те затворя за пет денонощия! — решително каза полковникът.

— Петър Михайлович, извинявайте, аз съм щатен и не може без санкция на прокурора да ме затваряте — усмихвайки се, каза Вербов.

— Ще те затворя, а после ще се разберем!

В кабинета влезе Шура и се обърна към Никитин:

— Степан Фьодорович, викат ви по телефона от Москва.

Никитин се извини пред полковника и излезе. Като остана с Шабров насаме, Вербов забеляза:

— Ти, Петър Михайлович, ме ругаеш, здраво ме ругаеш всеки ден, а да ми помогнеш не искаш.

— С какво трябва да ти помогна? — попита Шабров.

— Ето, за наряда от завод „Пролетарий"; трябва да извозим двадесет и пет хиляди тухли, а когато и да отидеш, тухли няма. Извиках директора на завода да дойде утре при мен, искам да го почерпя, ако би дошъл и ти, двамата по-лесно бихме го убедили, а?

— Намерил си компаньон! Аз бих ти помогнал да получиш наряда, а на водката помощник няма да ти стана, справяй се сам. Какво има?

Вербов извади от папката си документ, тури го пред Шабров и каза:

— Шиндите трябва да се пишат в разход; петнадесет кубика нестандартни се употребиха за „А-1". Изгниха, наложи се да ги употребяват като дърва?

— Ти имаш ли ум? Петнадесет кубика!

— Сбърках, Петър Михайлович, десет кубика извози заводът за металоконструкции в замяна на П-образно желязо, но вие това няма да вписвате... — обясни Вербов, като размаха ръце.

— Комбинираш? Ще видим твоите комбинации — каза Шабров, но все пак подписа акта.

Когато Никитин влезе в кабинета на полковника, Шабров подписваше документите, които Вербов му подаваше. Никитин обърна внимание на пръстите на старши инженера — имаха дълги, източени нокти.

- Евгений Николаевич, защо носите такива дълги нокти? — попита Никитин.

Без да се смути ни най-малко, като блесна с рекламната си усмивка, Вербов отговори:

— Древните хора са имали класическа форма на ръката. Те са имали дълги тънки пръсти. Ние сме се изродили, нашите пръсти са по-къси и груби. Дългите нокти удължават пръстите, правят ги близки до елинската, класическата красота.

— Сгризаха ли те? — каза Шабров и добави: — Класическа красота в ръцете и класическа глупост в кратуната.

Словесният двубой беше готов да се разгори, но в това време в кабинета влезе дългият като върлина началник на финансовия отдел майор Козлов. Видът му говореше, че има някакво извънредно произшествие.

Доволен, почуквайки с папката по колената си, Вербов излезе от кабинета.

— Какво има, другарю майор? — попита полковникът.

— Днес счетоводител-инкасаторът Гуляев получава от банката пари, за да изплаща заплатите, и представете си, идва в управлението, преброява парите и открива, че ка-

сиерът на банката му дал в повече пачка от хиляда рубли!

Полковникът заповяда да извикат Гуляев и като се обърна към майор Козлов, попита:

— Какво ще кажете, как да постъпим?

— Гуляев трябва да бъде посочен за пример, даже да бъде възнаграден — нерешително каза Козлов.

В кабинета влезе човек на вид петдесет и пет годишен. Дългите му коси бяха силно побелели, но артистично сресани назад. Сините, още не изгубили силата си очи, гледаха право и уверено, мустаците му бяха като четчица, но очевидно боядисвани, бяха значително по-тъмни и с предателски зеленикав цвят. Той беше в син костюм, силно лъснат на колената и лактите, но безупречно чист. Вратовръзка не носеше, беше с украинска бродирана риза.

— Викали сте ме, Петър Михайлович? — попита Гуляев.

— Извиках ви, Сергей Иванович! — в тон му отговори Шабров. — Юнак! Хубава, честна постъпка! — и като се обърна към майор Козлов, разпореди: — Обявете писмена благодарност на Сергей Иванович Гуляев със заповед, отбележете в личното му дело и напишете писмо до ВСУ на окръга с молба да ни разрешат да наградим Гуляев с едномесечна заплата.

— Чудесно! — каза майор Козлов и излезе от кабинета.

— Нужно ли ви е нещо от окръжното управление? — попита Никитин. — Заминавам след час и половина при проектантите.

— Много ви моля, Степан Фьодорович, вземете сметката за покриването на „В-5".

Никитин се сбогува и излезе от кабинета, а Гуляев извади от страничния си джоб няколко снимки и ги предаде на Шабров.

— Какво е това?

— Вашият Мишка, аз го фотографирах миналата неделя на реката. Хубава ли е?

— Хубава! Ето момък като момък! Като мен здравеняк, даже и бемката е като моята на рамото!

— Портрет!

— Е, юнак! Майстор на всичко! Налейте ми водка, Сергей Иванович, киселини проклети ме мъчат — каза Шабров, вече в добро настроение.

— А вие, Петър Михайлович, чай от гъби бихте ли пийнали? Ако искате, аз от своя ще ви отделя. Ще ви премахне киселините като с ръка — любезно предложи Гуляев.

— Ами добре, донеси — охотно се съгласи Шабров.

В това време Шура надникна в кабинета.

— Ти какво, Шура? — попита я Шабров.

— Вербов търся, мислех, че е при вас, викат го на телефона.

— Прехвърли на мен разговора — разпореди Шабров и взе слушалката. — Ало! Слушам! Кой търси Вербов? А, Людмила Денисовна! Здравейте! Тук е Шабров! Евгений Николаевич го няма, отиде в централния склад.

Какво да му предам? Ще го потърсите ли? Добре. Ще му предам — и като сложи слушалката върху вилката на телефона, добави: — Завъртял е главата на жената, ще има да си оплаква тя дните с него.

— Нищо, в тая възраст не е опасно. Пък аз си мисля, инженер е, конструктор на номерен завод, работа има до гуша. — Гуляев прекара ръка по шията си. — Няма кога да се занимава с любов.

— Четох някъде, че в Индия имало такива специалисти, които по два месеца живеели без храна, а ето без любов човек не може да живее. Може да си сто пъти конструктор, все пак оглупяваш и се влюбваш.

В това време пронизително иззвъня прекият телефон от Москва. Шабров взе слушалката, а Гуляев внимателно, стараейки се да не шуми, излезе от кабинета.

13. КАСИЕРЪТ НА БАНКАТА

Има много хора, обхванати от невинната страст към колекционерство: филателистите събират пощенски марки, нумизматиците — старинни монети, има упорити събирачи на картини, мъниста, копенхагенски украшения, има и по-прости: събират кибритени кутии и хартийки от бонбони.

Трофим Фадеевич Ступин пък беше колекционер от съвършено друг вид. Той събираше риболовни прибори. През целия си живот беше хванал стотина-двеста пресноводни риби,

и то пескари и лакома белвица, но риболовни прибори събираше с такова упорство и любов, като че ли за всички риби от всички водни басейни настъпваше последният час.

Той имаше десетина вида спининги, цели кълба капронови жици, плетен конец от конски косъм, въдички от всички конструкции и размери, даже с двойна котвичка за акули, оловени топчета, плавци, звънчета, с една дума колекция — „мечта на рибаря".

В неделя на улица „Херцен" в Москва Ступин видя в оказионния магазин голяма полирана кутия от червено дърво с комплект изкуствени рибки за спининг. Боже мой, какво ли нямаше там! Изкуствени рибки „Спинер", „Отер", „Норвега", „Девона" — повече от сто рибки, големи и малки, святкащи като никелирани слънца. И всичко това струваше хиляда рубли.

Касата завърши работа. Всички групи на операционния отдел дадоха сведения за движението на сумите през деня и Трофим Фадеевич искаше да тури в ред касата си, но се замечта. Тази кутийка с изкуствени рибки не му излизаше от главата и не му даваше спокойствие. Изведнъж пред прозорчето на касата се яви инкасаторът на ОСУ — Гуляев

— Моля за извинение, Трофим Фадеевич — каза той. — Вие още ли не сте направили равносметка?

— Тъкмо се готвех — отговори Ступин.

— Ха! Хубаво, че успях — с облекчение каза Гуляев. — Вие бихте се разтревожили,

и то напразно. Ето ви парите. Една пачка от по 10 рубли: вие ми дадохте по погрешка хиляда рубли.

— Не може да бъде! — възкликна Ступин. — Такава грешка ми се случва за първи път з четиридесетгодишната ми работа в банката

— Вие трябваше да ми изплатите седемдесет и шест хиляди, петстотин и двадесет рубли, помните ли?

— Помня.

— А ми изплатихте седемдесет и седем. Вземете ги. Аз помолих нашия началник на финансовия отдел да не уведомява управителя на банката; защо да ви причиняваме неприятности? Приготвих разписка, ето — каза Гуляев, подавайки на касиера документа — подпишете!

Ступин подписа разписката и Гуляев си отиде.

Като взе с изстинали от вълнение ръце парите, Ступин извади погасените чекове, свери ги с отчетите на оперативните групи, преброи наличността, но... всичко излизаше точно!

Старикът отново препрочете чековете, сведенията, наличността, но всичко излизаше точно. Трети път преброи всичко отначало — недостиг нямаше! Хилядата рубли през цялото време се оказваха излишни.

— Как така... Как така... — беззвучно шепнеше той с пребледнели от вълнение устни. — Как така! А може би е сбъркал старши касиерът? — помисли старикът. — Аз тук седя и си блъскам главата над това, чии са

тези пари, а там в централната каса идва ревизия, хората се вълнуват...

Накрая той загъна парите в хартия, заключи касата и тръгна към старши касиера.

Но в главната каса остатъците бяха сверени и старши касиерът в отговор на тревожния въпрос на Ступин каза:

— Както винаги съм в ажур! — Това значеше, че и в главната каса всичко беше приключило благополучно.

Старши инспекторът по контрол на фонд работна заплата, Дмитрий Александрович Астахов, стар приятел на Ступин, имаше отделен кабинет в оперативния отдел.

Астахов също, както и Ступин, работеше в банката от самото й основаване. Свързваше ги стара дружба. Някога Вадик, синът на Ступин, обичаше Нина Астахова и Трофим Фадеевич мечтаеше в малката му квартира на Зельоная Горка да се яви млада стопанка и ласкавите женски ръце да обкръжат неговата старост с топла грижа, но... почна войната и в четиридесет и трета година Вадик загина при Вязма. Смъртта на сина още повече го сближи с Астахов и само при него старикът сгряваше своето изстинало от горест сърце.

И сега, когато се случи такова необикновено произшествие, което наруши спокойствието на неговия живот, Ступин се отправи към кабинета на Астахов, да се посъветва с него и да реши какво да прави по-нагатък.

Когато касиерът отвори вратата на малкия кабинет на инспектора, оказа се, че Астахов

не е сам, до него седяха началникът на финансовия отдел и главният счетоводител на големия номерен завод.

Ступин седна до вратата в креслото за посетители и реши търпеливо да чака. Той дочуваше спора на Астахов с представителите на завода: в завода имаше преразход по фонда на работната заплата и банката ги заплашваше, че ще им задържи парите за изплащане заплатите на работниците и служителите на завода, ако преразходът не бъде уравнен с утвърдения фонд.

Отначало Ступин се вслушваше в този спор, после мислено се върна към хилядата рубли, които държеше в ръка, загънати в сива амбалажна хартия.

Навалицата и шумът, които цареха в оперативния отдел, пречеха на Ступин да се съсредоточи. Той поседя, помисли и отиде в своята каса, заключи се там.

Какво да прави с тия хиляда рубли? Инкасаторът на ОСУ върна тези пари, те бяха в излишък в неговата каса. В касата на самия Ступин нямаше недостиг. Главната каса беше в ажур. На кого принадлежат тези пари? Хилядата рубли горяха ръцете му, не му даваха покой.

И тук Ступин си спомни за кутията от червено дърво, за чудната кутия, на която ще се любуват, на която ще завиждат, каквато никой няма, „Пун-Яуб"... „Хайнц-Блинкер"... „Орено"... хиляда рубли?

А какво ли, ако... Не, не, той няма да се докосне до тия пари. А може би други кли-

енти, получили големи суми този ден, не са дополучили хиляда рубли? А утре те ще дойдат при Ступин и ще кажат... Не, той ще почака до утре... Не е задълго... само до утре...

14. ХИПОТЕЗАТА

Този ден Никитин не можа да се види с Каширин, който срочно бе заминал за Горки. Капитан Гаев предаде на Никитин извинението на Каширин и му определи среща за утрешния ден в двадесет часа. На следващия ден, щом пристигна в Москва, Никитин ходи във Военно-строителното управление на окръга и изпълнявайки молбата на полковник Шабров, взе равносметката на „В-5".

До срещата с Каширин оставаше около час, затова до Никитската врата майорът реши да отиде пеша. Той вървеше по лявата страна на улица „Херцен" и неочаквано се сблъска със запъхтян мъничък старик, който се извини набързо и хукна към оказионния магазин.

Накитин също влезе в магазина и се спря до тезгяха с фотографически материали. Като разглеждаше фотоапаратите, той слушаше зад гърба си как старикът, с когото се срещна, горещо спореше с продавача на спортния отдел. Никитин се вслуша:

— Малко да бяхте избързали и рибките щяха да бъдат ваши!

— Как така! Как така! Аз живея извън града... Аз специално за тях дойдох.

— Току-що излезе рибарят Болдирев, може би сте слушали за него? Той също едва не заплака, че е изпуснал рибките.

— Как така! Какво да правя сега? — говореше старикът с такава несподелена болка в гласа, че на Никитин му дожаля за него.

Но времето минаваше, а трябваше да намине и в следствения отдел. Затова, като излезе от магазина, Никитин пресече улицата и се качи в тролейбус номер пет.

Никитин успя да навести Зубов. От него той взе точен опис на вещите, намерени у Рубцов-Клюев, и вечерта точно в осем без една минута бе пред кабинета на Каширин.

Полковникът го чакаше; на масичката стоеше изпотена студена бутилка с боржом*, две чаши, кутия с цигари и пепелница. Прозорецът бе отворен; малкият вентилатор продухваше горещия въздух, без да разхлажда. Две дълбоки кресла стояха отстрани на масичката.

Каширин стана, искрено зарадван от пристигането на Степан, и като го тури да седне в едното кресло, отпусна се на другото.

— Ловците от Усурийския край имат хубав обичай; ако ловецът замръкне в тайгата, ако ловецът страда от самотност, запалва огън и приготвя вечеря за двама. И вторият винаги идва — каза полковникът и посочи втората чаша.

Като изпи на малки глътки чаша с искряща студена вода и запуши с цигаре, Степан каза:

* Боржом — вид минерална кавказка вода — б. ред.

— Сергей Василевич, появи се нова нищичица.

И като показа на полковника статията от рубриката „Само факти", той подробно разказа за всички обстоятелства. После със свойственния си аналитичен начин на разсъждение критично опроверга всички свои предпоставки, а след това отново доказа значимостта на възникналото съмнение.

Полковникът взе от масата четирикратно увеличаващата лупа и внимателно разгледа чертата в английския текст: нямаше никакво съмнение, думите „стенд ъп" бяха подчертани с нокът.

— Логично е, ако в цялото управление няма нито един човек, знаещ английски, но някой открива неточност в превода от английски; значи той грижливо скрива своите знания по езика — мислеше на глас полковникът. — В наше време — продължаваше той — няма никакви основания да се скрива знанието на език. Но може би тоя човек, който добре знае английски, има някакви основания да крие това в своите анкети и официални биографични данни, за да не възбуди любопитство към себе си и породи съмнение — завърши той.

— Именно на това изграждам и аз своите предположения, но едновременно у мен изниква и друга такава мисъл: агентът на чуждестранното разузнаване живее между съветски хора и той е дяволски внимателен. Защо му е трябвало да подчертава с нокът пропус-

натите в превода думи? Вярно, понякога човек прави някои неща автоматически. Това е рефлекс, привичка....

— Преди всичко, Степан Фьодорович — прекъсна го полковникът, — запомни едно: ако врагът никога не греши, той би бил неуязвим.

— Това е вярно — съгласи се Никитин. — Още една хипотеза: вие знаете, Сергей Василевич, че между откритите предмети у Рубцов-Клюев е имало кутия с фотолента с чувствителност шестнадесет хиляди по Хертер и Дрифилд, но никакъв фотоапарат на агента не препратиха. Първото ми предположение: агентът има малоформатна фотокамера. Второ, високата чувствителност на фотолентите предполага фотографиране с голяма скорост. Това значи, че обектът може да бъде и подвижен, и статичен, но снимащият се намира в движение, снимката става от прозореца на влак или на автомобил, и накрая, трето: в малкия град, където повечето от хората се познават един друг не само в лице, но и в гръб, внезапното появяване на човек с фотоапарат ще ги застави да бдят, следователно агентът, ползуващ апарат за свои тайни цели, за да не възбужда подозрение, трябва да се занимава широко с любителска фотография.

— Хипотезата е правилна. Какъв извод си правиш? — попита полковникът.

— Мисля, че ако имам фотоапарат, по-лесно ще мога да завържа широко познанство в средата на фотолюбителите.

— Нямам нищо против. Камера имаш ли?

— Не, затова исках вас да помоля.

— Аз ще дам указание, утре ще получиш всичко необходимо от Гаев. Или не, защо да идваш още един път в Москва? По-добре посрещни електрическия влак в 20.15 часа, от третия вагон ще ти предадат пратката. А, чакай, Степан, ти беше ли при Горбунов?

— Струва ми се, Сергей Василевич, че при секретаря на градския комитет на партията не трябва да се ходи с празни ръце. Ние имаме съвсем малки подозрения, и то без определен адрес.

— Професионално самолюбие. Внимавай, Степан, не си играй с огъня.

Полковникът стана, сбогуваха се и Никитин излезе от кабинета.

15. ДВЕ СРЕЩИ

Трофим Фадеевич майстореше къса въдица за лов под леда. Беше горещо лято; през отворения прозорец, макар че настъпваше вечер, не идеше хлад, а Трофим Фадеевич вече се готвеше за зимата, за ловуване под леда.

Той живееше в малка дървена къща на хълмистия бряг на реката. Пред къщата имаше двор, засаден с жълта акация и жасмин. Някога Ступин беше притежател на този дом, после стана наемател и всички в района Зельоная Горка познаваха този чуден старик, страстен риболовец-неудачник.

На една от стените в стаята висеха като хладно оръжие в средновековен замък спининги, различни модели, въдици, сачми, бои и други риболовни принадлежности.

До другата стена на етажерката имаше в кутии въдици, връв за риболовна въдица, плавци, звънчета, оловени топчета и всякакви други дреболии, а над етажерката в тъмна овална рамка имаше голям портрет на сина му Вадик. По-долу — няколко снимки на покойната му жена и на него самия: той в колосана яка, черен костюм, с орден на гърди.

Трофим Фадеевич вареше на електрически котлон в емайлирана тенджера коркова тапа, за да стане еластична. Той ту поглеждаше часовника, ту поглеждаше справочника, ту бъркаше в тенджерата с голяма лъжица и приличаше на алхимик, който добива тайнствен философски камък.

На прозореца се показа човек. Усмихвайки се, той любезно попита:

— Може ли за малко да обезпокоя стопанина?

Трофим Фадеевич, като позна в късния гост счетоводител-инкасатора, много се учуди на идването му, но все пак го покани да влезе в стаята. Гуляев влезе, като държеше в ръка голям правоъгълен пакет, завит във вестник. Той седна на предложения му от Ступин стол и любезно каза:

— Ние с вас, Трофим Фадеевич, и двамата сме възрастни хора, няма защо да хитруваме един пред друг. Аз съм отрасъл в Смоленско и съм ловил риба по горното течение на Дне-

пър, Волга и Осма, но вашата рибарска слава не ми дава покой.

— Но какво вие... каква слава? — примирайки от удоволствие, скромничеше Ступин.

— Не говорете, не говорете, уважаеми Трофим Фадеевич — запротестира Гуляев, — слава, истинска слава! За вас целият град знае, какво целият град — целият район! Москва за вас е чувала!

— Но какво? Но какво вие... Нима и Москва?! — слабо се съпротивяваше Ступин.

— Да, Москва! Та и аз зная! Да си призная, завиждах ви, Трофим Фадеевич, и реших: ще му покажа на този Ступин къде зимуват раците. Ще си купя рибарски принадлежности и ще започна да рибарувам... Купих... А след като купих, започнах да си мисля: защо са ми тия въдици? Остави ги, дай ги на този, за когото в това се заключава животът. Мъчих се, мъчих се и ето реших: вземете ги, уважаеми Трофим Фадеевич, вземете ги като дар за вашия велик талант!

С тези думи Гуляев разгъна вестника и пред Ступин се откри блестящата полирана кутия от червено дърво, а в нея като горящо слънце — рибки, рибки, рибки.

И което си беше право: изнемогвайки съвсем от възторг, Ступин се съпротивяваше, отблъскваше от себе си кутията, пъхаше в ръцете на Гуляев пари, но накрая, безсилен, се предаде.

Кутията с комплекта изкуствени рибки той получи като подарък. „Колко жалко, че признанието и славата идват така късно — мис-

леше Ступин, — когато подаграта не ми дава по цели нощи да спя, а сърцето си е отслужило и ако се вземе предвид амортизацията, може вече да се изключи."

Гуляев се връщаше от знаменития риболовец късно. Тук в Зельоная Горка той живееше вече десет години. Наемаше мецанина на наклонената стара къща на вдовицата Бодягина.

Гуляев беше в отлично настроение. Той вървеше, тананикайки си нещо под носа за птичката, която също искала да живее. Когато стигна къщата си, насреща му от пейката се надигна човек.

Тази среща не беше много приятна за Гуляев, но той се спря и любезно протегна ръка на Саша Елагин

Саша Елагин, шофьор на камион, в началото на миналата година се демобилизира, но успя да се влюби, ожени се и вече чакаше бебе. Той обичаше жена си и трогателно се грижеше за нея; предпазваше я от вълнение и от тежка работа, сам миеше пода и пере. Саша беше необикновено силен. Крика под автомобила поставяше така: с ръце повдигаше колата, а някой поставяше повдигателния кран. Като повечето силни хора той беше добродушен и обикновен, пиеше рядко, и то повече бира, но бързо се напиваше.

Сега Елагин беше пиян. Широко разкрачил крака, мушнал ръце в джобовете на панталона, той беззлобно и меко попита:

— Да поприказваме малко, Сергей Иванович, а?

— Е, добре, Саша, да поприказваме — съгласи се Гуляев и като го хвана под ръка, поведе го към хълмчето до реката, където в сянката на стара липа стоеше една самотна пейка. По реката бягаше лунна пътечка, някъде близо до брега, под клоните на върбата, се движеше срещу течението лодка със скърцащи весла и в нея тихо свиреше баянист:

„Ех ти, моя степ. . . "

Гуляев и Елагин седнаха на пейката и замълчаха.

— Е, какво има, Саша? — попита Гуляев, като наруши пръв мълчанието.

— Не зная как да ви кажа, Сергей Иванович. Много съм ви задължен, добър човек сте вие, сърдечен.

— Ти, Саша, като че ли се готвиш да ме сватосваш, все ме хвалиш, хвалиш. Или пари искаш да ти заема? — с насмешка попита Гуляев.

— Вие за мен, Сергей Иванович, сте като роден баща. Дори бащата не би направил за сина си това, което вие сте направили за мен. . . — в гласа на Елагин се долавяше сълза на пияно умиление.

— Внимавай, Саша, ще ме прехвалиш, ще се възгордея — все пак подхвърли Гуляев.

— Не, Сергей Иванович, вие сте обикновен човек. Аз искам с вас да поговоря мъничко, да ми просветне на душата. Моята Варка вече е в края на бременността си, току-виж — родила. . . Ох, пък я обичам, Сергей Иванович, така я обичам, че нямам думи за това.

— А ти, Саша, помълчи. Виж каква е красота.

Лодката се добра до средата на реката, девойката, която седеше до веслата, престана да гребе, отпусна се назад и сложи ръце зад главата си. Подхванатата от течението, лодката бавно се понесе надолу и звуците на баяна ставаха все по-глухи и по-глухи, докато съвсем заглъхнаха.

— Ти искаше нещо да ми кажеш, Саша? — напомни му Гуляев.

— Исках, Сергей Иванович, но малко се позамислих — отговори Елагин, проследявайки с очи падаща звезда. — Имахме договор ние и аз доброволно го изпълних. Сега вие ще имате не любителски права, ами за втори клас.

— Е? — попита след пауза Гуляев. — Ти, Саша, все не се доизказваш.

— Не зная как да кажа. Смелост не ми достига — смути се Елагин.

— Нищо, нищо, Саша, по-смело!

— Не мога, Сергей Иванович, да ви дам машината. Да бяхте поговорили с началника на гаража, той ви уважава, ще разреши — и всичко е наред! Аз, разбира се, до гроб съм ви задължен, но...

— Нямаш сили, така ли? — с насмешка попита старикът.

— Добре — каза Елагин, като махна безнадеждно с ръка. — Добре, каквото става, да става — и надигайки се, добави: — Варка сигурно ще се вълнува, късно е... Лека нощ —

и с широка походка, клатейки се, той бързо тръгна към града.

Гуляев постоя, погледа след него.

Огромните корпуси на завода светеха откъм града с електрически огньове, още по-нататък огньовете се преливаха, сливаха се на хоризонта с ясното звездно небе и пълната луна.

16. ОТНОВО СЛЕДИ

В събота сутринта, когато майор Никитин дойде в управлението, Шура му каза, че полковникът е болен и днес няма да бъде на работа.

Никитин мина в своя кабинет. Той току-що се бе върнал от обектите и за последен път се бе уверил, че материално-техническото осигуряване на строителните площадки се води извънредно лошо. От обектите Никитин отиде в централния материален склад, огледа всичко внимателно и заключи, че складът е претоварен с дефицитни, но ненужни за строителството материали и съвсем не е снабден с онова, което е необходимо за строителите на ОСУ. Като си записа нужните материали, Никитин сложи бележката в чекмеджето на масата и извика Вербов с картотеката на МТО.

Вербов се яви, както винаги, с дежурната усмивка и като постави на масичката на Никитин голямо тясно чекмедже с картотеката, весело каза:

— В нашата малка кошничка каквото ти душа сака.

— За душата може и да има, а за строежа няма — сухо отвърна Никитин. — Аз не ви разбирам, Евгений Николаевич. Защо в склада лежат стотици емайлирани вани, тридесет и пет кубика дъбов паркет, тон и половина тапицерски пирони и много други материали, от които има остра нужда в много предприятия и строежи в страната, а в същото време няма материалите, нужни на нас!

— Лошо разбирате вие снабдителната политика. Та аз за този паркет и вани каквото искате ще сменя, а ако ги няма, земята да обърнеш, нищо няма да намериш — се оправдаваше Вербов.

— Аз не разбирам от материално снабдяване, но това, което правите вие, другарю старши инженер, се казва не снабдяване, а някак по-иначе... Дайте да видим картотеката! — завърши Никитин.

Вербов измъкна от чекмеджето първата група картони, постави ги на масата пред майора и започна да дава кратки пояснения.

И тук Никитин видя нещо, което го застави да бъде по-бдителен: много цифри и названия на материалите по картотеката бяха подчертани с нокът!

Неволно погледът му падна на грижливо гледаните бели с дълги нокти ръце на Вербов. Необходимо беше да се провери веднага, без отлагане, съмнението му.

Като измъкна от масата съставения от него списък на необходимите материали, той спокойно каза:

— Ето, Евгений Николаевич, списък на материалите, от които се чувствува остра нужда на нашите строежи. Подчертайте всичко, което по вашему има в централния склад.

Вербов взе списъка и го обгърна с поглед. В това време Никитин незабелязано покри с папка лежащата на масата писалка. Като прочете списъка, Вербов огледа масата, потърси писалка, но не намери и помоли:

— Ако обичате, един молив или писалка.

Никитин опипа джобовете на сакото си и след като не намери молива, каза с досада:

— Забравил съм молива на обекта. Подчертайте, Евгений Николаевич, подчертайте с нокът!

— Аз не заменям канцеларските принадлежности с нокти. Ей сега, една минутка! — каза Вербов и стиде в кабинета си.

Никитин даже се изруга на ум. В отдела за материално-техническо снабдяване работеха десетки хора и всички те се ползуваха от тая картотека, но кой от тях е подчертал цифрите с нокът?

17. ПРЕПОРЪЧАНАТА МЕЖДУНАРОДНА ПРАТКА

Кира Рожкова работеше в експедицията на едно от пощенските отделения в Москва и учеше в задочния отдел на Свързочния електро-механически институт.

Тази девойка — малка, пълничка, кестенява, с леко пухче над горната устна и съзвез-

дие от ярки лунички на носа — обичаха всички работници в отделението. Затова, когато ѝ се случеше беда, всички колеги ѝ съчувствуваха.

В началото на май със заповед Кира Рожкова бе повишена по служба — от експедицията я преведоха в отдела за препоръчана кореспонденция. Колегите ѝ се радваха заедно с нея, но на другия ден с нея се случи неприятност.

Като си подложи няколко архивни папки, за да бъде по-нависоко, Кира започна да приема кореспонденцията. Възрастен гражданин със сламена шапка и очила ѝ предаде препоръчана международна пратка, адресирана за Германската демократична република. Съгласно правилата девойката разгъна бандерола и щателно прегледа двете книги, изпращани в бандерола — сборник статии за произведенията на класиците на марксизма-ленинизма, том първи и втори. Книгите бяха нови, без бележки в текста.

Девойката загъна пратката, върза я с канап и я сложи на везните — тежеше петстотин грама. Кира погледна справочника — срещу това тегло стоеше пощенската такса, но над графата, където бяха означени рублите, бе разлята плътна мастилена капка. Кира, като видя под мастилената капка чертица, реши, че това е четворка и получи от изпращача четири рубли и седемдесет копейки, издаде квитанция и залепи на пратката марка.

Вечерта помощник-началникът на отделението провери международната кореспонден

ция. Той откри, че девойката е сбъркала и надвзела от изпращача три рубли: пратката е струвала всичко една рубла и седемдесет копейки.

Пощенското отделение работеше отлично, жалби нямаше и изведнъж такъв неприятен случай! Началникът на отделението извика при себе си Рожкова и й направи забележка.

Пратката бе адресирана за Германската демократична република, град Берлин, район Вайсензее, Шпреенщрасе 17, квартира 3, Артур Ридал. Обратният адрес: град Москва, улица Мерзляковска, дом 8, квартира 5, Кирил Андреевич Груздев.

Помощник-началникът на отделението написа на Кирил Андреевич Груздев открито писмо, в което много вежливо разказа за грешката на Кира Рожкова и го помоли да дойде в пощенското отделение, за да получи трите рубли.

След няколко дни писмото се върна обратно в пощенското отделение, а през целия текст с развлечен почерк бе написано: „Адресатът не живее тук."

Положението се усложни, наложи се трите рубли да се заприходят по член сто тридесет и две в приход на държавата, а Кира Рожкова по заповед на началника въпреки ходатайството на колегите й преместиха в друго пощенско отделение. Пратката отдавна беше отишла при получателя, а Кира работеше вече цял месец в друго отделение на площада на гарата. Девойката почти беше забравила за цялата тази история с международната

пратка, когато изведнъж се случи нещо невероятно:

— Следващият — каза девойката, като протегна ръка към прозорчето, и видя, че възрастният гражданин с мустаци, с тъмни очила и сламена шапка й предава международна препоръчана пратка. Девойката четеше адреса и не вярваше на очите си: Германска демократична република, Берлин, район Вайсензее, Шпреенцрасе 17, квартира 3, Артур Ридал. Обратният адрес — същият и изпращачът — Кирил Андреевич Груздев. Съвсем същият Груздев!

Кира се зарадва като на рождена.

— Другарю Груздев, колко хубаво, че пак ви виждам. Вие знаете ли, аз съм надвзела от вас три рубли! Ние ви писахме на улица Мерзляковска, но ни отговориха, че вие не сте живеели там. Случват се и такива бъркотии, нали? „Адресатът не живее тук" — пишат те, а вие сте живеели на Мерзляковска и си живеете още там. Дайте, моля ви се, другарю Груздев, паспорта си, а аз ще запиша вашата заверка и ще се оплача на домоуправлението. Ще си сърбат попарата! Сега аз ще ви върна моя дълг! — И девойката се дръпна от прозорчето и започна да рови в своята чанта. Когато тя намери три рубли и ги подаде на изпращача, Груздев го нямаше.

Кира високо го извика, но й казаха, че възрастният мъж със сламената шапка е излязъл от отделението. Тогава тя изтича на улицата, но... Груздев вече го нямаше.

Девойката замислена се върна на работното си място. Пратката лежеше на масата и тя я разгъна. В пакета имаше една книга: сборник статии за произведенията на класиците на марксизма-ленинизма, том трети.

Като отдели настрана пратката, Кира приемаше пощата и целия ден чакаше, че ето ей сега ще дойде Груздев, ще извини с някаква много обикновена естествена причина своето изчезване и ще потърси квитанцията си, но... Груздев не дойде.

В душата на девойката се промъкваше подозрение. Тя отиде при началника на отделението и му разказа всичко.

Така това томче статии за произведенията на класиците на марксизма-ленинизма се намери не в Берлин на Шпреенщрасе, а в Москва, на масата на полковник Каширин.

В картонения гръб на подвързията бе открита микролента, репродукция на шифрован текст, отпечатан на машина.

18. ЛИЧЕН ЖИВОТ

Вчера пи много, а днес непрекъснатите болки в едната страна цял ден не му даваха покой. Шабров не отиде в управлението, половин ден лежа със загряващи компреси, ту унасяйки се в кратък неспокоен сън, ту гледайки безмълвно шкафа в ъгъла, по който пълзеше тесен слънчев лъч, проникващ през цепнатината на прозореца.

Синът му Мишка, бос, само по къси панталонки, с изцапано от сладко лице, влизаше на пръсти в спалнята и шепнешком питаше:

— Татко, спиш ли?

— Не — отговаряше Шабров

— Боли ли те?

— Боли...

И пак на пръсти Мишка излизаше от спалнята и бягаше на двора, където в меден съд бълбукаше и вреше ароматно сладко.

Мария Сергеевна в пъстра басмена престилка върху роклята и цветна забрадка стоеше с лъжица около тавата, отделяше пяната и от време на време стъкваше главните в огъня.

Жената на Шабров беше преподавателка по литература в по-горните класове на девическото средно училище. Тя имаше стройна фигура, дълги светлоруси коси, събрани отзад на кок, сиви очи, малко чип нос и пълни червени устни.

Когато горещината намаля, а сладкото беше вече изстинало, пресипано в стъклени буркани и завързано с марля, Мария Сергеевна поля градинката край къщата, постла кръглата градинска маса и сервира окрошка*, която досега беше стояла в кофата със студена вода. Шабров дойде в градината, болките малко понамаляха, но в цялото си тяло той чувствуваше предателска слабост.

* Студено ядене от пивоквас, с нарязани в него зеленчуци и парчета месо — б. пр.

От земята излизаха изпарения, острият аромат на шипката се смесваше с миризмата на горещата изтощена земя.

Мишка, измит, чист, с лъжица в ръка, чакаше баща си. В окрошката като айсберг плаваше късче лед, а под изумруденозеления копър апетитно надничаше златист, твърдо сварен жълтък.

— Хайде, татко, сядай — подканяше Мишка баща си.

— Ей сега, само да се измия — отговори Шабров на сина си и тръгна към кофата със студена вода, където вече с канче в ръка го чакаше Мария.

Измил се тук, при лехичката с копъра, високо пръхтейки от студената вода, която мокреше ризата му, Шабров се изтри и освежен, седна до масата.

— Петя, може би искаш да ти налея една чашка? — без да крие усмивката си, каза Мария с гръден глас.

— Виждаш ли, Михайло? — обърна се Шабров към сина си. — Добрата майчица ни предлага водчица. Ще пиеш ли?

— Не — каза важно Мишка.

— Мъжете се отказват — не без съжаление продума Шабров и се зае с яденето.

Но с този кратък диалог Мария Сергеевна не искаше да изчерпи темата, която я вълнуваше целия ден.

— Знаеш ли, Петя — продължи тя, — аз като че ли започвам остро да ненавиждам този твой приятел Вербов!

— Защо? — без да се откъсва от яденето, попита Шабров.

— По-рано мислех, че той просто е вулгарен и циник, отнасях се към него с отвращение и едва сега започвам да се убеждавам, че освен вулгарността и цинизма той обладава и още едно качество. . .

— Какво? — заинтересовано попита Шабров.

— Той е и нечистоплътен. Аз не те разбирам, Петър. Как ти, старият партиен член, опитен инженер, в края на краищата полковник — да, да, това много те задължава, — как ти не виждаш, че под носа ти действува пройдоха, човек от типа на Подхалюзин! Навярно и ръцете му лепнат.

— Глупости! — прекъсна Шабров жена си и повтори: — Глупости! Просто весел момък, от тези, които с песни крачат в живота.

— Не с песни, а с водка! — го поправи Мария.

— Водката я продават, за да се пие.

— Но да не си изпиват и ума — подхвърли отново Мария. Тя беше много развълнувана, но говореше както винаги, без да повишава глас, стараейки се да убеди събеседника си с простата логика на своето мислене.

— В края на краищата — каза тя, — ти, Петре, не трябва да пиеш, ти имаш болен черен дроб и ако не желаеш да мислиш за себе си, помисли за сина си

Мишка, като свърши чинията с ядене, сложи в устата си късче неразтопен лед, присви

очи от удоволствие и започна да наблюдава голямото водно конче, което бе кацнало на шипката.

Шабров отлично разбираше, че Мария е права, че той действително не трябва да пие, че положението му в града и на строежа го задължава много, но малодушно отхвърляйки от себе си решението на този така важен въпрос, искрено се зарадва, когато видя да влиза в градината Гуляев с голям буркан чай от гъби.

— Привет, Мария Сергеевна! Привет! — шумно поздрави Гуляев и остави на масата буркана.

— Това пък какво е? — попита Мария.

— Това е чай от гъби, а по научному — цяр за стомашни киселини. Чудесно нещо против киселините, утолява жаждата, с една дума — домакинска необходимост.

— Мишка, я донеси чашка да опитаме цера! — каза Шабров на сина си и когато детето изтича, шляпайки с босите си крака, попита: — Как е там в управлението? Тухли докараха ли?

— Сергей Иванович, чиния окрошка не бихте ли желали? — предложи Мария.

— Благодаря, не ще се откажа — отговори Гуляев, а след туй на Шабров: — Всичко е наред, днес майор Никитин свирепствуваше, такъв страх вдъхна на МТО, че те се понапрегнаха и на всички обекти седмичният план е изпълнен!

— Юнак е Степан, здравата пиша. Той като се хване за нещо, не пуска, докато не постигне своето — каза Шабров.

— Заповядайте, хапнете си — каза Мария и сложи на масата чиния с окрошка. — Аз още не съм ви благодарила, Сергей Иванович, за снимките на сина. Благодаря, много са хубави!

— Трябва в албумче да ги поставите и знаете ли, така през половин година да прибавяте нови. Ще израсне момъкът, а в албума — неговата история. На него самия после ще му бъде интересно — говореше Гуляев, като ядеше.

Мишка донесе чашка. Шабров отпи от гъбения чай и го похвали. После Гуляев фотографира всички при градинската маса и като се забърза внезапно, сбогува се и си отиде, а след известно време, натоварен с пликове, шеги и вишове се довлече Вербов.

— За да не отслабва болният, нужни са по-прости лекарства! Заповядай, болнико, сливи, лимони, месински портокали, портвайн три седморки, лекувай се, не отлагай! — надърдори той и разтовари пликовете върху градинската маса.

Мария Сергеевна сухо кимна на Вербов, взе със себе си сина си и се прибра.

Вербов заговорнически намигна на Шабров и каза:

— За вчера ли се цупи?! Жената е като коприва парлива, пари и жари, но те оставя да живееш. Затова аз като самотник ще си живея и няма да съжалявам!

— Ти, самотнико, докара ли тухли? — с престорена строгост попита Шабров.

— Точно двадесет и пет хиляди — ни повече, ни по-малко — отговори Вербов.

В това време пред портичката нерешително се спря стройбатовецът Павел Русих, млад момък с едва поникнали мустаци, синеок, с лунички, с права, леко вирната горна устна и ямичка на брадичката. Той се изкашля в шепа, за да привлече върху себе си вниманието на полковника, и високо поздрави:

— Здраве желая, другарю полковник!

Шабров позна Павел Русих и усмихнат тръгна към него.

— Какво ще кажеш, Русих? — попита той.

— Другарю полковник, вие ми разрешихте, ако се случи нещо, да се обърна лично към вас.

Полковникът, който ценеше сръчния и съобразителен момък, беше решил „да го подхвърли" на обучение във волнонаемната бригада за поставяне на плочки. Тогава той му бе казал в случай на нужда да се обърне направо към него. Днес беше събота. Младежът бе получил като награда за успеха си във военното обучение и отличната работа на строежа отпуск от събота вечерта до неделя. И ето сега, след като се бе обръснал и лъснал ботушите си, той стоеше пред полковника.

– Да влезем в къщи, ще поговорим — каза му полковникът и вече на входа се обърна към Вербов: — Почакай мъничко, аз ей сега ще се върна. — Влизайки в стаята, Шабров

каза на жена си: — Машенка, докато аз съм зает, ти там поговори с Евгений Николаевич.

— Ще поговоря аз с него! — многозначително каза Мария и излезе в градината.

— Е, какво има, Русих?

— Другарю полковник, от десет дни работя в бригадата за поставяне на плочки. Работата не е сложна, но те работят като италианските майстори на цигулки — пазят тайната на лака, от мен крият. Разрешете, другарю полковник, да подбера от батальона десетина души, ние на тази бригада за две седмици носа ще им натрием — разпалено каза Русих.

— Смело, много смело, но заслужава да се рискува. Няма ли да се посрамиш? — усмихнат попита полковникът.

— Не, другарю полковник, няма да се посрамим! В началото, разбира се, ще работим бавно, но обещавам, че ще ги достигнем и надминем! — обеща Русих.

А в градината се водеше друг разговор, и то доста остър.

— Вие защо опивате мъжа ми? — питаше спокойно Мария, като гледаше Вербов право в очите, но така, че нему му ставаше неудобно.

— Вие какво, Мария Сергеевна? Вашият мъж е силен и волеви човек, нима аз имам някакво влияние върху него? — мъчеше се да се отърве Вербов.

— Влияние? — повтори Мария и веднага сама си отговори: — Не, вие не можете да

влиянето на Петър Михайлович, но всеки човек, макар и силен, има свои малки слабости, а вие искате да превърнете малката слабост в голяма.

— А според мен вие сама, Мария Сергеевна, правите от малката муха голям слон.

— Без фокуси! — прекъсна го Мария. — Опитайте се поне веднъж да говорите сериозно. Вие прахосвате пари. Ето сега например донесохте плодове, портвайн, защо? Защото на вас е изгодно! Да, да, изгодно! Някаква цел имате вие, но каква...

— Мария Сергеевна, това не е хубаво. Аз много обичам Петър Михайлович, цялото семейство — и такова подозрение...

— А аз много обичам, когато отношенията на хората са чисти и ясни, а вие целият сте такъв един... Ето Шура, секретарката... Тя е още момиче, деветнадесетгодишна, а вие сте я канили у вас в Москва, съблазнявали сте я с весел живот. Нас още Макаренко ни предупреждаваше за опасността от открития безсрамен цинизъм. Вие и към своята работа се отнасяте цинично. Вие сте като гол човек и не се срамувате от голотата си.

— Вие искате да ме обидите? — едва сдържайки се, попита Вербов.

— Не, Евгений Николаевич, аз не искам да ви обиждам, аз не вниквам във вашите служебни взаимоотношения с мъжа ми, само ви моля — махнете се от нашия личен живот. Вие ни донесохте вече много неприятности, затова просто, без трагедии, вземете вашите

кесии с вино и плодове и си идете, моля ви! — спокойно, но много твърдо каза Мария.

Вербов постоя един миг, помисли, па махна с ръка и бързо излезе, като хлопна портичката.

19. ПИСМО ДО СЪПРУГАТА

В събота вечерта Никитин особено остро почувствува своята самота. Измъкна се от управлението късно. По улиците се разхождаха много празнично облечени хора. Едни бързаха към гарата, за да прекарат вечерта в Москва, други отиваха в парка край реката или на стадиона да погледат лекоатлетическите състезания.

Времето беше горещо и сухо, тополите бяха прецъфтели и лекият пух на цветовете им се носеше из въздуха и постилаше асфалта. От малката градска градина идеше опиняващ мирис на теменужки.

Никитин се връщаше в къщи, обхванат от непреодолимото желание да поговори с Ксения. Всяка събота той й пишеше подробни писма и това притъпяваше тъгата му, разнообразяваше самотата му.

В големия тристаен апартамент на главния инженер Ремизов, където врез времето на неговата командировка се бе заселил Никитин, беше неуютно: широките стаи, снабдени с най-необходимата мебел, навяваха тъга.

Никитин отвори прозореца. Пред него се показаха червените покриви на близките сгради, а далече на хоризонта зад реката тъм-

позелената лента на гората потъваше в предвечерния мрак. Той се обърна, приближи се до масата и извади хартия. После постави пред себе си снимката на Ксения: хубавата млада жена го гледаше със закачливи, едва присвити очи.

„Скъпа моя Ксения,

Днес не знам защо си спомних епизода, разказан от Станиславски в книгата „Моят живот в изкуството". Ти, Ксюша, навярно си спомняш: известният по това време режисьор Федотов с увлечение описвал на Станиславски замислената от него постановка. Той наричал своя творчески план предварително обмислен, но Станиславски отлично разбирал - - Федотов нямал представа какво ще излезе. Той само фантазирал, импровизирал, за да разпали към творчество събеседника си и самия себе си.

Ти не можеш да си представиш, Ксения, колко е вярно това! Колко е важно да видиш устремени към теб разбиращи очи, колко е важен творческият спор, в който се ражда истината, кристалът на творческия замисъл.

Това, което виждаш често само с вътрешен взор, в творческия спор става конкретно и материално осезаемо. Аз силно чувствувам всичко това, когато ти, скъпа моя, не си при мен, когато моят истински и умен приятел Сергей Василевич е далеч от мен и аз съм лишен от възможността да се виждам често с него.

Вярно, тук в града има другар, на когото мога да се доверявам, това е първият секре-

тар на градския комитет на партията Горбунов. Аз съм слушал много за него — интересен, задълбочен човек, кандидат по техническите науки, а е бил обикновен волжки хамалин. Да отивам при такъв човек само със съмнение и догадки — не ми се ще, ще стана за смях.

Обземат ме разни съмнения, а няма с кого да се посъветвам, даже просто да поговоря няма с кого и творческата мисъл застава в неподвижност, защото творчеството, както и любовта искат поощрение.

Безумно тъгувам за теб. Всеки ден, всяка минута, когато мога да остана сам с мислите си, аз съм с теб, скъпа моя.

В този голям полупуст апартамент особено се чувствува самотата. Пиши ми, моя мила, пиши ми по-често, всеки ден. Целувам те

твой Степан.

А няма ли да дойдеш при мен, да се готвиш за дисертацията, а?

С."

Когато Никитин дописа последните редове от своето писмо, вече съвсем се стъмни и той едва различаваше написаното. На потъмнялото небе стоеше пълна луна. Тя гледаше с безучастен поглед в прозореца, постилайки по пода на стаята сребърна пътечка от светлина.

За да напише на плика адреса, трябваше да запали електричеството. Но след като залепи плика, Степан загаси лампата и дълго стоя

до прозореца, мислено анализирайки днешния ден.

„Кой е Вербов? Не, това е лакомник, работливец. Човек с буржоазно схващане за живота! Врагът би ли се държал така? Не, не би живял така. Врагът не трябва да привлича върху себе си вниманието на обкръжаващата го среда."

В борбата за съществуване много животни придобиват сходство по цвят и даже по форма с обкръжаващата природа. У животните инстинктът за приспособяване е резултат от естествения подбор. Приспособяването у врага — това е съзнателна маскировка. Колкото по-бдителни са съветските хора, сред които е проникнал враг, толкова повече врагът се приспособява, лъже и мами.

„А странната връзка на Вербов с Карманова, конструкторката от секретния завод? — мислеше Никитин. — В същото време, ако Вербов би искал да използува тази връзка с някаква користна цел, защо би се хвалил с тая връзка? Просташки, а често и грубо говори за своята победа?"

Така, разсъждавайки и спорейки със себе си, Никитин дълго стоя до отворения прозорец и отново си спомни напътствените думи на Каширин: „Ако ти е трудно, помни, ти не си сам. Първият секретар на градския комитет на партията, Роман Тимофеевич Горбунов, е умен човек, с голям житейски опит. Щом ти е трудно, иди при него." И той реши да му се обади.

20. СЕКРЕТАРЯТ НА ГРАДСКИЯ КОМИТЕТ

Когато Никитин влезе в приемната, техническата секретарка пишеше на машина. Тя завърши страницата и въпросително се обърна към посетителя, изслуша го и като записа в бележника фамилията му, със съмнение каза:

— Не зная, другарю, дали ще ви приеме Роман Тимофеевич. В понеделник има пленум и той готви доклад. Нима е толкова важно?

— Много важно — подчерта Никитин.

— Ще опитам — отговори тя, затвори ролетката, заключи бюрото с ключ и излезе от приемната.

Никитин още не бе успял да оцени бдителността на секретарката, когато тя го побика при Горбунов. Секретарят на градския комитет стана да го посрещне. Той беше много висок, леко пригърбен човек на около петдесет години, с уморени работни ръце.

— Бързате ли? — попита той Никитин.

— Не.

— Моля почеднете тук до мен десет минути, не повече — каза Горбунов и се върна към своя ръкопис. Той говореше на приятно волжко наречие с ударение на „о".

Никитин се огледа. Големият с пет прозореца кабинет на секретаря по-скоро приличаше на кабинет на учен: на високите рафтове бяха наредени книги, в ъгъла стълба, до нея малка масичка с нощна лампа, на дългата полирана маса върху салфетки от зелено сукно лежаха зъбни колела и машинни части

от пластмаса, резци от твърда сплав, а по средата на масата в ниска кристална ваза имаше букет от нежнорозови ароматни градински цветя. На стените с тъмносин гладък тапет висеха два портрета, рисувани с маслени бои — на В. И. Ленин и на Максим Горки, имаше още копие от работите на Бродски и няколко архитектурни проекта.

Никитин едва се понадигна от стола и взе от най-близкото рафтче четиринадесети том от съчиненията на Ленин, приседна до малката масичка, запали настолната лампа и се задълбочи в четене.

Минаха няколко минути и Никитин чу близо до себе си:

— Е, какво, Степан Фьодорович, искате да разрешите съмненията си с помощта на желязната логика на ленинското мислене? — Той взе от ръцете на Никитин книгата и като я прелисти, продължи: — Вие искате да знаете може ли, като вървите по следите на случая, да се окажете на пътя към вярното решение на задачата? Не е ли така? Сега двама ще помислим — завърши той и като взе от писалището ръкописа, излезе в приемната, предаде го на секретарката и се върна.

— Ето. Да започнем с това, че аз имам известни претенции към вас, Степан Фьодорович — каза Горбунов, като се настани срещу Никитин. — Вие какво, като Добриня Никитич сте решили да се биете сам със Змея Горянин? Не ще можете, Степан Фьодорович! Само опирайки се на народа и заедно с на-

рода можете да разрешите поставената ви задача.

— Не мога да се оправдавам, Роман Тимофеевич, виновен съм — усмихнато отговори Никитин.

— Е, докладвайте, какво се е случило?

— Попадна ми в ръцете нишчица и започнах да я размотавам, но струва ми се, че не съм се хванал за нужния край — започна Никитин и разказа цялата история с английската статия от вестник „Дейли Експрес" — тази случайна черта, направена с нокът — това е всичко — завърши той.

— Малко е — съгласи се Горбунов, — но зад случайността, струва ми се, може да се намери закономерната необходимост. Черта, направена с нокът. Аз съм съгласен с вас — това е случайност, но каква необходимост се крие зад тази случайност? Мен ми се струва, че като е намерил грешката на преводача, човекът може да си каже: „Ето негодник, а тези думи не е превел, а пък е преводач, до вестник е допълзял!" Може ли да се каже така? — попита Горбунов.

— Може — съгласи се Никитин, все още не разбирайки събеседника си.

— Ами ако този човек е принуден да скрива своите мисли, ако той е обкръжен от хора, но около него е създадена празнина от него самия и той е свикнал да се ползува от думите, само за да скрива мислите си, а да не ги изказва гласно?

Никитин вече започваше да разбира мисълта му.

— Хората, които са много самотни, необщителни, често си говорят сами на глас, пишат на хартия или с тръстика върху пясъка — добави той.

— А ако човек не може нито да каже, нито да пише, ако всяка форма за непосредствено общуване е изключена за него, може ли той да подчертае своята мисъл с нокът? — Може. Значи чертата с нокът трябва да е направил човек, поставен в условията на пълно осамотяване, не е ли така?

— Закономерно е.

— Влиза ли Вербов в числото на подобни хора?

— Не, не влиза. Вербов би взел вестника, би го показал на всички сътрудници и би се хвалил със знанията си по английски език, които като на човек с висше образование не биха породили никакви съмнения.

— Ето виждате ли? Значи и третият извод: във вероятната категория хора, която ние с вас установихме, Вербов не влиза. Но към него ние с вас ще се върнем още веднъж. Вражеския агент трябва да търсим между хората, които водят непроницаемо затворен личен живот. Какви могат да бъдат външните признаци на такъв човек? Спомням си, в хиляда деветстотин и петнадесета година бях арестуван от царската полиция заедно с други другари от болшевишката нелегална организация при Волжко-Камското параходство. Аз бях товарач, или хамалин, както тогава ни наричаха, млад, осемнадесетгодишен юноша, но като сега си спомням провокатора, който

провали нашата организация. Когато неискреният човек се стреми да докаже своята преданост към делото на революцията, своя партиен дълг, той загубва чувството за мярка, прекалява, бие се в гърдите и парадира със своята преданост и кристална чистота. Именно такъв се оказа и провокаторът в нашата организация. Оттогава, когато слушам как някои рекламират своята честност, у мен оживява подозрението. Съгласен ли сте? Истинската честност винаги върви ръка за ръка с човешката скромност. Вгледайте се, Степан Фьодорович, кой създава около себе си ореол на непогрешимост и кристална честност — вземете него под съмнение и го проучвайте.

— Това, което вие говорите, Роман Тимофеевич, е вярно, но ако цялата линия на поведението на Вербов е съзнателна маскировка? — възрази Никитин.

— Вие грешите, Степан Фьодорович, врагът не би рискувал така необмислено. Наскоро при мен идва секретарят на партийната организация на ОСУ. Сигнали от долу за неблагополучието в отдела за материално-техническо осигуряване ние не веднъж сме получавали, особено през последните два месеца, откакто Вербов замества заболелия началник на МТО. Освен това при мен идва Мария Сергеевна Шаброва. Вие познавате ли я?

— Познавам я добре.

— Тя направо постави въпроса... Почакайте, писмото е у мен. Горбунов взе от папката писмото на Шаброва и го прочете.

„Аз преди всичко съм член на партията и освен това педагог. Как ще възпитавам нашата младеж, ако под носа си виждам грешките на близкия ми човек, бащата на моето дете. За да откъсна мъжа си от Вербов, този напълно разложен човек, аз използувах всички средства и убеждения, но нищо не можах да направя. Доверчивостта на мъжа ми граничи с политическо късогледство...“ Горбунов сложи писмото в папката и попита:

— Вие отдавна ли познавате Шабров? Как мислите, какви отношения има Шабров с Вербов?

На Никитин бе трудно да говори на тази тема. С Петър го свързваше стара фронтова фружба. Шабров — добрият ръководител и отличен човек, имаше един недостатък: обичаше да пие. Като схвана слабостта на своя началник, Вербов, както се казва, намери ключ за сърцето му и спечели доверието му.

Никитин много сдържано изложи своите схващания. Горбунов го изслуша. Замисли се и след малко каза:

— Каква морална сила трябва да притежава тая жена, за да напише такова писмо! Нали тя го обича, в писмото така е и написано.

— Знам — съгласи се Никитин. — В това няма никакви противоречия. Мария се бори не против мъжа си, а за мъжа си. И ето виждате ли, Роман Тимофеевич, той ще я разбере. Никакви конфликти между тях няма да има.

— Възможно е. По-скоро завършете вашата проверка на Вербов и ние ще се заемем с този въпрос. И въобще, Степан Фьодорович, ид-

вайте. Помнете, че бдителността е оръжие на целия ни народ, а вие сте само войник от неговия малък въоръжен отред — завърши Горбунов.

Никитин сърдечно се сбогува с Горбунов, излезе от градския комитет на партията и се отправи към главната улица — преди сън той винаги се разхождаше: това му беше станало навик. Освен това срещата му със секретаря на градския комитет му бе направила силно впечатление; искаше му се мислено да се върне към този интересен разговор и да анализира по-нататъшните си стъпки.

Тротоарът за пешеходци бе заграден, покриваха го отново с асфалт. Главната улица — тук минаваше аутострадата Москва — Симферопол — бе просторна, от двете ѝ страни се издигаха млади тополи.

Никитин бавно се отправи надолу по аутострадата. Той вървеше, увлечен в своите мисли, и не забеляза как се сблъска със счетоводител-инкасатора.

— Разхождате ли се, Степан Фьодорович? — попита усмихнат старикът. Той беше без шапка, лекият ветрец рошеше живописния му кичур коса. В едната си ръка държеше сакото си, а в другата апаратче „Федик" в потъмнял кожен калъф.

— Разхождам се — охотно отговори Никитин и добави: — Искате ли да ми направите компания?

— С удоволствие.

Те тръгнаха един до друг, като заобикаляха малките дръвчета всеки от своята стра-

на. Вървяха мълчаливо. Задълбочен в мислите си, Никитин почти забрави за своя спътник, когато изведнъж почувствува, че е сам; обърна се и видя, че Гуляев се е спрял до едно счупено младо дърво.

— Подръжте ми апаратчето — каза старикът, като подаде на приближилия се Никитин „Федика".

Гуляев сложи сакото си направо на тревата, разкъса носната си кърпа, избра две сухи клонки, постави ги като шини на прекършения ствол и стегнато превърза дръвчето. Гуляев имаше умели и ловки ръце, той превързваше дръвчето и по старчески си бъбреше:

— Когато преди десет години пристигнах тук, градът бе неприветлив, мрачен, току-що израстваше, а сега... Издигнаха се нови светли домове, пътищата се облякоха с асфалт, на площадите — алеи с цветя, по улиците — млади тополи... Жал ми е за това дръвче като за близък човек.

Гуляев вдигна сакото си, взе от Никитин „Федика" и двамата продължиха разходката си.

Старикът се разприказва. Той говори за града и гражданския дълг, за чистотата и целеустременността на новия човек, за творческия, съзидателен устрем на нашите дни.

— Сергей Иванович, аз имам към вас една молба — неочаквано каза Никитин.

— Моля! С какво мога да ви бъда полезен?

— Бих искал да ви стана ученик по фотография. Аз имам хубава камера „Киев", а снимам лошо.

— Ами и аз, знаете ли... — се опитваше да възрази Гуляев.

— Е, аз видях вашите работи... Шабров ми показа. Голямо майсторство!

— Добре, елате утре в парка, а? — предложи Гуляев.

— Съгласен съм! Аз, знаете ли, съм старателен ученик. Кога ще се срещнем и къде? — попита Никитин.

— Около десет часа при фонтана.

— Договорихме се! — каза Никитин и му протегна ръка.

Те се сбогуваха и тръгнаха в различни страни.

21. ПОЧИВНИЯТ ДЕН

В неделя, както бе уговорено, в десет часа сутринта Гуляев и Никитин се срещнаха в парка до фонтана.

Някога това беше изоставен господарски чифлик; сега се разстилаше голям сенчест парк. Алеите на парка, постлани с камък и обградени с подстригани храсти от орлови нокти, се спускаха терасовидно към реката. В дъното на алеята в два реда растяха стари сенчести липи. Между тях се виждаха електрически фенери във вид на момина сълза.

На малките полянки зад правоъгълните кълба на ясночервените пламенеещи божури стояха белите скулптурни копия от класическите фигури на Логановски, Пименов и Иванов.

Градският парк беше любимото място за почивка на гражданите. В това ранно празнично утро малко хора се разхождаха.

В ясносиньото небе бавно и величествено плаваха редки облаци. От реката се носеше звънкият говор и вик на къпещи се деца.

Никитин в бели панталони и сако без ръкави размахваше фотоапарата в кожен калъф и вървеше с Гуляев надолу към реката, ототкъдето идваше детският глъч. Те се спряха около стара върба с корубест ствол.

Ситната зелена дантела създаваше чудесна рамка за пейзаж. Пред тях се откриваше широката панорама на реката, хълмистите брегове, обрасли със стройни борики, водохранилището зад бента и водните помпи.

— Да започнем с този пейзаж — предложи Никитин.

— Добре, да започнем — съгласи се Гуляев и те извадиха апаратчетата от калъфите. — Имате ли светлофилтър? — попита той.

— Не, а за какво е необходим?

— Виждате ли облачето? То просто моли да влезе в снимката, а без светлофилтър няма да стане. Аз ще ви дам моя, само че ще се наложи да го държите с ръце, на вашия обектив няма да се хване.

Като настани джобния статив на гърба на градинската скамейка, Никитин опря камерата, избра кадър и нагоди фокуса.

— Проверете! — помоли той Гуляев.

Гуляев погледна пейзажа през приспособлението за насочване на обектива към предмета и бракува избрания кадър.

— Не уйдисва, Степан Фьодорович.

— Защо? Дяволски е красиво! — учуди се Никитин.

— Не скривам, красиво е, но сте хванали в кадъра водната помпа, а не трябва да се снима помпата, забранено е. Изместете кадъра по-надясно, а помпата оставете по-наляво, зад кадъра — предложи той.

Приближи се още един фотолюбител с хубава малоформатна камера. Той поздрави Гуляев и се намеси безцеремонно в разговора:

— Плюйте на всичко! Щом е хубаво, снимайте! Аз лично не се съобразявам с такива неща. Ето вижте, нима са лоши? — каза той и измъкна от джоба си няколко фотографии с пейзаж, където основният композиционен детайл бе лек железопътен мост.

— Вие, Андрей Николаевич, ще си навлечете беля с тия снимки. За какво ви е нужен тоя мост? Нима няма хубави работи и без него? — възразяваше Гуляев.

Андрей Николаевич се оказа началник на подвижен кран при фрезмашините в един от номерните заводи. Той беше около петдесетгодишен мъж, тежък, едър, с гладко избръснатата глава и контешки завити нагоре мустаци, в узбекско кепе и костюм от шантунг.

— Все ми е едно! Аз, както знаете, Сергей Иванович, с фотография се занимавам не за първа година и никога не съм имал неприятности. Елате ми на гости — каза той, обръ-

щайки се към Никитин, — и аз ще ви покажа туй-онуй.

— С удоволствие! — поблагодари Никитин. — А за помпата аз не настоявам. Колко задръжки? — попита той Гуляев.

— Една-две стотни. Снимайте кадъра девет пъти с три различни задръжки и три диафрагми — така после ще ви бъде по-ясно, и записвайте експозицията — продължи Гуляев.

— Новак ли е? — попита Андрей Николаевич.

— Той е моят учител — отговори Никитин, посочвайки Гуляев, и като извади бележника си, записа експозицията.

Тримата тръгнаха заедно. В една от алеите в дълбока сенчеста ниша седеше на скамейка двойка: мома с пъстра забрадка от газ и светла блуза и войник с лъснати ботуши. Увлечени в разговора, те не забелязаха как Андрей Николаевич отвори камерата и насочи обектива към тях.

— Тихо, не мърдайте! Ето това е снимка — зашепна той. Никитин се канеше да се присъедини към него, когато позна в девойката секретарката Шура, а във войника — строй-батовеца Павел Русих.

— Не си струва, хайде към реката — каза той на Андрей Николаевич, но оня бе успял да щракне със затвора.

За да не смутят девойката, тримата минаха по друга алея и се отправиха към реката. Там Никитин с голямо увлечение изснима цялата касетка. Разделиха се с Андрей Николаевич,

който реши да се къпе, и тръгнаха по алеята към изхода. Гуляев предложи:

— Дайте вашата касетка, Степан Фьодорович, аз ще я проявя.

— А, не — категорически отказа Никитин. — Що за учене е това, ако аз само щракам, а вие ми ги промивате? Така няма да върви. Щом ще се уча — да се уча! Разрешете да дойда при вас и заедно да проявим лентата.

Гуляев съвсем неохотно се съгласи; даде адреса си и те тръгнаха в различни посоки.

22. В МАНСАРДАТА

Когато Никитин стигна до дом № 23 на улица „Волная", беше вече десет часа вечерта. През цепнатината в капака на малкото прозорче на таванския етаж се промъкваше светлина. Зад вратата се чуваше равномерното тракане на шевна машина. Когато Никитин почука на вратата, шумът стихна и се чуха тихи, влачещи се стъпки.

Вратата се открехна, някой погледна през тясната цепнатина и учудено попита:

— Кой е?

— Извинете, че така късно ви безпокоя, Сергей Иванович тука ли е? — каза Никитин.

Вратата се отвори широко. На прага стоеше Бодягина, старица на почтена възраст, с книжки по главата, с боядисани ресници и устни, в пеньоар от тъмна тъкан на големи бели хризантеми. Тя стоеше на вратата, като

закриваше кокетно шията си с лека кърпа от газ и безцеремонно разглеждаше Никитин.

— Вие казахте, че търсите Сергей Иванович? — учудено попита тя.

— Сергей Иванович Гуляев — едва сдържайки усмивката си, повтори Никитин.

— Моля, заповядайте — покани го тя с церемониален жест и когато Никитин влезе в тъмния коридор, чу как хазяйката затвори входната врата с резето, сложи куката и мина напред. Вървейки към светлината, спъвайки се и пипайки с ръце по стените, Никитин влезе в стаята.

От стаята водеше тясна дървена стълба към мансардата. Вдясно, в червения ъгъл, пред потъмнелите икони със старинен надпис светеше кандило. Най-разнообразна мебел, достатъчна да се обзаведе петстаен апартамент, претрупваше стаята. На пода се търкаляха парцалчета и парчета цветна хартия. Много цветни листове, приготвени, както се виждаше, за продан, лежаха на кревата, покрит със стара, скъсана на много места плетена покривка. Хазяйката сложи на главата си забрадката, престорено се извини за безпорядъка и каза:

— У Сергей Иванович рядко идват гости — и като почука по тавана с почернялата четка за дъски, добави: — Той сега ще дойде.

Вратата горе се отвори и Гуляев покани Никитин да се качи при него.

Ако първото, което се хвърляше в очи в стаята на Бодягина, бе излишеството на мебели, то горе извикваше недоумение скъпер-

ничеството в мебелировката: маса, два стола, тесен железен креват, покрит с памучно одеяло, нощно шкафче. Над масата висеше лампа с емайлиран конусен абажур, на масата лежеше дебела книга, която очевидно току-що бе чел Гуляев.

— Откровено казано, аз не каня гости. Както виждате, не живея богато, но вие ме извинете, сам се поканихте, седнете! — предложи хазяинът и примъкна към масата полутапициран стол с изтъркана тапицировка и стърчащи от нея късове морска трева.

— Нищо — успокои го Никитин, — та аз не съм гост, моля ви се, не се стеснявайте — и попита: — Нима от ОСУ не можаха да ви дадат стая в центъра, с удобства?

— Да си призная, не съм искал. В четиридесет и втора година аз дойдох от Смоленско, след като преживях такова нещастие, че ми беше все едно, само покрив да има над главата ми, а после привикнах — глухо каза Гуляев и се обърна.

Никитин бе чувал пълната с драматизъм история на Сергей Иванович. Май че Шура му я бе разказвала една вечер.

Сергей Иванович изгубил семейството си през зимата на 1942 година. Хитлеристките нашественици нахълтали в село Всесвят в четири часа през нощта, когато всички спели, натикали жителите в малката селска църква на стръмния бряг на Сож, заковали прозорците и вратата с дъски, полели я с газ и я запалили. Сред загиналите били жена му и двете му деца. Той по някакво чудо се спа-

сил, като се скрил в мазата на къщата си, която нашествениците заедно с останалите къщи ограбили и изгорили до основи.

— Но достатъчно, не ми е приятно да си спомням. Ленатата донесохте ли? — попита той, изваждайки от нощното шкафче бутилка с проявител и кръгла касетка от пластмаса.

— Донесох, ето я! — отговори Никитин и сложи на масата касетката.

— Моля, мъничко почакайте, аз ей сега ще донеса кофа с вода — извини се Гуляев и слезе долу.

Никитин още веднъж се огледа и взе от масата разтворената книга, сложена с кориците нагоре. Това беше „Ана Каренина" от Л. Толстой, на първата страница имаше печат от градската библиотека. Гуляев бе спрял на вълнуващия момент, когато Каренин, пристигайки в Петербург по телеграма на жена си узнава от Капитонич, че Ана благополучно е родила, и ясно съзнава, че страстно е желал нейната смърт. Никитин прегледа книгата и неочаквано видя, че долу на страница четиристотин и пет под реда „. . . със страна към гърба на нисък стол стоеше Вронски и като затвори. . . " имаше рязка черта, направена с нокът! Очевидно, когато е чул почукването от долу, Гуляев е чел този момент и оставяйки книгата, за да не забрави, е подчертал това място с нокът. „Но книгата е библиотечна. Кой е подчертал това място с нокът? Гуляев или някой друг?" Тези мисли се тълпяха в главата на Никитин.

— Ето и вода! — каза Гуляев, шумно поставяйки кофата на пода, и забелязал книгата в ръцете на Никитин, добави: — Трети път чета „Ана Каренина" и все намирам в тази книга много места, които чета като че ли за първи път в живота си.

— Хубава — съгласи се Никитин. — С едно не съм съгласен, Сергей Иванович, защо разваляте такава книга, а още повече библиотечен екземпляр.

— С какво я развалям! — учуди се Гуляев

— Подчертавате с нокът къде сте спрели. Това повреждa страницата — каза Никитин и усети да го обзема познатото сдържано вълнение.

— Това ли е всичко? — засмя се Гуляев. — Лош навик — каза той и започна да филтрира проявителя, като го преливаше от бутилката направо във ваничката с проявител.

Цял час Никитин седя у Гуляев. Лентата беше проявена, негативът се оказа сполучлив, „учителят" похвали много живи детски кадри и пейзажи и чак в дванадесет часа през нощта Никитин си отиде.

„Ако около него е пустота, ако с речта си скрива мислите си — спомни си Никитин думите на секретаря на градския комитет, разсъждавайки за Гуляев, — ако той сам си създава ореол на непогрешимост и кристална чистота — вземете го под съмнение и го проверявайте!"

За кой ли път Никитин мислено се връщаше към беседата си с Роман Тимофеевич Горбунов! Големият му житейски опит, полити-

ческата му принципност, страстността на съжденията му, острото оръжие на диалектическия метод за анализиране му бяха позволили да прави такива дълбоки и верни изводи.

Даже ако нямаше тая черта, направена с нокът в томчето на Толстой, даже и тогава по препоставките, които му бе дал Роман Тимофеевич, следваше грижливо да се провери Гуляев.

Утре вечер ще има среща с полковника, значи до последна възможност трябва да използува деня, за да провери подозренията си.

23. НИШКАТА СЕ РАЗТЕГЛЯ

През деня Никитин можа да научи много неща, а главното, че Гуляев като член на ревизионната комисия, или, както казват тук, като „водещ дознанието" за проверяване на материално-техническия склад, е сверявал картотеката на МТО с акта за наличните остатъци.

Когато Никитин потърси в материалите по ревизията акта за остатъците в централния склад и сам ги свери с материалната картотека на МТО, той се убеди, че в картоните бяха подчертани с нокът онези цифрови наличности, които не схождаха с акта за фактическите остатъци.

Стана му ясно: чертата с нокът в статията от вестник „Дейли Експрес" е направена от Гуляев.

Никитин открехна вратата и надникна в приемната: посетители нямаше. Шура използуваше това и препрочиташе учебника по икономическа география. През есента тя бе решила да постъпи в институт и се готвеше за изпити.

— Шура, елате при мене! — тихо я повика Никитин.

Девойката тутакси влезе в кабинета и седна на предложения й стол. Никитин я попита:

— Кажете, Шура, ако ви задам няколко въпроса, мога ли да разчитам, че нашият разговор ще остане в тайна, още повече, че тези въпроси имат голямо държавно значение?

— Аз изобщо не съм бъбрива, Степан Фьодорович. Давам ви честна комсомолска дума! — съвсем сериозно каза девойката.

— Спомняте ли си, Шура, вие ми разказахте, че Гуляев е носил томчето от Марк Твен в училището при преподавателката по английски език, за да преведе автографа на капитан Бартлет?

— Да, спомням си, вие ме питахте може ли някой от нас в ОСУ да превежда от английски?

— Точно така, вие имате отлична памет! — похвали Никитин девойката. — Можете ли да си спомните дали Гуляев, след като взе томчето от Марк Твен, го върна скоро: след час, час и половина или на другия ден?

— Той взе книгата със себе си след работа, донесе я на другия ден заранта и каза, че по-

черкът е нечетлив и учителката не е могла да разчете надписа — отговори девойката.

— Така, благодаря, Шура. Още един въпрос: дават ли ви личните дела на сътрудниците?

— Да, всички заповеди аз сама поставям в личните дела на работниците от управлението.

— Много добре! Моля ви, Шура, вземете личното дело на Гуляев и ми го донесете. Постарайте се в отдела да не разберат това. Гуляев сега в банката ли е?

— Да, урежда прехвърлянето на парите.

— Чудесно, стивайте, чакам ви.

Девойката бързо излезе и след няколко минути се върна с личното дело на Гуляев.

— За всеки случай, Шура, направете препис от заповедта за награждаването на Гуляев и я поставете в личното му дело — нареди Никитин.

Девойката излезе от кабинета, а Никитин разтвори с голям интерес папката и зачете автобиографията на Гуляев.

„Аз, Сергей Иванович Гуляев, съм роден през 1895 година в село Всесвят, Смоленска губерния, в семейството на беден селянин. Баща ми, Иван Акимович Гуляев, дълго време е бил ратай при богати стопани и едва след Октомврийската революция е работил на своя земя, а след това в колхоза „Червен орач"; той умря през 1932 година от коремен тиф. Аз завърших енорийско четирикласно училище, помагах на баща си, а през 1915 година бях повикан на редовна служба в царската армия.

Воювах до самата Октомврийска революция, бяха ранен и награден с ордена „Георгиевски кръст" — четвърта степен.

През цялата гражданска война воювах в 41-и пехотен батальон, бях ранен, демобилизирах се и през 1921 година се върнах в родното си село.

В селото. . "

Тук четенето на биографията неочаквано бе прекъснато от Вербов, който влезе в кабинета, без да почука.

— Прощавайте, Степан Фьодорович — извини се той, — мислех, че ви няма. Трябва ли ви още материалната картотека?

— Не, заповядайте — отговори Никитин и му подаде картотеката.

Евгений Николаевич плъзна любопитен поглед върху поставената на масата папка, която Никитин успя да затвори, взе картотеката и излезе.

„Мигар Шура не е предупредила Вербов, че съм зает?" — с недоумение помисли Никитин и надникна в приемната, но Шура я нямаше.

След като преписа биографията на Гуляев и главните анкетни данни, Никитин се натъкна на едно интересно листче. Всесвятският селсъвет, отговаряйки на запитването на отдел кадри, пишеше на 16 август 1945 година:

„В отговор на запитването ви от 25 юли 1945 година с № 734 съобщавам Ви, че архивата на селсъвета е изгоряла през 1942 година. Аз съм нов човек тук и затова не мога да ви дам никакви сведения за Сергей Ивано-

вич Гуляев. Зная само, че семейството му е било зверски убито от фашистки наказателен отряд.

Секретар на Всесвятския селсъвет
Иван Коляев"

Отговорът на Всесвятския селсъвет очевидно напълно бе задоволил началника на отдел кадри, тъй като и кратките сведения, които се съобщаваха в тоя отговор, схождаха с автобиографията на Гуляев. Листчето не бе подшито към папката, а просто стоеше между другите документи и заповеди в личното дело.

Никитин го заподе към преписа, който направи от автобиографията на Гуляев, и върна папката на Шура.

Днес щеше да се състои извънредната му среща с полковник Каширин, който го беше повикал срочно за девет часа вечерта — навярно имаше нещо ново да му съобщи.

„Ако осведомя полковника за всичко онова, което успях да узная, малко ще е само да изложа фактите, ще трябва да ги обобщя и да направя някакви логически изводи — мислеше Никитин. — Е, добре, първият факт е историята с томчето от Марк Твен: защо Гуляев в взел книгата в къщи? В този случай, ако надписът на книгата има прогресивен характер и би могъл да служи за документ, който компрометира капитан Бартлет като активен деец на американската прогресивна партия, фотокопието от този автограф би било просто находка за „Комисията по разслед-

ване антиамериканската дейност". Агентът е могъл да направи микрокопие и да го препрати в Америка. Този въпрос може да се реши така: трябва да се прочете надписът на Бартлет и ако той действително би могъл да ползува агента, тогава може да се счита, че въпросът е решен" — мислено правеше равносметка Никитин и се задълбочаваше върху биографията на Гуляев.

Всичко изглеждаше просто и ясно, биографията беше написана подробно, точно схождаше с анкетните данни и отчасти със справката на Всесвятския селсъвет. Но ако Гуляев действително знае английски език, то как ще се свърже това с факта, че е завършил всичко на всичко четири класа в основно енорийско училище и е прекарал почти целия си живот в село на стотици километри от железопътната линия?

Биха могли да се направят само два извода: или биографията на Гуляев е невярна и този Гуляев не е всесвятският Гуляев, а някой друг, който се е възползувал от документите на всесвятския Гуляев, или биографията на Гуляев е вярна, Сергей Иванович е истинският Гуляев, но тогава той не може да знае английски език и следователно цялата хипотеза, построена върху чертата, направена с нокът в статията на „Дейли Експрес", рухва, като построена на пясък.

Хипотезата би могла да доведе до разрешаване на задачата, но би могла и да я отклони много встрани. Ето защо, след като реши засега нищо да не казва на Каширин,

Никитин излезе от управлението на ОСУ и се отправи към дома на Шабров.

Полковникът го нямаше в къщи, днес той беше отишъл на доклад в Москва. Мария Сергеевна искрено се зарадва на Никитин. Свързваше ги стара фронтова дружба: тя служеше като медицинска сестра във военната болница, където Ксения, жената на Степан, беше главен лекар. В беседата на чашка чай с ягодово сладко Мария Сергеевна и Никитин заговориха за това, кой, къде и как е завършил войната. Спомниха си и за срещата при Елба на двете армии — Съветската и американската, и Мария донесе скъпата книжка от Твен — спомен от тази среща. Самата тя по онова време беше тук, в това малко градче, очаквайки с радост и надежда раждането на детето.

Томчето от Марк Твен, хубаво издание на издателство Метюс Конрад, бе подвързано в тъмносиня кожа със заглавие от златни букви. Личеше си, че това томче през суровите дни на войната е било любим съветник и другар на Бартлет.

На първата страница на книжката с много дребен, но ясен почерк бе написано:

Елба, 6 май 1945 година

„Скъпи руски приятелю!

Великият американец Твен е писал: „Някои твърдят, че между човека и магарето няма разлика: това е несправедливо по отношение на магарето.“ Дяволски е прав старецът: ние всички сме разновидност на дългоухите. Така е било, но така няма да бъде!!! Гър-

межът на оръдията разбуди съзнанието на американския народ. Руснаци, ние сме с вас! Ние сме с душата и със сърцето си с вас в борбата за истинска свобода и щастие на цялото човечество!

Против експлоатацията и робския труд, против дискриминацията и расизма, против свръхпечалбите и военните експанзии, ние сме с вас, руснаци!

Капитан Бартлет"

„Да, разбира се — помисли Никитин, след като прочете текста, — „Комисията по разследване антиамериканската дейност" би дала много, за да има този автограф, особено сега, когато Бартлет е хвърлен в затвора и срещу него трябва да се скърпи обвинение."

— Досега не ми се е удал още случай да чета Марк Твен на английски език. Разрешете, Машенка, да взема книгата за една седмица? — помоли Никитин.

— Вземете я, аз ей сега ще ви я загъна — охотно се съгласи Мария.

След няколко минути с книгата под мишница Никитин бързаше към гарата, за да може да хване електрическия влак, който тръгваше в 18.15 часа за Москва.

24. БЕРЛИНСКИЯТ ПОЛУЧАТЕЛ

Както винаги, точно в определеното време Никитин беше при полковника.

Приятелите се поздравиха и когато Никитин се настани в стола, полковникът му подаде една фотография, четирикратно увеличаваща лупа и каза:

— Увеличение от микролентата и дешифровката, полюбувайте се!

Заинтересован от историята с препоръчаната пратка, Никитин внимателно разгледа увеличението: шифърът бе сложен, буквите се редуваха с цифри и препинателни знаци, но най-главното бе, че целият текст на шифъра беше отпечатан на пишеща машина, на която буквите О и Р се отпечатваха само на половина.

След като разтвори вече познатото писмо до Френк, полковникът го допря до фотографията на шифровката. Нямаше място за съмнение — писмото и шифровката бяха отпечатани на една и съща машина.

— Какво ще кажеш? — попита полковникът.

— Аз бих желал най-напред, Сергей Василевич, да чуя продължението на историята с препоръчаната пратка. Получателят е Ридал, нали?

— Логично е — съгласи се полковникът и предаде на Никитин изрезка от един немски вестник. — Прочети тая изрезка от „Дойчландс щиме", а после ще ти дам обяснението на Артур Ридал.

Под голямо, набрано с готически шрифт заглавие — „Нашите челници", имаше съвсем ясен портрет на Артур Ридал. По-долу бе набрана с получер шрифт статията:

„Знатният стругар от завод „Бергман-Борзиг" Артур Ридал, работещи по метода на съветския стругар-стахановец Павел Биков, изпълни плана си за месец декември с 1800 процента.

Голямата производствена победа на Ридал стана възможна благодарение на усвоения челен стахановски опит на Съветската страна.

На 10 януари в 8 часа вечерта в помещението на театър „Камер шпиле“ Артур Ридал ще изнесе доклад на тема: „Скоростно рязане до 2000 м в минута“ и ще демонстрира на струг скоростно рязане на метал.

Вход с покани.“

— Прочете ли я? Виж сега обяснението на Артур Ридал — с тези няколко думи полковникът предаде на Никитин няколко листа, изписани с едър, неравен почерк.

Ето руският превод на онова, което беше писал Ридал:

„В деня на публикуването на моята статия с портрета ми във вестник „Дойчландс щиме“, в девет часа вечерта, когато жена ми Ема отиде с дъщерята за покупки, се чу плахо изззвъняване. Сам отворих вратата. На прага стоеше лошо облечен, небръснат човек със сива смачкана шапка Той влезе в ярко осветеното антре и лицето му ми се видя познато. Непознатият свали шапка, усмихна се и каза: „Артур, нима вие започнахте да забравяте старите си познати? Аз съм Йохан Келер!“ Пред мен действително беше Йохан Келер, с когото се познавахме не по-малко от двадесет години.

През тридесета година аз работех в завода за хирургически инструменти „Келер-Верке“. Собственикът на завода, бащата на Йохан, е имал десетки аптеки и аптекарски магазини

в дореволюционна Русия. Йохан се е родил в Русия.

През седемнадесета година десетгодишното момче дошло в Германия, за да се учи. По времето, когато се запознах с него, Йохан Келер беше активен деец на лявата профсъюзна опозиция..

Фридрих Келер, бащата на Йохан, който възглавяваше фирмата, не можа да прости на сина си участието му в лявата профсъюзна опозиция, прокле го и го лиши от наследство.

Йохан скъса с баща си, остави богатия и спокоен живот и тръгна по пътя на борбата и лишенията. Ето защо съвсем естествено беше, че всички ние, работниците от „Келер-Верке", имахме другарско разположение и съчувствие към Йохан. След няколко години Йохан Келер заедно с цялата ръководна група на лявата профсъюзна опозиция беше арестуван и хвърлен в затвора.

Разбира се, аз се зарадвах на идването му, изпихме с него бутилка рейнско вино и Йохан накратко ми разказа за своя живот.

Сега Йохан Келер живее в американския окупационен сектор на Берлин в района Шьонеберг.

Нему — както разказваше той — му се удало да се свърже със своите приятели от Москва, които са готови да му изпращат литература, но той не може да получава препоръчани пратки в Шьонеберг на свой адрес: американската цензура не пропуска съветски книги. Затова той се обърна към мене с молба да се съглася да получавам литературата

на мое име, а той ще идва веднъж в месеца, за да си я взема.

Разбира се, аз се съгласих. Пък и как можех да не се съглася, аз бях длъжен да помогна на Йохан, чийто светъл и чист образ не будеше у мене никакви съмнения.

През април тази година получих първата пратка. В нея имаше две книги от Ленин. През средата на май получих втората пратка, в която имаше две книги със статии за произведенията на класиците на марксизма-ленинизма.

Двете пратки предадох на Йохан Келер

Артур Ридал"

— Или Артур не е оня, за който иска да се представи, или е попаднал в ръцете на опитен подлец и провокатор, не е ли така? — попита Никитин.

— Не, Ридал безспорно е положителна фигура, той е член на Германската комунистическа партия от 1934 година, депутат е в Народната камара

— А кой е този Йохан Келер?

— Келер е достоен син на своя баща. През двадесет и шеста година е завършил специален колеж, а от двадесет и осма година започва неговата шеметна политическа кариера. През тридесета година Йохан Келер неочаквано почва да клони наляво и влиза в профсъюзната опозиция с принципа „да оглави, за да обезглави". Когато фашизмът идва на власт, Келер успява да предаде в ръцете на гестапото цялата ръководна група на опози-

цията. За да не предизвикат подозрение, че Келер е шпионин и провокатор, заедно с ръководството на профсъюзната опозиция арестуват и него, после му устройват бягство, той става Густав Мюлер и заема длъжността специалист по руските въпроси при началника на VI управление на гестапо, при шефа на политическото разузнаване Шеленберг. През 1945 година Келер-Мюлер се скрива във Франкфурт на Майн, а сетне възстановява старите си връзки, преминава в американската окупационна зона на Берлин и става активен помощник на закоравелия шпионин Хорст Ердман в организацията „Следствен комитет на свободните юристи" на „Лима-щрасе" № 29. Тези господа — „Свободните юристи" — се занимават с терористични акции и организиране на шпионаж и диверсии

— Едно не проумявам — как Артур Ридал е могъл да се довери на Келер, човек с такава подозрителна репутация?

— Двуличието на Келер е било известно на много тесен кръг хора от VI-то управление на гестапо. За да скрие напълно следите от тъмната дейност на този тип, бащата проклел своето синче и го лишил от наследство уж за участието му в лявата опозиция. Същевременно цялата полагаща му се част от наследството бащата превел на негово име в една италианска банка. Всички тези сведения можахме да получим едва сега, и то не без труд, при изясняване личността на получателя на препоръчаната пратка.

— Ясно.

— Какъв извод си правиш ти?

— Ако се съди по сбитата и подробна информация, този агент е пуснал дълбоки и разклонени корени. Те са му изпратили Френк с отрова и взрив за извършване на диверсии и терор. Неуспехът с Френк не ще ги смути, те ще изпратят друг, затова всяка загубена минута може да ни струва скъпо — завърши Никитин.

— А по-конкретно? — запита полковникът.

— Мисля, че по-конкретно ще мога да говоря след няколко дни. В събота бях при секретаря на градския комитет. Право да си кажа, отидох при него боязливо, нямах никакви данни освен малко обосновани подозрения, страхувах се, че той просто ще ми се надсмее.

— Помогна ли ти той?

— Малко е да се каже помогна. Той толкова дълбоко анализира случая, толкова точно и ясно го характеризира, че аз бях поразен.

— А ти какво смяташе, че начело на партийната организация в града може да стои слаб работник и посредствен човек? Когато аз отидох при него, показах му писмото до Френк и поисках съвет къде е най-добре, в кой участък да поставим наш човек, той ми препоръча в ОСУ и се зае сам да уговори това с ВСУ на окръга.

— Аз излязох голям глупак! — рече Никитин и се засмя.

— Защо?

— Отидох при Горбунов като при малко осведомен човек, а той с пълно познаване на

работата сам ме е поставил на този участък и ме ръководи — отвърна Никитин и добави: — Днес е осемнадесети. Да се уговорим на двадесет и трети в осем часа вечерта да дойда при вас, Сергей Василевич, на доклад.

25. ВРЕМЕТО НЕ ЧАКА

От Москва Никитин потегли в единадесет часа и едва в единадесет и половина стигна в града. Прозорците на квартирата на Роман Тимофеевич светеха. Никитин постоя известно време на прага нерешително: неудобно му беше да безпокои човека в такова късно време. Но... кога, по кое друго време би могъл да намери Горбунов? При това секретарят на градския комитет трябва да знае съдържанието на намерената в пратката шифровка. Това го засяга отблизо — реши Никитин и се качи на втория етаж.

— Радвам се, че ви виждам, Степан Фьодорович — приветливо рече Горбунов, като му отвори вратата. — Ако се съди по вашия разтревожен вид, случило се е нещо важно.

— Знаете ли, Роман Тимофеевич, аз повторно се убеждавам, че съм лош контраразузнавач — каза Никитин.

— Защо лош?

— Щом от пръв поглед може да се определи настроението ми, значи това говори лошо за мене.

— Вие добре се владеете, но когато сте неспокоен, тогава с лявата ръка разкопчавате и

закопчавате копчето на сакото си. Аз забелязах това при първото ни запознаване — усмихнато каза Горбунов. — Е, заповядайте, седнете и докладвайте какво се е случило?

— Ако ние се съмнявахме, че кореспондентът на Френк живее тук, в тоя град, то сега съмнението пада. Агентът не само живее в града, но и добре познава неговите промишлени обекти. Ето дешифрираното му донесение.

Никитин предаде дешифровката на секретаря. Горбунов прочете донесението, остави го на масата и се разтъпка из кабинета.

— Положението действително е сериозно — каза той. — Не бива да се търпи тази гадина. Трябва да се действува по-оперативно, Степан Фьодорович, времето не чака.

— Помогнете ми, Роман Тимофеевич, нужен ми е човек, който да не събужда никакви подозрения, такъв човек, на когото бих могъл да се доверя.

— За какво?

— Трябва да се провери има ли Гуляев, счетоводител-инкасаторът на ОСУ, собствена пишеща машина и ако има, да се вземе отпечатък от нея.

— Къде живее този Гуляев?

— В района Зельоная Горка на улица „Волная".

— На улица „Волная"... — повтори Горбунов и мълчаливо направи няколко крачки из стаята. После попита: — Жена може ли?

— Все едно кой ще е, само да може да се разчита на този човек.

— Тогава — Татяна Павловна Сергеева. Поподходящ човек не бихме могли да намерим. Сергеева е депутатка в градския съвет, председателка е на родителския комитет в училището, членка е на управлението на клуба и се занимава с цветарство. В нейната малка градинка зад къщи има най-хубавите божури, гергини и астри. При нея идват цветарилюбители за семена, за луковици на цветя, за разсад, а някои и просто за съвет. Синът ѝ Василий Сергеевич, старши лейтенант, танкист, загина геройски край Сталинград на 5 януари 1943 година. Правителството посмъртно му даде званието Герой на Съветския съюз. Дъщерята на Василий — Марина, през време на войната беше болна от пневмония. Оттогава тя не е добре с белите дробове. Всяка година ние я изпращаме на юг и тази година тя отиде с майка си за три месеца в Абастуман. Сергеева сега е сама и вие спокойно ще можете да поприказвате с нея. Кажете на Сергеева, че аз съм ви посъветвал да се обърнете към нея. Ще ви свърши ли работа такъв човек?

— Напълно — отговори Никитин и след като записа адреса на Сергеева, името и презимето ѝ, скъса листчето и го хвърли в пепелницата.

— Вие имате сигурно зрителна памет? — попита Горбунов.

— Да, така по-добре помня.

На Никитин не му се щеше да си ходи, но виждаше, че е твърде късно за разговори.

Той стана, притегли пепелницата към себе си и изгори в нея дешифровката.

— Старая се да не държа у себе си подобни документи — рече той, сбогува се и излезе на улицата.

Беше топла нощ. Ниски облаци спокойно, едва забележимо плаваха по небето. В процепа между тях гледаше тънкият сърп на луната. Нямаше вятър, беше тихо и безлюдно.

„Горбунов е прав: времето не чака!" — помисли си Никитин и тръгна по аутострадата, неговото любимо място за разходки. Не му се щеше да си иде в къщи. Дълго се разхожда тук, като обмисляше плана за утрешния ден, и чак към два часа след полунощ си тръгна.

26. НЕОБИКНОВЕНО ПОРЪЧЕНИЕ

В района Зельоная Горка на улица „Волная" някога е имало „Питейно заведение" на Данило Бодягин. В резултат на дейността на това „заведение" до него се появила къщичка с мансарда, а в къщичката — Анитра Лукяновна.

Питейното заведение изгоряло през шестнадесета година. Казват, че фабричните работници го запалили; разчистили си сметките с Бодягин за кръчмарската робия.

Оттогава близо тридесет години това място беше празно, обрасло с магарешки бодил и коприва.

Неузнаваемо се промени Зельоная Горка. Преди тук криво-ляво се заселваха бездомните бедняци, сиромашията. Сега Зельоная

Горка се застрои с хубави къщи с ламаринени покриви, с големи и светли прозорци. Заводът изгради на това място голямо селище за своите работници.

На празното място до къщата на Анитра Бодягина израсна хубав, измазан дом със сини капаци, с орнаментирани рамки и корниз, с цветни стъкла на верандата и с наперено петле на покрива. Този дом бе построен от градския съвет и бе даден пожизнено да го ползуват Татяна Павловна Сергеева, снаха ѝ Люба и внучката ѝ Марина.

Когато звънецът в градината иззвъня, Татяна Павловна привързваше гергините към колците. Тя чу звънеца, изплакна си ръцете с вода от лейката и отиде да отвори вратичката.

Никитин влезе в градината и помоли Татяна Павловна да му отдели няколко минути за разговор. Те не се познаваха, но стопанката така беше свикнала с посещенията на много непознати хора, че ни най-малко не се учуди, и покани Никитин в къщи.

В стаята бе прохладно, измитият наскоро под блестеше от чистота, насред стената висеше голям портрет на сина ѝ, рисуван с блажни бои, под портрета върху малка червена възглавничка беше поставена книжката на Героя на Съветския съюз. Малък бюфет, кръгла маса, шест стола, диван с високо облегало — ето всичко, което имаше в стаята.

Никитин с интерес наблюдаваше Сергеева. Първото, което правеше впечатление у тая жена, бяха нейните очи — големи, светлосиви,

покрити с воала на тъгата, но спокойни и удивително ласкави. Светлите ѝ коси почти не бяха прошарени, а по края на устните ѝ имаше малки скръбни бръчици. Тя седна срещу Никитин и с очакване го погледна.

— Роман Тимофеевич ме посъветва да се обърна към вас — каза Никитин и подаде на Татяна Павловна удостоверението си.

Тя внимателно прочете документа, сложи го на масата и каза:

— Слушам ви, другарю Никитин.

— До вас живее Анитра Лукяновна Бодягина. У тая старица живее под наем в мансардата работникът в ОСУ Сергей Иванович Гуляев. Познавате ли го?

— Познавам го. Гуляев е идвал тук да види градината ми. Той обича цветята, правил е снимки на внучката ми. Приятен, вежлив човек.

— Много е важно да се узнае има ли този „вежлив човек" пишеща машина и ако има, да се сдобием поне с няколко думи, напечатани на тази машина. Това може да стори само един човек — вие, Татяна Павловна.

— Аз ли? — учуди се тя. — Как?

— Представете си, че сте написали статия, да речем „Цветята от субтропиците в Средна Русия" или нещо друго. Вие ще идете при съседката си сутринта, когато Гуляев го няма в къщи, и ще се обърнете към нея с молба: това е вашата първа статия, тя има още много литературни недостатъци, много ви е нужно някой да отпечата статията на машина. Анитра Лукяновна живее тук, в Зельоная

Горка, четиридесет и повече години, не знае ли тя кой има машина?

— Аз, разбира се, мога да направя това, но статията... — нерешително замълча Павловна.

— Вие нали имате книги по цветарство?

— Имам, цяла библиотека.

— Вземете и препишете която и да е статия, направете колкото се може повече допълнения, поправки, даже и грешки.

— Всичко това толкова ли е важно? — попита тя.

— Много.

— Добре. Ще направя всичко — обеща Татяна Павловна.

Те се уговориха да се срещнат на другия ден в приемната на председателя на градския изпълнителен комитет и Никитин, след като се сбогува, бързо излезе, а Татяна Павловна взе от полицата необходимата ѝ книга по цветарство и се задълбочи в четене.

27. КУКАТА ОТ ТЕЛ

Днес войниците от строителния батальон не се задържаха, както обикновено, при душовете. След като се измиха набързо, те се затичаха към големия брезентов сенник, под който на дълги маси, покрити с бели мушами, стояха дълбоките паници, пълни догоре с тлъста супа.

Готвачът беше показал майсторлъка си. Миризмата на зеле, лук, пипер, дафинов лист

и млад копър дразнеше и без това отличния апетит на войниците. Обедът мина бързо и доста оживено.

Към края на обеда в трапезарията дойдоха началникът на ОСУ, командирът на батальона и няколко офицери. Дежурният по столова, лейтенант Колесов, рапортува.

Полковник Шабров поздрави войниците от обект „А-17" за трудовите им успехи и връчи преходното червено знаме на най-добрите строители — бригадата на Павел Русих.

Русих удържа дадената дума: само след десет дни неговата бригада остави далече зад себе си бригадата на цивилните, а седмица след това обяви съревнование на облицовчиците от обект „В-5".

С полученото знаме бригадата на Русих под строй отиде на работното място, и то тъкмо навреме, защото Саша Елагин беше докарал плочи и трябваше бързо да се разтоварят, без да се задържа камионът.

Строителният обект „А-17" се намираше на хълм. Камионът се беше изкачил по нагорнището и всички плочи се бяха свлекли към задницата на каруцерията, натискаха я и не позволяваха да се отвори капакът. Един войник се канеше да удари куката с тухла, но чу сърдития глас на Елагин:

— Ще те чукна аз тебе! Ще счупиш куката, дяволе! Тука е нужна не силица, а малко пипе, разбра ли? Виж! — шофьорът натисна с лявата си ръка капака, а с дясната длан удари отдолу куката. Ударът бе толкова силен, че куката се счупи наполовина, а засиленият

Елагин чукна челото си в каруцерията, и то́ така, че на челото му тутакси изскочи подутина колкото орех.

Нагледният урок по досетливост предизвика такъв смях в цялата бригада, че Елагин, който и без друго беше разстроен от счупването на куката, съвсем се смути и като разтриваше челото си, се скри в кабината.

Докато разтоварваха камиона, бригадирът Русих веднага направи от дебел тел нова кука за каруцерията. Тя беше по-лоша от заводската, ала можеше да държи капака.

— Видя ли? — рече Русих и показа на шофьора онова, което беше измайсторил. — Направено от обикновен тел и руско пипе.

Елагин взе куката, повъртя я в ръце и развеселен го похвали:

— Ти, войниче, имаш сръчни ръце... Ела да я поставим на мястото.

28. ПИШЕЩАТА МАШИНА

Татяна Павловна с любов отглеждаше живи цветя, а Анитра Лукяновна правеше изкуствени цветя.

Любовта към цветята би трябвало да сближи двете жени, ала всички опити на Бодягина да влезе в дома на Павловна завършваха с пълен неуспех: посрещаха я вежливо, но така студено, че за никакво приятелство не можеше и дума да става.

Ето защо, щом видя съседката си на прага на своята къща, Бодягина даже поруменя от

удоволствие и гостоприемно я покани да влезе.

Като преминаха трудно покрай острите ръбове на грамадните старинни мебели, провирайки се ту от едната, ту от другата страна, жените стигнаха до старата кушетка, тапицирана с изтъркан мебелен плат.

— Реших да се обърна към вас, Анитра Лукяновна, с една не съвсем обикновена молба — нерешително каза съседката.

— Ох, боже мой, Татяна Павловна, та аз за вас луната от небето ще сваля! — възкликна Бодягина и по целия ѝ вид, от дребните кичури светлочервеникави боядисани коси до острото любопитно носле, личеше, че тя даже моментално е готова да изпълни молбата.

— Само ще ви моля, Анитра Лукяновна, не казвайте никому за моята молба, нека си остане между нас.

— Ох, боже мой, Татяна Павловна, та вие за каква ме мислите? Та аз като гроб... — каза, като се заклеваше Бодягина, притискайки до гърди малките си жилести юмруци.

— Написала съм една статия — каза Сергеева и разви навитите на руло листове от ръкописа. — „Пазенето на луковиците на гергините през зимата". Разбирате ли, Анитра Лукяновна, това е първата ми работа и аз много се вълнувам.

— Разбирам, Татяна Павловна!

— Помогнете ми, Анитра Лукяновна. Почеркът ми е много лош и ме е срам да дам ръкописа на машинописката в градския съ-

вет. Не знаете ли вие кой би могъл да напечата ръкописа, а?

— Ох, боже мой, Сергей Иванович ще ви го напечата!

— Вашият квартирант ли?

— Да, вие го познавате, той беше правил снимки на Маринка в градината ви.

— А той има ли пишеща машина?

— Как не, има! Вечер той често трака на машината.

— Ами бързо ли пише?

— Не съм го виждала — не зная. Той скоро ще направи десет години откак живее у дома, но нито веднъж не съм влизала в стаята му. Сам си мие пода, сам бърше праха, а излезе ли от къщи, удря ключ на стаята си. Голям чудак!

— Как така, нито веднъж ли вие не сте влизали в стаята му? — недоверчиво попита Павловна.

— Когато жената на Сергей Иванович умряла, той се зарекъл нито една жена да не прекрачи стаята му. Той много я обичал, както в романите — охотно разказваше Бодягина.

Татяна Павловна стана, поблагодари на съседката си за отзивчивостта и макар че тя я увещаваше да изпие чаша чай със сладко, сбогува се и си тръгна.

Още същия ден, късно вечерта, Гуляев отиде у нея. Те седнаха в градината на пейката, той извади от джоба си ръкописа ѝ и каза:

— Татяна Павловна, моята хазайка ви е заблудила. Аз нямам пишеща машина. Вземах два пъти машина от службата у дома, печатах

годишния отчет, а своя машина за съжаление нямам.

— Много жалко, Сергей Иванович, какво да правя! Посъветвайте ме нещо — огорчена от неуспеха, попита Сергеева.

— Аз мога да взема ръкописа със себе си в службата и през обедната почивка да го напечатам — предложи Гуляев. — Ще се свърши ли работа?

— Ще ви бъда много благодарна, Сергей Иванович, най-хубавата гергина от моята градина ще пресадя за вас в саксия!

— Да се уговорим, отбийте се утре при мене в службата към два часа, за да получите ръкописа си — рече Гуляев и се сбогува до вратичката.

На другия ден след два часа Татяна Павловна се срещна в приемната на градския съвет с Никитин и му разказа как е изпълнила неговото поръчение. Никитин ѝ поблагодари сърдечно и отиде в ОСУ. В управлението той лесно установи, че след работа секретната служба заключва трите пишещи машини, че никой никога не е вземал машина в къщи и че Гуляев няма нищо общо с преписването на годишния отчет.

Така подозрението се превърна в увереност: Гуляев има пишеща машина. Измислената от него романтична история държи Бодягина на доста голямо разстояние и му позволява да крие от хазайката си всичко онова, което върши в стаята си.

Никитин отлично разбра: ако неговите подозрения се потвърждават — пред тях е опитен и извънредно предпазлив враг.

Възползуван от това, че Шабров е на обекта, Никитин влезе в кабинета му, измъкна от почетната книга снимката на Гуляев, предупреди Шура, че го викат бързо в Москва, и тръгна за гарата.

29. ЖЪЛТИТЕ ПРЪСТИ

От гарата Никитин се обади по телефона на полковника и се уговори да се срещнат с него след час. А само след петнадесет минути той беше в пощенското отделение на гаровия площад.

Когато Кира Рожкова неочаквано беше сменена от самия началник на отделението, който ѝ каза многозначително да отиде в кабинета му, сърцето на девойката се сви от неясен страх.

Никитин очакваше девойката, седнал не в креслото на началника, а на коравото канапе. Той беше облечен в лек спортен костюм, приветливият поглед на неговите големи сини очи и топлата му дружеска усмивка съвсем успокоиха девойката. Тя влезе в кабинета и в очакване се спря до вратата.

— Вие ли сте Кира Рожкова? — запита Никитин.

— Да — отвърна девойката.

— Извинете, че ви откъснах от вашата работа. Моля, седнете! — дружелюбно предложи Никитин.

Девойката седна до него и вече без страх, с любопитство започна да го разглежда.

— Кажете ми, другарко Рожкова, спомняте ли си историята с препоръчаната пратка за чужбина? — запита той.

— Ох, знаете ли, аз така се бях развълнувала тогава с тая препоръчана пратка за чужбина, че сигурно никога няма да я забравя — каза девойката и въздъхна.

— Разбирам ви — съгласи се Никитин. — Кажете ми, Кира, бихте ли могла да познаете по лице гражданина, който изпрати тогава препоръчаната пратка?

— Ох, толкова добре си го спомням! Той имаше сламена шапка, тъмни очила за слънце, мустаци... и още — палто от копринен шантунг.

— Ето, Кира, погледнете, дали не е той? — Никитин показа на девойката снимката на Гуляев.

Кира взе снимката, разгледа я внимателно, обърна я кой знае защо, сетне погледна в лявата ѝ страна и като я върна на Никитин, нерешително каза:

— Знаете ли, той имаше очила и шапка...

— Е, а мустаците същите ли са — разядосан от неуспеха попита Никитин.

— Мустаците приличат на неговите... Само че той имаше бяло палто и още... очила... тъмни... — все по-нерешително говореше девойката.

— Е, ами ако той махнеше шапката, очилата, бялото палто и облечеше ей такова сако и бродирана риза, би ли си приличал?

— Може би да.

— А може би не?

— Може... — каза девойката и съвсем се смути.

— Спомнете си, Кира, може би той е имал нещо забележимо във външността си, в гласа си? — настойчиво разпитваше Никитин.

— Знаете ли, ние почти не виждаме нашите клиенти. Само ръцете... Почакайте! Ръцете! Той имаше жълти пръсти — изведнъж си спомни Кира — и на кутрето дълъг, ей такъв нокът — девойката показа колко голям е бил ноктят на оня, който беше изпратил препоръчаната пратка.

Развеселеният Никитин стисна ръка на девойката и сърдечно ѝ поблагодари за помощта.

— От мене, Кира, имате един билет за Болшой театър. Тези дни ще ви го донеса. Още веднъж много благодаря! — каза Никитин и се сбогува с нея. Нае такси и тръгна към полковника: Каширин не обичаше закъсненията, а до уговорената среща оставаха само двадесет и пет минути.

Докато таксито се носеше из улиците или спираше пред светофарите в дългата поредица коли, Никитин мислено правеше равносметка на изминалия ден и съсредоточено мислеше:

„Гуляев знае английски език, макар според неговите анкетно-биографични данни да е невъзможно да знае езика.

Гуляев има пишеща машина. Не може с увереност да се каже, че писмото до Френк и шиф-

ровката, намерена в препоръчаната пратка, ги е печатал той, но със сигурност вече може да се смята, че препоръчаната пратка е изпратена от Гуляев: той има пожълтели пръсти от химикалите и дълъг нокът на кутрето, с който подхваща от ваничката полепналите фотокопия" — така си мислеше Никитин и по-нататъшната линия за действия му се очертаваше вече ясно: трябва незабавно, още днес, да се отиде в Смоленско, в село Всесвят, за да се провери биографията на Гуляев.

Когато Никитин доложи на полковника всички обстоятелства по делото, полковникът се съгласи с неговия извод.

Каширин се обади по телефона на генерала и помоли да го приеме. След като получи съгласие, той слезе долу, а Никитин отиде във фотоотдела и поиска бързо да направят репродукция от снимката на Гуляев.

След петнадесет минути негативът от ваната със спирт влезе в сушилното шкафче, а след още десет минути с апарата за контактно копиране бяха направени десет снимки. Никитин не можеше да чака, докато изсъхнат, взе оригинала на снимката и забърза към полковника. Каширин го чакаше.

— Сергей Василевич — рече Никитин, — възползувах се от вашето отсъствие и направих копия от снимката на Гуляев. — Не смятате ли за целесъобразно тези снимки да се предадат в архивния отдел. Току-виж този Гуляев може да се окаже наш стар познат?

— Възможно е — съгласи се полковникът. — Къде са снимките?

— Те се сушат, още днес ще ви ги донесат.

На вратата се почука и в кабинета влезе капитан Гаев. Той връчи на Никитин специален билет за бързия влак до Смоленск.

30. НА БУТИЛКА ВИНО

Беше доста късно вечерта, когато Трофим Фадеевич чу познато почукване. Той с мъка се откъсна от книгата и отиде да отвори.

Гуляев често му гостуваше, просто наминаваше мимоходом да пийнат по един чай, да поговорят за това-онова. Ступин свикна с него и когато Сергей Иванович не идваше по няколко дни, дори скучаеше.

През тая седмица, в събота, те се готвеха да отидат на нощен риболов и затова Ступин отдавна чакаше своя приятел. Измъчен от чакането, той взе една книга и без да ще, се увлече — това бяха разкази, написани от един капитан на китоловен кораб.

Гуляев дойде оживен, донесе бутилка отлично кахорско вино* и кутия мармеладени бонбони. Той знаеше с какво да угоди на стареца: Трофим Фадеевич беше по сладките работи — обичаше сладкото гъсто вино и бонбоните.

Приятелите се настаниха край масата, най-подробно обсъдиха предстоящото пътуване и когато стопанинът, след като беше изпил ве-

---

* Вид червено вино, приготвено в околностите на град Кахор — Франция — б. пр.

че чаша от силното вино и бе започнал малко да се опива, Гуляев неочаквано се обърна към него с молба.

От молбата Трофим Фадеевич тутакси изтрезня и дълго гледаше приятеля си, като че ли го виждаше за първи път.

— Как така? Как така? Или то е от това, че сръбнах повечко? Винцето е доста силно и взе да ми се привижда? — с надежда питаше Ступин.

— Не, Трофим Фадеевич, нищо не ви се привижда. Аз действително ви моля да ми донесете тези документи — учтиво, но много твърдо каза Гуляев.

— Повторете, Сергей Иванович, какви документи? — като не вярваше все още на собствените си уши, запита отново Ступин.

— Интересуват ме щатната таблица и фондът на работната заплата на известния ви обект.

— Вие се шегувате, Сергей Иванович, за какво ви са тези неща? — запита Ступин. Той се усмихна, но студени тръпки го разтърсиха.

— Не е ваша работа, Трофим Фадеевич, тези сведения ми са нужни и вие ще ми ги донесете — твърдо рече Гуляев.

— Как така, Сергей Иванович, аз съм касиер. Аз нямам тези сведения и... и... и .. не може да ги имам.

— Вие ги нямате, но те са у старши инспектора по контрола на фонд работна заплата. Вие сте приятел с Астахов, просто ще отидете при него в кабинета му, ще ги вземете утре,

когато си отивате след работа, и на другия ден ще ги върнете обратно.

Думите на Гуляев се разливаха в съзнанието му като голямо мастилено петно. После из хаоса на черните петна, които се мяркаха пред очите му, изплува едно петно, това петно стана дума, малката дума растеше все повече и повече и заличи всичко пред него: „Откради!" Той прочете тази дума, като мърдаше едва-едва устни, без да разбере още смисъла ѝ; после каза гласно:

— Как така... да ги откраднa?!

— Да, ще ги откраднете — грубо рече Гуляев.

— Аз работя четиридесет години и никога нито една копейка...

— А хилядата рубли откраднахте.

— Какви хиляда рубли? — искрено учуден запита Ступин.

— Вие откраднахте хиляда рубли. Вие нямахте липса в касата, а приехте тези пари, ето вашата разписка — с насмешка каза Гуляев и му показа документа. — Вие получихте от мене подарък, който струва хиляда рубли. Какво, вие да не сте лекомислено девойче, та да получавате такива подаръци?

— Как така? Това подарък ли е... — несвързано фъфлеше Ступин.

— Това бе аванс за вашата услуга. Донесете ли документа, ще получите още три хиляди. Не го ли донесете — сърдете се сам на себе си. Прокурорът ще бъде уведомен за хилядата рубли — каза Гуляев, наля си поло-

вин чаша вино, изпи го на малки глътки, стана и се запъти към изхода. На вратата той се обърна и добави: — Утре вечер в шест часа ще дойда у вас за документите, а в десет часа вечерта ще ви ги върна обратно.

Когато напиращият вятър хлопна прозореца, Ступин се сепна и се огледа. Сякаш всичко, което бе станало, беше някакъв страшен сън. Гуляев го нямаше в стаята. Но чашата, от която той бе пил вино, стоеше на масата. Една голяма зеленикава муха нахално сновеше в кутията с мармеладените бонбони.

И на Ступин му стана страшно. Някаква тъмна непонятна сила се вмъкна в неговия живот, такъв един обикновен, спокоен и чист живот. „Чист? — зададе си той въпрос. — А хилядата рубли?"

Ступин скочи, без да знае защо, нахлупи една стара шапка, спусна се към вратата, после бавно се върна назад, седна в старото бащино кресло, пак скочи, погледна в прозореца, уплашено го затвори и спусна пердето. Дръпна се от прозореца, блъсна се в масата, страшно извика, обърна се и видя продълговатата кутия от червено дърво с примамките за въдица — подарък от Гуляев.

„Крадец!... Крадец!... Измамник!" — беззвучно шепнеше той и се мотаеше из стаята. А страхът като с клещи стискаше сърцето му. Сетне нозете му започнаха да се обливат с хладина и той седна, за да не падне, ала не можеше да седи, трябваше нещо да прави, някъде да отиде, на някого да каже... Какво? Къде? На кого?

„Как така? Той ще каже... Той непременно ще каже... позор! Ступин — крадец!... Старецът Ступин — крадец!... Не, по-добре... Какво е по-добре? Да се откраднат важните документи ли е по-добре? А как ще живея после? Да живея като крадец?"

Старецът вдигна глава и срещна погледа на сина си. Синът му го гледаше от портрета с познат, усмихнат поглед. Портретът беше направен през тридесет и девета година, когато Вадик завърши десетилетката, а през октомври четиридесет и трета година той беше убит край Вязма и в джоба му бе намерено кратко писмо, написано на лист от тефтерче.

„Ако ме убият, прощавайте, смятайте, другари, че Вадик Ступин умира като комунист", а малко по-надолу: „Татко, твоят Вадик умира като човек."

Под портрета на сина беше снимката на Трофим Фадеевич Ступин. Върху гърдите му блестеше орденът „В знак на почит", получен за дългогодишна безупречна работа в банката.

Миналото се изправи пред стареца в светлите одежди на правдата, хубавите топли спомени дойдоха при него като добри гости и на сърцето му стана спокойно. Старецът свободно въздъхна като след дълго тежко изкачване в планината, въздъхна, както въздъхва човек, достигнал целта и оставил зад себе си много версти път.

Той стана, извади от масата две пачки от по десет рублеви банкноти; наплюнчи по на-

вик пръстите си, преброи парите, събра ги в една пачка и ги постави на масата.

Утре той ще върне парите и ще разкаже истината, а после каквото ще да става!

Старецът седна в старото кресло, дълго гледа портрета на сина си и неусетно заспа.

31. СРЕЩА В ПАРКА

След като излезе от Ступин, Гуляев не тръгна за в къщи, а сви по улица „Волная", по тясната уличка, която стръмно се спуща покрай реката, бързо стигна до градския парк и през страничната врата влезе в централната алея. Тук, край ярко осветения павилион, дето се продаваше газирана вода, той погледна часовника си. Беше единадесет без пет. Без да бърза, с походката на човек, който се разхожда, той тръгна напред, сви по долната алея и се спря до скулптурата на дискохвъргача. Всред храстите на една скамейка седеше Вербов. Гуляев го поздрави и седна до него.

Вербов не отговори любезно на поздрава на Гуляев и каза:

— Ще ме извините, Сергей Иванович, но аз... имам тук среща с една дама... А там, където са двама, третият е излишен, разбирате ли?

— Принуден съм да ви огорча, срещата ви не е с дама, а с мен.

— Не ви разбирам.

— Аз смятах, че вие по-охотно ще дойдете на среща с Карманова, отколкото с мене. Ето защо се възползувах от нейните инициали.

— Тая бележка вие ли сте писали? — заканително попита Вербов, като извади от джоба си едно листче.

— Разрешете ми — рече Гуляев, като взе от него бележката, тури я в джоба си, без да я чете, и спокойно добави: — Тая бележка аз съм я писал.

— А вие знаете ли, че за такива неща бият през пръстите? — все по-разядосан изтърси Вербов.

— Вие сте инженер, интелигентен човек, а приказвате дявол знае като какъв. Срамно! Дойде време, Евгений Николаевич, да поговорим сериозно. Ние с вас сме от един дол дренки...

— Дренки? Ти си гнила круша! — докрай разгневен кресна Вербов, рязко стана и се накани да си върви.

— Ето документите, Евгений Николаевич. Идете до електрическата лампа, поразгледайте ги, поразходете се, поуспокойте се и се върнете тук, аз ще ви чакам!

Нещо в тона на Гуляев накара Вербов да се върне. Той взе пакета хартия, който се белееше в тъмнината, и излезе тичешком на централната алея.

Минаха десетина минути. Гуляев седеше удобно с полузатворени очи, опрял гръб на облегалото на скамейката, когато Вербов бавно се върна и седна до него.

— Кой сте вие, Гуляев?

— Това са само копия, оригиналите се пазят на сигурно място. Има още и снимка на вилата, която сте си построили в Кратов. Вие сте я продали за сто и петдесет хиляди. В продължение на пет години, откакто работите в ОСУ, аз имам натрупани към стотина документи — Гуляев говореше спокойно, без да повишава глас.

— Кой сте вие, Гуляев? — развълнувано го попита Вербов.

— Вие през цялото време сте мислили за себе си: колко съм хитър, колко леко и смело плувам в тези води. А тъкмо без мене вие отдавна бихте претърпели крушение — все така, без да отвърне на въпроса, говореше Гуляев.

— Аз ви питам кой сте вие, Гуляев?

— Без да знаете, аз ви подкрепях, грижливо направлявах вашия път. Аз, като опитен цветар, ви отглеждах, вас, екзотичното цвете, върху тая червеникава глинеста почва. Дойде време за вашия цъфтеж.

— Не разбирам какво искате от мене? — все по-развълнуван попита Вербов.

— Вие и аз — ние давамата — сме отвъд границата на закона...

— Не е вярно! — прекъсна го Вербов.

— Вие и аз — ние двамата — се борим за живот — с повишен глас продължи Гуляев. — Това е война, и то война на тъмно.

— Аз с политика не се занимавам — отсече Вербов.

— Наивно и глупаво. Вие имате остри зъби и навици на хищник. Вие се отклонихте от пътя и дойдохте при нас.

— Кой сте вие?

— Това не е нужно да знаете. Интересувам се от Карманова. Станете по-близък с нея и...

— На какво основание вие ми заповядвате! — прекъсна го Вербов.

— Въз основа на документите, чиито копия са във вашите ръце! — спокойно отговори Гуляев.

— Ами ако откажа?

— Оригиналите на всички документи утре ще бъдат предадени на прокурора.

— Какво ще постигнете с това?

— Ще се избавя от вас и ще заслужа благодарност.

— А ако на първия разпит при следствието ви издам?

— Никой не ще повярва на клеветата. Аз съм честен човек — Гуляев се усмихна и добави: — Поне такава репутация имам. Аз не съм присвоил нито една копейка.

— Да, вие сте честен човек — не без ирония забеляза Вербов.

— И прекратете всички тези безразсъдни комбинации с дървения материал, с тухлите и желязото! Ако ви са нужни пари — кажете ми!

— Има ли някаква реална опасност? — тревожно попита Вербов.

— Диспечерът от ОСУ в окръга, майор Никитин, твърде внимателно ви наблюдава.

— Само това ли? Никитин наблюдава не само мене. Преди няколко дена аз влязох неочаквано в кабинета на Никитин, когато той разглеждаше вашето лично дело, Гуляев.

— Какво? — рязко попита Гуляев и спокойно обясни: — Шабров ме награди с едномесечна заплата. Копие от заповедта са поставили в личното ми дело, очевидно това е причината. Да се върнем на въпроса. Вие сте красив мъж, бъдете по-скромен във вашите желания, това повече се нрави на жените. Не проявявайте никакъв интерес към работата на Карманова като конструкторка — това може би ще я уплаши. Ако е нужно, направете й предложение. Аз съм ви приготвил чудесен сватбен подарък.

— Вие сте много любезен — иронично забеляза Вербов. — Бих ли могъл да си помисля?

— Вие не можете да мислите, това е решено. Вие ще вършите онова, което ви казвам.

— Добре, хванахте ме за гърлото, за мене няма изход. Но предупреждавам ви...

— Условията аз ги поставям, разбирате ли? — прекъсна го Гуляев. — Идете си, ние не трябва да излизаме заедно, и дайте ми копията на документите.

Вербов хвърли копията на документите върху коленете на Гуляев и тръгна направо по алеята.

„Значи така, Никитин е разглеждал в кабинета си моето лично дело. Никитин беше първият човек, който прекрачи прага на моя-

та стая. Дотрябвало на съседката пишеща машина и тя, която в продължение на шест години е избягвала близко познанство с Бодягина, идва при нея с такава странна молба...” Като съпоставяше фактите и ги разглеждаше от всички страни, стараейки се да си спомни с най-малки подробности всички свои срещи и разговори с Никитин, Гуляев още дълго седя на скамейката.

32. КАТО ЧОВЕК

Беше още твърде рано, когато Ступин отвори очи. Той се събуди с чувство на необичайно душевно равновесие и спокойствие. Старецът стана, пораздвижи се малко след неудобния сън в креслото и разтвори широко прозореца.

В стаята нахлу чист, свеж въздух. Беше ранно утро. Тънки перести облаци, тук-там обагрени с ярки цветове, стояха неподвижно на небето.

Изпод горния перваз на прозореца изхвръкна сива мухоловка. Тя литна към върха на акацията и огласи въздуха с подсвирването си, скорецът-присмехулник ѝ отговори, зачурулика бялата стърчиопашка, в мелодичната скръбна песен на дрозда се вряза звучните трели на щиглеца, птичето цвъртене звънеше и се преливаше, смесено с бръмченето и звъна на водното конче.

Трофим Фадеевич придвижи креслото си и седна до прозореца. Той дълго седя, пред

очите му веригата от пламенеещи облаци стана златистожълта.

Скорецът доверчиво кацна на перваза, наклони глава, погледна в стаята и отлетя. С полъха на лекия вятър се чу:

— Добро утро, другари! Започваме урока по гимнастика... — И после — звуците на маршова музика като морски вълни, които ту плискаха до самия прозорец, ту се отдалечаваха и затихваха надалече.

В осем часа сутринта дойде Гуляев. Старецът не стана да го посрещне и не отвърна на поздрава му.

Възползуван от това, че и портичката, и входната врата през нощта не бяха затворени, Гуляев влезе в стаята. Първото, което му направи впечатление, беше пачката с пари върху масата. Когато той си отиде снощи, тая пачка я нямаше. И друго: у Ступин нямаше ни следа от вчерашното смущение и страх, той беше спокоен и в очите му Гуляев забеляза насмешливи пламъчета.

„Старецът ще ме издаде" — помисли си Гуляев и рече:

— Бих желал, Трофим Фадеевич, да забравите всичко онова, което стана снощи между нас. Аз бях доста пил, преди да дойда у вас, и зле се пошегувах.

— Тъй, тъй, който си спомня старото, да му изтекат очите — отговори старецът.

— В знак, че вие действително не ми се сърдите, хайде, Трофим Фадеевич, да изпием виното — предложи Гуляев.

— Добре, хайде да го изпием — съгласи се Ступин и съзаклятнически смигна на Бадик. Стори му се, че Вадик го гледа от портрета и в насмешливите му очи светеше гордост за бащата.

Гуляев наля останалото вино в двете чаши, поослуша се и каза:

— Трофим Фадеевич, някой май чука на портичката, аз уж я затворих.

Ступин отиде към прозореца, но нищо не можа да види. Той надзърна и викна:

— Кой е?... — но никой не му отговори. Когато старецът се обърна, Гуляев му подаде вежливо чашата с вино и каза:

— Случва се на човек да му се привижда, старост. Пия, Трофим Фадеевич, за вашето дълголетие! — И бавно, на малки глътки, той изпи виното си, а Ступин, като се чукна мислено с Вадик, изпи на един дъх чашата и недоволно се намръщи — виното горчеше.

Гуляев сякаш разбра мислите му и каза:

— Виното горчи, цяла нощ бутилката е стояла отворена — и добави: — Чашите трябва да се измият, за да не събират мухите. Я не се безпокойте, аз сам ще ги измия. Той взе чашите и излезе в антрето, където знаеше, че има вода в едно ведро. След като се върна в стаята, каза:

— Ще вървим ли на работа, Трофим Фадеевич?

— Да вървим — съгласи се Ступин.

Затвори прозореца, пъхна в страничния си джоб пачката с банкнотите, която лежеше на масата, заключи вратата и излезе на ули-

цата, където го чакаше Гуляев. Техният път беше само до ъгъла. Тук те се сбогуваха. Гуляев сви надясно, а Ступин тръгна наляво към центъра, където се помещаваше отделението на Държавната банка.

Старецът вървеше бодро надолу по улицата. Празничното настроение не го напускаше. Той едва сега разбра колко много са му тежали тези пари, какъв тежък товар е лежал на съвестта му. Той вървеше и му се искаше да пее. Усмихваше се на срещнатите познати, радваше се на ярката зелена шума, виждаше високо в синкавото небе полета на птиците... и изведнъж синкавият купол на небето се олюля, старецът се хвана за сърцето, коленете му се подкосиха и той тежко се отпусна върху гранитните стъпала на входа.

Така става в ясното безоблачно небе: самотно облаче връхлети и закрие слънцето и тозчас потъмняват ярките багри на деня, минава миг и отново слънцето грее. Мигновената болка и слабост преминаха, Ступин стана и още по-бързо закрачи към банката.

Когато старецът видя вече познатата табелка на Държавната банка — правоъгълно стъкло със златни букви върху черен фон,— небесният купол пак се прекатури. Като емайлиран леген небето се намери пред коленете му. Той се хвана за сърцето и се отпусна на прага.

Една жена съчувствено се наведе над него.

— Какво ви е? Прилоша ли ви?

Старецът се усмихваше, ала неговите очи вече угасваха.

— Кажете... че аз... че аз... като... чо... ве... век — почти безвучно успя да произнесе старецът.

Така умря Трофим Фадеевич Ступин.

33. В ЗАТВОРЕН КРЪГ

В неделя заранта Никитин взе фотоапарата, излезе от къщи и закуси в заводската трапезария. В градския парк той се срещна с познатия му фотолюбител Андрей Николаевич, оня фотограф-любител, с когото през един празничен ден Гуляев го беше запознал. Никитин си спомни, че не се възползува от поканата му да го навести и види снимките му.

Шишкото шумно поздрави Никитин и го замъка под сенника на павилиона за закуски да пият по една бира. Тук ги намери Гуляев.

Старецът се ръкува сърдечно с двамата и дори ги попита за здравето им. След това неочаквано предложи да пият: днес му бил рожденият ден.

— Родил съм се по стар стил на десети юли, сами пресметнете. В къщи не мога да ви поканя, живея по ергенски, ето защо тук вие сте ми гости.

Той поръча шише водка. След водката пиха бира и похапнаха бонбони „Ракова шийка", производство от преди много години.

Никитин разбра, че старецът крои нещо. „Той иска да ме опие? Прекрасно! Ще видим какво ще стане по-нататък!" — мислеше си Никитин, като вдигаше за тост следващата чашка с водка.

Тримата пиха по равно. Старецът беше здравеняк и не се опи. Шишкото се почувствува в стихията си. Никитин бързо се напи, свободно се смееше, беше весел и дори се опита да пее.

Доста пиха, после тримата се запътиха към реката, направиха по няколко снимки и започнаха да скучаят.

Денят беше горещ, слънцето припичаше така, че дори и на сянка се дишаше трудно. Деца тичаха по плитчината и огласяха въздуха със звънък, нестихващ вик.

— Другари, какво бихте казали, хайде да се изкъпем! — предложи Андрей Николаевич.

Гуляев охотно подкрепи предложението на шишкото и каза, че може да намери лодка, за да се прехвърлят на другата страна и там да се изкъпят. Никитин се съгласи и Гуляев тръгна край брега нагоре по течението да търси лодка.

Двамата чакаха, скрити от слънцето, под сянката на една моторница, поставена за боядисване на подпори, докато Гуляев докара на брега една малка лодка за двама души.

Андрей Николаевич обичаше командните места, ето защо той започна да претендира за мястото до кормилото, обаче щом седна на

кърмата, носът на лодката щръкна нагоре, а кърмата гребна вода. Наложи се шишкото да се прехвърли в средата, а на кормилото да седне Никитин.

Надолу по течението имаше бент. Преди години още в средата на лятото рекичката ставаше плитка и децата лесно я преброждаха; сега реката беше пълноводна до късна есен.

Старецът гребеше добре, с широк, силен размах, неговото весло не потъваше във водата, а само до широките плоски краища на лопатата и излизаше от водата плавно, без да пръска. Той имаше силно, не за годините си тренирано тяло.

Никитин се беше родил и отраснал в Куйбишев, всичките си училищни ваканции беше прекарал край Волга. Неговият чичо — корабен механик на товаро-пътнишкия параход „Магелан", още от началото на ваканциите вземаше Степан при себе си на парахода. „Магелан" спираше за дълго на всички пристанища, разтоварваше и приемаше стоки и Степан прекарваше сред вода по-голямата част от пътуването си, плуваше като риба, гмуркаше се с отворени очи, можеше по-дълго от всички свои връстници да стои под водата.

Отпуснал ръка зад борда и усетил освежаващата прохлада на реката, Никитин си спомни детинството и младостта си край Волга и с нетърпение чакаше онази минута, когато ще може да се разсъблече и да се хвърли във водата.

Но ето те стигнаха на брега и измъкнаха лодката на плиткото. Гуляев избра едно чисто място, набучи в земята веслата, съблече ризата си и я закачи върху краищата на лопатите. Под сянката на тоя своеобразен сенник те се разсъблякоха. Лекият ветрец приятно освежаваше телата им.

— Можете ли да плувате? — запита старецът Никитин.

„Като риба" — искаше да каже Никитин, но рече:

— Като брадва, даже ме е срам да си призная това.

— Ей сега реката ще се повдигне и ще излезе из бреговете си — обеща Андрей Николаевич и се приближи до водата. — Според закона на Архимед тялото измества толкова течност, колкото тежи потопената от него част. — С тези думи той загреба с шепи вода и като подскачаше и подсвиркваше, влезе в реката.

Гуляев широко разпери ръце и замижа от силното слънце. Ветрецът развяваше дългите му коси, пръстите на краката му се бяха вчепкали здраво, като нокти на птица, в края на камъка, върху който стоеше. И целият той, така изправен, мускулест, с бронзовозагоряла кожа, покрита с тъмни косми, приличаше на голяма хищна птица.

Андрей Николаевич стоеше неподвижно по гръб върху водата и течението бавно отнасяше встрани неговото голямо дебело тяло.

А Никитин лежеше на пясъка, сложил ръце под главата си, и мислеше:

„Защо отговорих на Гуляев, че плавам като брадва?" Той неколкократно си задаваше мислено този въпрос и не намираше отговор. Това му бе подсказано от някакво подсъзнателно чувство.

— Ще дойдете ли, Степан Фьодорович? — попита Гуляев.

— Страхувам се, за първи път се къпя тази година. При това съм и пиян, нещо ми се мрежи пред очите...

— Нищо, в студена вода човек изтрезнява! Хайде! — каза старецът, като побутна лекичко Никитин.

Никитин разбра ясно намеренията на Гуляев, решително закрачи към реката и се хвърли във водата. Искаше му се да размаха ръце, но вместо това той загреба кучешката подир Гуляев, който плуваше свободно и уверено брус.

Старецът ту си отдъхваше лежешком на гръб и дочакваше Никитин, ту се устремяваше напред, ту отново се връщаше бързо назад, като говореше:

— Добре! Добре, дявол да ви вземе!

Когато те бяха в средата на реката и Никитин, тежко дишайки, доплува до Гуляев, той видя лицето на стареца и разбра, че с него става нещо нередно.

— Схващане... Степане... Помогнете ми! Помог... потъвам! — завика Гуляев.

Никитин бързо се огледа: Андрей Николаевич беше далеч. Никитин разбра, че старецът умишлено, за да избегне какъвто и да е

свидетел, протака началото на тази ловко разиграна сцена.

„А ако е истина? — неочаквано си помисли Никитин. — Ами ако старецът изведнъж по недостиг на сили се дави?"

Той направи няколко силни размаха и се намери до Гуляев.

Старецът с вик „потъвам!" го хвана с две ръце за гърлото и започна да го дави с такава необикновена сила, че Никитин за миг загуби съзнание.

Той дойде на себе си едва когато докосна с нозе дъното, отвори очи и като размени поглед с Гуляев, бързо оцени обстановката. С голямо усилие откъсна ръката на стареца от гърлото си и с енергичен тласък се издигна на повърхността... След него изскочи и старецът, като кашляше и изхвърляше от устата и носа си цели водопади вода, ту потъваше във водата, ту изплуваше отново.

Никитин хвана Гуляев за косите, притегли го до лявото си рамо и заплува към брега, гребейки силно с дясната си ръка.

Старецът идваше в съзнание, но беше много отпаднал.

Когато Никитин го измъкна на брега, взе го на ръце, отнесе го и след като го постави на тревата, прислуша сърцето му, убеди се, че то бие с отлични равни удари и пулсът е съвършено нормален. Включвайки се в тая игра, Никитин с обезпокоено лице го попита:

— Е, как сте, Сергей Иванович, по-добре ли ви е?

— Благодаря. . Вие ми спасихте живота. — почти беззвучно отвърна старецът.

Никитин разбра: преди няколко минути животът му бе висял на косъм. Той вървеше по следите на звяра, а звярът вървеше по неговите следи — двамата вървяха в затворен кръг.

34. В СМОЛЕНСКО

Едва в четвъртък Никитин можа да отпътува за родния край на Гуляев, а в девет часа и четиридесет и две минути, точно по разписанието, той слезе от бързия влак в Смоленск и се отправи към бюфета на новата гара.

Тук той закуси и разпита как ще може да се добере до целта. Оказа се, че по шосето Смоленск—Починок—Рославл — петдесетина километра до Пересна — трябва да пътува с автомобил, после пеша по междуселски път двадесет километра на запад от река Сож, а ако има късмет — с някоя случайна талига.

Искаше му се, додето се мръкне, да стигне до мястото и затова, без да се бави, излезе на южното шосе.

Той нямаше много време да размишлява, след няколко минути спря една газка и седна при шофьора. Това беше камионът на колхоза „Изгрев" край Пересна. Шофьорът беше откарал в Смоленск на колхозния пазар, гдето беше щандът на колхоза, салата, цветно зеле, зелен лук и ягоди и караше сега обратно

празните сандъци и две тенекии блажна боя — колхозниците ремонтираха клуба.

Шофьорът, млад приказлив юноша, се зарадва на спътника си. Той охотно разказваше на московчанина като амбулантен търговец, който хвали стоката си, всички колхозни новини, но това не му пречеше да кара машината смело. За да пази ресорите, той внимателно намаляваше движението в лошите участъци на пътя, из хубавите даваше толкова газ, че стрелката на скоростомера клонеше към шестдесет, а понякога и към седемдесет километра.

Шофьорът добре познаваше района и само след половин час спря пред междуселския път, решително отказа да вземе пари от Никитин, сбогува се и отмина.

Пред Никитин се виеше тесен път: по средата на пътя имаше тясна зелена ивица, в края неравни разровени следи от коли, а вляво и вдясно като стена се изправяха житата, наливаше се тучният златен клас. Наближаваше пладне, започна да припича. С отмерена, спокойна крачка Никитин тръгна на запад. Той вървеше, като си тананикаше тихо една песничка без край и без начало, и мислеше за онова, което го чакаше във Всесвят.

В пет часа следобед Никитин стигна във Всесвятския селсъвет: Село Всесвят се състоеше от стотина къщи, направени от наскоро одялани трупи, а в големите дворове на къщите се зеленееха овощни градини.

В селсъвета го посрещна една осемнадесетгодишна девойка с бинтована лява ръка. Тя заместваше секретаря на селсъвета Иван Коляев, който бил изпратен в Смоленск на шестмесечни курсове.

След като изслуша Никитин, девойката каза:

— Нашите хора са повечето нови. Освен онези, които са се върнали от армията или са били партизани из Смоленско, други стари жители нямаме.

— Кои хора от вашите са били партизани, не знаете ли? — попита Никитин.

— Как да не зная — обидено каза девойката. — У нас партизаните се ползуват с почит и уважение. Да вземем например Василий Голишев или Матвей Копейкин. Те са наградени с ордени, всеки ги познава не само тук в района, но и в областта.

— Е, а къде мога да намеря Василий Голишев? — попита Никитин.

— Той е на стана, дето е под Ерохино. Та вие сте минали край него, той е на седем километра от шосето. Отидете ли до Ерохино, попитайте там за полевъдната бригада на Василий Голишев — най-добрата бригада.

— Ето ти беда — каза Никитин, — аз в Ерохино пих мляко. Е, няма какво да се прави, ще се връщам — завърши той, сбогува се с девойката и излезе от селсъвета.

Когато Никитин стигна до стана на първа полевъдна бригада и не без труд намери Василий Голишев, слънцето вече залязваше, но

над изморената от сутрешната жега земя още трептеше знойна мараня.

Василий Голишев беше висок, загорял от слънцето четиридесетгодишен мъж. Навсякъде по него растяха косми — по ушите, носа, по гърдите и раменете, гъсти вежди нависваха над големите му светли очи. Голишев правеше впечатление на силен, енергичен човек, беше облечен с избеляла от слънцето синя спортна фланелка, със стари, но чисти войнишки панталони и чехли. Голишев беше седнал направо на тревата до малкия плитък ручей и бръснеше със самобръсначка насапунисаната си глава. Той не се учуди, че идва непознат човек: бригадата на Голишев беше първенец и от района и областта често идеха при него различни хора по работа, а някой път и без работа.

Никитин го поздрави, отпусна се на тревата и едва сега почувствува колко е уморен и отвикнал от такива пътувания — двадесетте километра сред пек по междуселския път бяха свършили своята работа: нозете му горяха. Той свали обувките и чорапите си и отпусна крака в ручея: стана му по-леко.

— Пеша ли сте дошъл? — съчувствено попита Голишев.

— Пеша, пък и десет километра бъхтах напразно

— От Смоленск ли сте? — попита Голишев.

— Не, от Москва — отговори Никитин, любувайки се на покоя. Той легна, сложи под глава сакото си и неочаквано намери сандвича, който бе забравил в джоба.

— От Москва ли? — И когато Никитин утвърдително кимна — устата му беше заета със сандвича, — бригадирът добави: — Това не е ядене, сухоежбина, ей сега ще вечеряме.

След като се обръсна, Голишев си изми главата направо в ручея, избърса се с чист пешкир и предложи на Никитин да идат в стана. Оттам лъхаше апетитно на чорба.

Но Никитин отказа: тук нямаше никого и те биха могли спокойно да поговорят.

— Ето ми удостоверението, другарю Голишев — каза Никитин и му подаде една малка тъмночервена книжка.

Голишев, без да бърза, разгледа документа и връщайки го на притежателя му, заинтересован седна до него.

Никитин не можеше да каже на Голишев всички подробности по делото на Гуляев, ето защо, като пропусна редица факти, разправи за какво е дошъл.

Когато завърши разказа си и извади от бележника си снимката на Гуляев, беше се така смрачило, че трябваше да палят кибрит.

Голишев разгледа снимката и каза:

— Той прилича на Гуляев толкова, колкото кученца колиба на комбайн! Гуляев беше помлад от мене с година — сега щеше да бъде на четиридесет години, а този има към шестдесет години. Не, другарю майор, сега ще похапнем, после ще впрегна коня и ще идем в къщи, аз ще ви покажа снимка на Сергей Гуляев. Ние с него бяхме приятели от деца, като на длан е пред мене целият му живот и смъртта му също.

Късно през нощта стигнаха в дома на Голишев. Никитин спеше дълбоко в натоварената с дъхаво сено кола. Обаче при първото докосване той се събуди, слезе от колата и влезе в къщата.

Голишев запали електричеството. Той живееше с жена си и невръстната си дъщеря в голям просторен дом. И по всичко личеше, че живееше добре. Макар жена му да я нямаше — тя работеше като бригадирка в животновъдната ферма, а дъщеря му беше в детската градина, — в целия дом имаше пълен ред и чистота.

— Моля ви се, дайте ми снимката на този Гуляев да я видя още веднъж — каза Голишев, когато седнаха на масата, и след като разгледа снимката под ярката електрическа светлина, уверено добави: — Стар познат.

35. ЩУРМБАНФЮРЕРЪТ

Ето какво разказа Василий Голишев:

„Всички мъже от Всесвят бяха отишли в гората при партизаните. Сергей Гуляев остана в селото за свръзка. Живееше той в дървената си къщурка, криеше се под люшемето.

Веднъж призори в селото нахлул наказателен отряд. Присъдата им била бърза: мъжете ги няма, следователно са при партизаните. Подбрали те всички старци, жени и деца към църквата, заковали прозорците и вратата с дъски, полели я с бензин и я подпалили. Направили това, а после разграбили и опожарили цялото село

Едва през нощта Сергей можал да се измъкне от зимника, огнището се сринало и затрупало вратата на скривалището му.

Цялото село, сто и четиридесет къщи, изгоряло. Само тук-там скелетите на огнищата, овъглени и зловещи, стърчали сред развалините и още тлеещите пожарища.

Сергей постоял около онова, което някога било негов дом. Смазан от мъка, той се простил с родното пепелище и след като решил да иде при партизаните, започнал да се промъква сред елховите храсти на юг покрай река Сож.

Тъй вървял нощем. Пропадал в дълбокия сняг и си пробивал път през гъстите елхови храсти, сред виелица и хаплив вятър, гладен, без сила, но упорито вървял на юг и само една единствена сила — силата на омразата — го държала на нозе.

В партизанския щаб се стягаха за голяма операция. За да се получат допълнителни сведения за разположението на наказателния отряд, командуването изпрати на разузнаване седем души, между тях и мене.

Излязохме ние през нощта на ски и на петнадесет километра от партизанския щаб намерихме премръзналия и умиращ от глад Гуляев.

Аз реших да се върна заедно с Гуляев в щаба. До заранта оставаше още малко време, а през деня тук сновяха фрицове на ски и току прочесваха с автоматите си гъстите елхови храсти. Ние се придвижвахме бавно и с

идването на заранта се натъкнахме на хитлеристка засада.

Така аз и Сергей Гуляев попаднахме в ръцете на оберлейтенант Курт Борман.

Под силен конвой ни закараха в Рославл. Разпитваха ни по отделно и заедно. Как ни разпитваха — сами разбирате. Нужни им бяха сведения за партизанския отред, ето защо те не се ограничаваха в средствата. Но нашите истински мъчения започнаха с пристигането на ей този тип — Голишев посочи снимката на Гуляев. — Този тип, само че без мустаци, облечен в униформата на гестаповски офицер, отлично говореше руски и имаше такъв запас от всякакви жестоки измислици, че цяла нощ не би ми стигнала да ги разкажа.

Отначало той се нарече наш съотечественик и приятел, убеждаваше ни, че поражението на Съветската армия е неизбежно и че онези, които навреме разберат това и започнат активно да сътрудничат на немците, ги чака почест и слава. Той даже посочи себе си за пример. „Аз, казва, разбрах това още през тридесет и седма година"

— Какво казахте, през тридесет и седма година ли? — запита Никитин.

— Да, той разбрал това през тридесет и седма година и ето резултатът — изпълняваше длъжността щурмбанфюрер!

— Значи този... тип, както вие го наричате, още през тридесет и седма година се е прехвърлил при хитлеристите? — уточни Никитин.

— Ние така го разбрахме. Минаха няколко дни. Нас дори ни поставиха в по-добро помещение и започнаха редовно да ни хранят. После търпението му се изчерпи и... тогава господин щурмбанфюрерът си показа рогата. А на третия ден Серьожа... съблякоха го гол, завързаха го на един стълб и го поливаха с вода. Студът беше лют, тридесет градуса, с вятър.

Голишев замълча и дълго гледаше с втренчен поглед нейде над своя събеседник, сетне стана, приближи се до етажерката и извади от една книга пакет със снимки и документи. Намери дирената снимка и мълчаливо я даде на Никитин.

Тя беше доста пожълтяла, пречупена през средата.

Двама момци гледаха Никитин. Те бяха снети върху фона на кипариси, палми, бяло стълбище и море, нарисувани недодялано и грубо, а отгоре имаше бял надпис: „Привет от Смоленск". Момците стояха прегърнати и в единия от тях Никитин лесно позна Василий Голишев. Другият... беше Сергей Гуляев — снажен момък с добродушна, весела усмивка.

— Ние със Сергей през тридесет и девета бяхме на тримесечни курсове за полевъди в Смоленск. И ето, завършихме курсовете, от радост се фотографирахме на пазара — поясни Голишев. — Тази снимка, когато тръгвах, я взех със себе си за спомен

— Как можахте да избягате? — попита го Никитин.

— Ние бяхме петдесет души. Накараха ни да копаем ями и ни разстрелваха с автомат. В мене попаднаха два куршума. Ето тук и тук — Голишев показа рамото и бедрото си. — Наблъскаха ни в ямата, надве-натри хвърлиха отгоре пръст и си отидоха. През нощта аз се измъкнах от ямата, пропълзях километър до гората, а после нашите ме прибраха.

Голишев просто разказа историята на своето бягство, като някаква обикновена случка, но Никитин отлично разбираше колко воля за живот би грябвало да има човек, за да преживее всичко онова, отново да се изправи, да обича, да има семейство, да се усмихва, да се шегува, творчески да се труди и да стане голям, уважаван човек.

Докато Никитин размишляваше над разказа на Голишев, стопанинът разтребя високия креват и му приготви легло.

На сутринта Голишев събуди Никитин рано-рано. Никитин се изми със студена кладенчева вода и отиде в другата половина на къщата, където вече го чакаше до празнично нагласена маса жената на Голишев Фрося, тридесетгодишна жена, висока, пълна, с привлекателно запомнящо се лице.

Те закусиха със сметана, салата от пресен зеленчук, топъл млин с кокоше месо и пиха чай. Мъжете отидоха в другата половина на къщата и Никитин записа разказа на Голишев, взе от стопанина снимката му с Гуляев, като обеща скоро да я върне.

Голишев впрегна коня и за около три часа го откара до шосето. Тук Никитин още вед-

нъж поблагодари на Голишев за помощта и голямото гостоприемство и не без жал се сбогува с този обикновен, чудесен човек.

36. НА АУТОСТРАДАТА

Никитин се върна от Смоленск в събота вечер. Бързият влак закъсня с двадесет и осем минути. Направо от гарата той се запъти към полковник Каширин, но не го завари. След като узна, че още никакви сведения няма от архивата, Никитин написа на бюрото на капитан Гаев кратка докладна записка, приложи към нея събрания материал и остави всичко да се предаде на полковника.

От министерството Никитин тръгна пеша по „Петровка" към централната каса за театрални представления, не без мъка купи оттам два билета за оперетата „Волният вятър" в Огледалния театър на Ермитажа и с кратка бележка ги изпрати до Кира Рожкова. Той беше обещал на девойката билети за Болшой театър, но... Болшой театър беше затворен поради ремонт.

В къщи Никитин се върна чак към десет часа вечерта. Качи се на втория етаж. Учуди се, че ключът, с който преди отваряше съвършено свободно секретната брава, сега не се превърташе. Никитин внимателно го извади, старателно разгледа бравата и видя няколко пресни драскотини. Като че ли в бравата някой беше втиквал металически предмет, много по-голям от ключа.

След като се помъчи няколко минути, той все пак отвори вратата, влезе в антрето, запали лампата и се огледа. Всичко беше така, както го беше оставил преди тръгването. Обиколи всички стаи, навред запали лампите, но... всичко си беше на мястото. И да е идвал тук външен човек през време на отсъствието му, никакви следи не беше оставил.

Никитин отиде към бюрото си, старателно го разгледа и дръпна средното чекмедже: тук беше томчето от Марк Твен с автографа на капитан Бартлет и туреката в книгата изрезка, където се цитираше статията от вестник „Дейли Експрес".

Никакви бележки и документи Никитин не държеше у себе си, но... умният и опитен агент би могъл да направи някои обобщения и въз основа на онова, което е видял тук.

Никитин мислено се постави на мястото на този агент. Да речем, диспечерът от ОСУ много внимателно наблюдава как живея. Но ето той отпътува за три дни в командировка — чудесна възможност да разгледам неговите лични вещи, да проверя своите подозрения. Идвам тук, квартирата е пуста. Отварям бравата и старателно разглеждам всичко. В бюрото е вече познатото ми томче от Марк Твен. Първият извод е, че диспечерът от ОСУ знае английски език. По-нататък — изрезката от вестник, чертата, направена с нокът, фразата, която ми каза у дома: „Защо подчертавате с нокът страниците?" Понеже знае езика, диспечерът лесно ще заключи, че чертата е направена от мен и следователно...

вторият извод — мене ме подозират и наблюдават.

Така разсъждаваше Никитин и продължаваше все още да изучава обстановката, но нищо ново не можа да открие.

„Или всички тези подозрения са неоснователни, или агентът е толкова предпазлив и опитен, че не оставя след себе си следи — помисли си Никитин и се отправи към Горбунов.

Методът, чрез който предметите и явленията се разглеждат в тяхната взаимна връзка и взаимодействие, беше остро и силно оръжие в ръцете на Горбунов. Да разговаря с него, да слуша неговите логични и ясни съждения беше за Никитин просто удоволствие. Освен това Роман Тимофеевич му беше нужен сега за разрешаване на всички тези сложни въпроси.

Обаче и секретарят на градския комитет имаше право да си почине. В градския комитет освен дежурния нямаше никого. Никитин отиде до квартирата на Горбунов, но и там не го намери. Съседката му каза, че Роман Тимофеевич е в Москва на концерт в Колонната зала и че по-рано от час-два няма да си дойде.

Едва сега Никитин усети, че е огладнял. Той свърна към центъра и се отправи към един ресторант.

А през това време Павел Русих с жал гледаше как стрелката на часовника наближаваше десет часа вечерта: неговият билет за

отпуск беше до единадесет часа, а не му се щеше да се разделя с Шура.

Те вървяха по самотната алея в парка, притиснати един до друг. Днес беше един от най-забележителните дни в живота им: Шура получи съобщение от Московския инженерно-строителен институт, че е допусната до изпит, а Павел беше минал събеседването и беше приет във Военно-инженерното училище.

Пред тях бъдещето разкриваше своите примамливи светли далнини.

След като изпрати Шура до къщи, Павел тръгна към строителния батальон по аутострадата. Тротоарът за пешеходци беше преграден, все още го асфалтираха Русих беше под впечатлението от срещата си с девойката, пълен с вълнуващи, неизказани думи, които кой знае защо идват винаги тъкмо тогава, когато оня, комуто би желал да ги кажеш, го няма вече при тебе.

А Никитин излезе от ресторанта и по навик сви по „друма на размишленията" — както наоваваше мястото на своите вечерни разходки. Той вървеше встрани по аутострадата, покрай младите, неотдавна посадени кленове и мислеше, че събитията през днешния ден изискват бързи и оперативни решения. „Даже мислено да кръстосаш шпага с врага, винаги предполагай, че противникът е силен и умен" — така го учеше полковникът. Сега, следвайки това правило, Никитин анализираше събитията.

„Гуляев подозира, че аз вървя по неговите следи. Той не е уверен в това, но основанията да подозира са много. В реката той се опита да се отърве от мене, ала претърпя несполука. Ясно е, той не може да се прости с топлото си местенце, където е пуснал дълбоки разклонени корени, но след несполуката в реката той или трябва да повтори покушението върху мене, или незабавно да се скрие."

А Павел вървеше и мислеше... Какво може да мисли един младеж, когато е на двадесет години, когато е влюбен и обичан, когато държи своето бъдеще като жар-птица здраво в ръцете си? Той вървеше и си мислеше: „Дявол да го вземе, колко е хубав животът!"

Лека кола заобиколи Павел и освети за миг с фаровете си един човек, който вървеше понапред. Младежът го позна — това беше майор Никитин. Майорът вървеше в същата посока, съсредоточен, задълбочен в своите мисли.

Изведнъж Павел чу зад себе си продължително изсвирване. Той спря и обърнат се загледа надолу по пътя. Малко след това разбра, че причината за изсвирването беше едно обикновено нарушение на правилата: с голяма скорост и загасени фарове към тях се носеше един камион, а след него се чуваха изсвиренията на милиционера.

Камионът летеше почти безшумно по средата на аутострадата, после рязко сви надясно. Павел чу кратък вик и в мъничкия кръг светлина, който падаше от прозореца, видя в

десния край на отминалия камион познатата кука от арматурно желязо.

Павел се затича напред и почти на двадесет крачки се натъкна на човек, легнал с лице надолу, напреко на канавката. Тъмно кърваво петно върху лявото бедро се разпростираше по сивата тъкан на костюма. Едно прекършено кленово дръвче беше покрило човека с младия си листак. Павел се наведе над падналия мъж и внимателно го обърна по гръб — това беше майор Никитин.

Някой от притичалите минувачи драскаше кибрит, но клечките угасваха от вятъра.

— Къде има наблизо телефон? — запита Павел.

— През две къщи, ей там в аптеката — отвърна някой от гражданите

Павел се спусна в тая посока и се сблъска с шофьора Елагин, който излизаше от вратата на павилиона за закуски.

— Аха, руското пипе! Какво, някой войник ли те гони? — запита Елагин. Той беше малко пийнал, стоеше широко разкрачил нозе, пъхнал ръце в джобовете на палтото си.

Ако ей сега тук на това място Павел би срещнал своя дядо Захар Арсениевич, който тъкмо вчера му беше пратил писмо от Урал, той и тогава по-малко би се учудил, отколкото от срещата си със Саша Елагин. Току-що видя неговия камион, а сега вижда Елагин да излиза от павилиона за закуски, а на това отгоре и попийнал.

Лицето на Павел изразяваше такова учудване, че Елагин се вгледа в него още по-вни-

мателно, приближи го и като дъхаше направо в лицето му на вино, попита:

— Ти какво бе, момче, умът ли ти е изхвръкнал?

Чак тогава Павел си спомни за Никитин и се затича към аптеката. Докато получи разрешение да говори по телефона, докато вземе телефона за бърза помощ и се обади, съобщиха му, че вече знаят за произшествието и на мястото е изпратена кола.

Павел се върна на аутострадата. Никитин лежеше на носилка и лекарят под ярката светлина на фара му правеше камфорова инжекция. После сложиха Никитин в колата и го откараха.

37. СЪБИТИЯТА СЕ РАЗВИВАТ СТРЕМИТЕЛНО

През нощта дежурният в ОСУ се обади по телефона в квартирата на полковник Шабров и му съобщи за нещастието с Никитин. Полковникът повика кола и заедно с Мария Сергеевна отидоха в болницата. Един лекар дойде при тях в приемната, но нищо утешително не можа да им каже.

— Малка драскотина на бедрото, без каквито и да било костни повреди. Лошото е, че пострадалият при падането е ударил силно главата си. Има признаци на мозъчно сътресение.

— В съзнание ли е? — запита полковникът.

— Пулсът е добър, барикардия* няма, но болният е в безсъзнание.

Когато те седнаха в колата, Мария Сергеевна предложи да изпратят телеграма на Ксения, жената на Никитин, но Шабров категорично забрани.

— Ще почакаме малко. Ако състоянието му не се подобри, тогава ще ѝ телеграфираме. Ксения готви дисертация, не трябва предиврeменно да я вълнуваме.

По пътя за в къщи те се отбиха в милицията, ала не можаха да научат нищо ново освен това, че Никитин е бил блъснат от камион ГАЗ-51. Номерът на камиона е бил опръскан с кал; камионът е вървял със загасени фарове и шофьорът очевидно е бил пиян — ето всичките умозаключения, които даде дежурният, като обеща да открият нарушителя.

На заранта след безсънната нощ Шабров се обади по телефона в болницата; отговориха му, че болният се намира както преди в безсъзнание.

През целия ден Никитин не дойде в съзнание, а в понеделник...

Хората казват: „Понеделникът е тежък ден." И наистина този ден в ОСУ започна трудно. Откакто Никитин работеше в управлението, всички негови колеги бяха приятелски настроени към него. Ето защо, когато дойдоха заранта на работа и узнаха за произшествието, всички се развълнуваха; събитието се

*Браликардия — забавяне на пулса — б. авт.

обсъждаше в отделите на управлението, никой не знаеше на какво се дължи то, но случката на аутостралата се допълняше със стотици романтични подробности.

Най-много от всички се вълнуваше Гуляев и това беше понятно: той дължеше живота си на Никитин. Старецът на два пъти се обади по телефона в болницата, но нищо утешително не можаха да му съобщят — Никитин беше в безсъзнание.

Напълно обяснимо е в такава обстановка вълнението съвършено да накара Гуляев да излезе от релсите си и началникът на финансовия отдел, по ходатайство на колегите му, пусна стареца да си иде в къщи. Но Гуляев не се върна в къщи: след като купи от павилиона за цветя голям букет червени карамфили, той отиде в болницата, предаде букета за болния и настойчиво помоли за свиждане. Той разказа на лекаря колко много е задължен на Никитин, трогна с разказа си дежурната сестра и просълзи младата санитарка. Но... свиждане не му разрешиха — болният, както и преди, беше в безсъзнание.

Старецът така много се разтревожи в болницата, че го накараха да взема валерианови капки и санитарката го изпроводи до самата порта. Той вървеше със старчески бавни крачки, като бършеше с кърпичка очите си.

Вторият човек, който почувствува близко до сърцето си нещастието на Никитин, беше Шура; нищо не ѝ спореше, тя ходеше нагоре-надолу из празната приемна, като хълцаше и хапеше със зъби забрадката си.

Когато Шабров, намръщен и зъл, влезе в кабинета си и викна, още крачейки: „Вербов да дойде при мене!" — Шура се затича към кабинета на началника на МТО, но Вербов го нямаше и изобщо днес никой не беше го виждал.

— Вербов още не е дошъл — вежливо доложи тя на полковника.

— Как да не е дошъл? — разсърди се Шабров и погледна часовника. Беше дванадесет часа без двадесет минути. — Поръчайте Москва!

— Кого от Москва?

— Вербов, квартирата му.

Шура разбра, че над главата на Вербов надвисва буря, излезе от кабинета, стараейки се да не шуми, и като вдигна телефонната слушалка, даде поръчката.

В очакване на телефонния разговор Шабров, разядосан от резултатите от прегледа, който направи тази заран на обектите, ходеше натам-насам из кабинета. Шура му доложи, че Москва е на телефона.

— Москва! Москва!

— Не оставяйте слушалката — предупреди телефонистката, после телефонът рязко запука и телефонистката каза: — Викат ви от Москва, говорете!

— Слушам! Москва, слушам! Да, ОСУ, началникът на управлението, полковник Шабров, слуша. Какво? Инженер Никитин ли? А кой пита? От окръга? Той е болен. Блъсна го автомобил. Снощи. Положението му е тежко. Предполага се мозъчно сътресение. Да! —

и след като остави слушалката, каза на Шура: — Много се е разтревожил другарят.

А можеше ли да не се разтревожи другарят: полковник Каширин търсеше Никитин. Той бе прочел заранта докладната записка на майора, беше се запознал с всички материали и беше решил, че трябва незабавно да се вземе оперативно решение, а изведнъж такова нещастие...

След като предаде в архива чрез капитан Гаев допълнителните данни за Гуляев, Каширин повика колата и отиде да посети Никитин.

По същото време Шабров най-сетне се свърза по телефона с квартирата на Вербов и узна, че Евгений Николаевич е получил отпуск и още в събота вечерта е отпътувал за рижкото крайбрежие.

— Кой говори с мене? — напрягаше се Шабров.

— С вас говори Легошин, съквартирантът на Евгений Николаевич — отговори един старчески тенор.

— Другарю Легошин, на телефона е началникът на управлението, полковник Шабров! Аз не съм давал никакъв отпуск на Вербов! — все по-възбудено викаше Шабров.

— Не знам, другарю полковник, давал ли сте му отпуск, или не, но в събота той ми каза, че неочаквано е получил отпуск и през нощта с бързия влак отпътува за Рига — без да бърза, невъзмутимо отговори същият дрезгав тенор.

Полковникът с недоумение се отпусна на стола. „Какво е това пък?" — едва съумя да проговори той. Разнесе се пак продължително иззвъняване на телефона и полковникът вдигна слушалката.

— Свършихте ли разговора? — запита телефонистката.

— Да! Не! Другарко — сети се Шабров, — нали още не е прекъсната линията с Москва?

— Имате Москва — отговори телефонистката.

— Искайте ми бързо Рижката гара — бюро справки.

— Само минутка, не оставяйте слушалката — предупреди телефонистката и след минута каза: — Говорете!

— Бюро справки при гарата ли е? — и след като чу утвърдителен отговор, полковникът запита: — В събота през нощта има ли влак за Рига? Та-ка-а-а... — провлечено каза той и изтри с кърпичка появилата се по челото му пот.

В събота през нощта нямаше никакъв влак за Рига, влаковете заминаваха в 10.20 и 15.34.

Шабров се обади по телефона на секретарката и повика началника на финансовия отдел. Когато майор Козлов и без това разтревожен от повикването, влезе при него в кабинета, той видя Шабров в такова състояние на ярост, в каквото нито веднъж досега не беше го виждал.

— Къде е Вербов? — рязко попита полковникът.

— Не знам. Вербов не ми е подчинен, той изпълнява длъжността началник на МТО. Той е подчинен на вас, другарю полковник... — смутено отговори майорът.

— Какви суми има при тебе зачислени на Вербов? — през зъби попита Шабров.

— В събота получи три хиляди рубли подотчетни пари за разплащане...

— Три хиляди! — учуди се Шабров и все още ядосан, нареди: — Веднага идете в Москва, в квартирата на Вербов. Адреса му вземете от секретарката и на място уяснете обстоятелствата по станалото.

Майорът с облекчение помисли: „Отървах се", и изскочи от кабинета. А в кабинета пак се разнесе телефонно иззвъняване. Звънеше началникът на строителния батальон подполковник Дементиев. Той молеше незабавно да бъде приет по извънредно бърза работа.

След като даде съгласие, полковникът остави слушалката. Влезе Шура и доложи, че от Москва е дошъл един другар, който моли да бъде приет бързо.

Дошлият другар, след като влезе в кабинета, затвори плътно вратата, показа на Шабров удостоверението си и седна в креслото до масата.

— Ние с вас, Петър Михайлович, се познаваме отдавна, без да сме се виждали — каза той. — При вас е започнал военната си служба Степан Никитин, който работи с мене вече десет години.

— Ех, Степан, Степан... — тъжно произнесе Шабров, като върна на полковник Ка-

ширин удостоверението, и добави: — Трябваше ли това да се случи? Четири години воюва — жив остана, а ето тук случайно токувиж главата си ще остави...

— Ех, то, как да се каже... той воюва не четири години, а цели единадесет, та и сега, ако си остави главата, ще я остави като боец — каза Каширин.

— Вие мислите... — току-що започна Шабров, но на вратата се почука. Той полуотвори вратата и видя подполковник Дементиев. Подполковникът беше настойчив човек, при това Шабров сам беше обещал на Дементиев срочно да го приеме. След като се извини пред Каширин, Шабров пусна в кабинета началника на строителния батальон.

Шура беше предупредила Дементиев, че полковникът е зает с един другар, дошел от Москва, ето защо, когато влезе в кабинета и видя дошлия в цивилен костюм, подполковникът се запъна. Но Шабров го освободи от затрудненията, като каза, обръщайки се към Каширин:

— Командирът на строителния батальон подполковник Дементиев идва по важна работа, ще разрешите ли?

— Моля, няма да ви преча. Другарю полковник, аз ще дойда при вас по-късно. В коя болница е Никитин?

— Знаете ли, другарю полковник, та и аз съм дошъл също по въпроса за Никитин... — неочаквано се намеси Дементиев.

Каширин, който се готвеше да си отива, пак седна и с интерес го запита:

— Какво, нещо ново ли?

— Докладвайте! — разреши Шабров.

— В събота — започна подполковникът — редникът от първа рота на строителния батальон Павел Русих към единадесет часа през нощта се връщал в строителния батальон и пред очите му е станала катастрофата с Никитин. Редник Русих твърди, че цялата тази история не е случайна, че камионът е пътувал с голяма скорост със загасени фарове, почти по средата на аутострадата, а майорът, както и Русих, е вървял край канавката, по края.

— Е, какво ви казах аз — обръщайки се към Шабров, възкликна Каширин.

— Най-важното, другарю полковник, е: редник Русих се кълне, че е познал камиона! Това е нашият камион номер 10-88 на цивилния шофьор Елагин.

— Десет осемдесет и осем... — повтори Шабров, като записваше в бележника си. — Е-ла-гин...

— Това не е всичко, другарю полковник. Когато редник Русих се затичал към аптеката, за да повика бърза помощ, на няколко крачки от мястото на катастрофата той се сблъскал с шофьора Елагин, който излизал от павилиона за закуски. Шофьорът бил малко пийнал и разбира се, той не е карал камиона. Смяна на колата си няма, сам работи с камиона.

— Редник Русих сам ли ви положи за случилото се? — запита полковник Каширин.

— Редник Русих е бил пуснат с билет за отпуск до 23 часа, той се явил в строителния батальон почти с тридесет минути закъснение. Младши лейтенант Забелин, дежурен по частта, заради закъснението е наложил на редник Русих наказание. Когато се научих на заранта за това, много се учудих — редник Русих е отличник в бойната подготовка, бригадир е на челна бригада строители. Аз ходатайствувах пред командуването да го изпратят да учи и изведнъж такава случка, наказание! Повиках при себе си Русих и научих тази история. Дадох нареждане да се отмени наказанието.

— Моля ви! — каза Каширин, погледна часовника си и се обърна към Дементиев. — Към петнадесет часа повикайте този шофьор при началника на гаража по въпроса да речем... за икономията на гориво. Вие, другарю подполковник, това нали на никого не сте разправяли?

— Не, не съм от бъбривите — с лека обида в гласа отговори Дементиев.

— Това е добре — каза Каширин, като даваше вид, че не забелязва обидата. — Ще ви бъда много благодарен, ако този разговор си остане между нас. Моля да предупредите за това и редник Русих. Повикайте го при себе си в кабинета в четиринадесет часа и тридесет минути, аз ще дойда при вас.

— Бих ви помолил, другарю полковник — обърна се той към Шабров, — да се уточни кои камиони, номерата, имената на шофьорите, по какъв наряд са работили вчера във

вечерната смяна; кои камиони по колко курса са направили, по какъв маршрут и кога са се върнали в гаража. Всичко това е толкова важно, че ви моля на никой друг не прехвърляйте поръчението ми. Изяснете всичко сам непосредствено в гаража. Аз ще дойда при вас в четиринадесет часа. Къде е болницата?

— Ще ви дам човек да ви съпроводи, за да не се лутате — предложи Шабров.

— Не бива, по-добре да се полутам — отказа Каширин и като взе адреса, написан от Шабров върху едно листче от бележник, сбогува се и излезе.

38. ДОБРИЯТ ПРИЯТЕЛ

Някога тази болница е била създадена от земското събрание и се е наричала „Земска болница". В големия сенчест парк са се издигали нисък двуетажен корпус и няколко едноетажни къщички. През годините на съветската власт Земската болница израсна в голямо лечебно учреждение с десетина триетажни блока, отлично обзаведени, блеснали от чистота и ред. Но кой знае защо и сега, по стар навик, гражданите наричаха болницата „Земска".

Полковник Каширин лесно намери блока, който търсеше. Когато се изкачваше по стълбището, той почувствува такова вълнение, че бе принуден да се спре и да приседне за малко на едно стъпало. Каширин си спомни първата среща с Никитин, войната, наранява-

нията, раздялата, работата, която поглъщаше всичко, без да остави време даже за дружба.

Тяхната дружба издържа сурова проверка и като острие на сабя се закали в огъня на изпитанията, стана по-здрава.

Колкото повече мислеше Каширин, толкова по-трудно му беше да се примири с мисълта, че Степан е тежко, може би неизлечимо болен, а ето той, почти старец, седи тук, гледа как високо в небето кръжи бял гълъб, слуша как шумят листата и усеща мириса на цветята...

С голямо усилие на волята си Каширин стана и отвори тежката врата.

Главният лекар го прие в кабинета си. Той беше доста стар човек, прошарен, с мустаци и малка клиновидна брадичка, с очила от дебели стъкла без рамки. Казваше се Станислав Николаевич, работеше повече от четиридесет години в тази болница.

Каширин каза, че е роднина на Никитин, помоли да му кажат цялата истина, без да крият нищо, колкото и тази истина да е горчива.

Станислав Николаевич сбра краищата на пръстите си, наклони глава на една страна, погледна Каширин над очилата, после сне очилата и като избърсваше стъклата им с безупречно чиста кърпичка, каза:

— Ето какво, мили мой, аз също считам, че лошата истина е по-добра, така или иначе, от красивата лъжа. Положението на болния не ми харесва. Лекото травматично повреждане на бедрената кост не внушава никакви

опасности, но сто... комоцио церебри, така се нарича мозъчното сътресение, е тежко заболяване. И докъде ще стигне то, така или иначе — не знам. Да, мили мой, аз работя вече четиридесет години, а животът десетки пъти пред очите ми е опровергавал онова, което наричаме класическо протичане на болестта. Преди час съзнанието на болния се възвърна, но налице е ретроградна амнезия, пълно загубване на паметта. Той не помни дори и презимето си, никого не може да познае. Но вие не се отчайвайте, мили мой, не се отчайвайте, има известна надежда. Липсата на повишено вътрешночерепно налягане създава предпоставка за известни надежди.

Станислав Николаевич тури очилата си, позамълча и завърши така:

— Хайде, мили мой, да идем при болния, но, така или иначе, бъдете готови — той няма да ви познае. Разбирате ли, силното мозъчно сътресение като че ли е изтрило от паметта му цялото му минало, всичко, с което той е живял някога.

Те се отбиха в сестринската стая, където Каширин облече бяла престилка, после дълго вървяха по дългия коридор и се спряха пред стая № 7. „Степан някога смяташе седморката за щастливо число" — с горчивина помисли Каширин и след Станислав Николаевич прекрачи прага на стаята. Той усещаше как от вълнение пулсът му бие в тила и сърцето му се свива и замира.

Никитин лежеше сам в стаята. Тя беше голяма, слънчева, с широк венециански про-

зорец към парка. Степан малко се беше поизменил. Беше побледнял и поотслабнал. Когато влязоха и главният лекар освободи медицинската сестра, Никитин отвори очи. Като че за миг в тях трепна жив интерес, но това изглеждаше привидно...

Той гледаше с безучастен, невиждащ взор и само пръстите му бяха неспокойни — разкопчаваше и закопчаваше копчето на чаршафосаното одеяло.

Така мълчаливо, в някаква скръбна пауза, те постояха до болния, след това Каширин попита:

— Ще разрешите ли, Станислав Николаевич, да остана за няколко минути насаме с болния?

— Моля. Само че това, така или иначе, да не му навреди. Ще кажа на дежурната сестра — съгласи се главният лекар и излезе от стаята.

Каширин остана насаме с болния и докосна отпуснатата ръка на Степан, стисна я и изведнъж... почувствува в отговор ръкостискане.

— Сами ли сме, Сергей Василевич? — много тихичко, но отчетливо запита Никитин.

Каширин искаше да отговори, но не можа... Дъхът му секна от вълнение и изненада.

— Не ми се сърдете, Сергей Василевич, иначе не можех да постъпя. Моето нараняване не е случайно, то е второ покушение. Ако то не беше станало — Гуляев щеше да се скрие.

Полковник Каширин разбираше и одобряваше постъпката на майор Никитин. Но понеже беше преживял цялата болка от загубата на приятеля си, не можеше да му прости тази мистификация.

— Не разбирам, Степане, как си успял да изхитриш лекаря? — също така тихичко го запита Каширин.

— През нощта, когато ме докараха в болницата, аз лесно изхитрих дежурния лекар. „Контузионният синдром и по-нататъшните резултати от повреждането на черепа" — това беше темата на дисертацията на Ксения. Аз много добре си спомням нейните лекарски наблюдения върху хода на болестта и се стараех колкото се може по-точно да възпроизвеждам тези симптоми. Но на заранта главният лекар бързо ме разобличи... Трябваше да му се доверя и да му разкажа всичко.

— Как! — възкликна Каширин. — Главният лекар знае за всичко, а едва ли не ме умори със своята диагностика!

— А ти какъв му каза, че си ми?

— Мъж на твоята сестра...

— Какво искаш, да ти се довери ли? Тази заран тук беше Горбунов; тримата се съвещавахме и той възложи на Станислав Николаевич да ме пазят от всякакви случайни посетители.

— Как се случи всичко това?

— Ще ви разкажа поред. За да не ни смущават, Сергей Василевич, поставете крака на стола в дръжката на вратата, това много добре помага, аз вече опитах.

Сърцето на Каширин се стопли, той притисна до себе си Степан, потупа го по гърба. После стана и затвори вратата.

39. КАМИОН 10-88

След като излезе от болницата, полковник Каширин отиде в градския комитет на партията. Горбунов го прие, обсъдиха създалата се обстановка, повикаха началника на районния отдел на милицията, свързаха се с Москва по телефона и се уговориха тази нощ да проведат операцията.

Тук, от кабинета на Горбунов, полковникът потърси по телефона капитан Гаев. По гласа на Гаев Каширин разбра, че е станало нещо важно. И наистина, тази нощ на гара Понири от бързия влак Москва—Батум е бил смъкнат Вербов. У него било намерено неизпратено писмо до Гуляев. Освен това архивният отдел, възползуван от новите данни, получени от Никитин в Смоленско, намерил в материалите от тридесет и седма година изчерпателни биографични данни за така наречения Гуляев.

Полковникът, след като поръча на капитан Гаев да бъде към седемнадесет часа в районния отдел с всички материали, отиде в строителния батальон.

В приемната до кабинета на началника на строителния батальон вече го чакаше Павел Русих.

От разговора си с редник Русих полковникът не научи нищо ново, тъй като обстой-

ният доклад на подполковник Дементиев напълно изчерпваше този въпрос. Като взе със себе си в колата Павел, полковникът се отправи към гаража на строителния батальон, остави Павел в колата и влезе в кабинета. Тук го чакаше началникът на ОСУ.

Ето какво беше успял през това време да научи полковник Шабров: вчера, в неделя, вечерната смяна е извозвала от кариера „8-бис" камъни за обект „А-17". За извозването на камъните са били определени три камиона, в това число и камион 10-88 с шофьор Александър Елагин. Камионите са направили по три курса, камион 10-88 е направил един курс. Шофьорът обяснява това със запушване на бензинопровода. Голяма част от работното време камионът е бил в застой. Камион 10-88 е пристигнал в гаража точно в 24 часа в пълна изправност, с изключение на десния калник, където е открита прясна вдлъбнатина.

Полковник Шабров предаде в писмен вид тези данни на полковник Каширин. Наближаваше петнадесет часа. Каширин поблагодари, изпрати Шабров до колата му и се върна в кабинета.

След като прочете още веднъж внимателно рапорта на полковник Шабров, Каширин се замисли. Много неща бяха неясни. „Ако шофьорът Елагин е блъснал на аутострадата Никитин, то как след минута той се е намерил в павилиона за закуски? Русих казва, че камионът с голяма скорост е минал по аутострадата към моста — мислеше Каширин... —

Някой друг се е възползувал от камиона на шофьора Елагин и по същото време, когато Елагин е бил на пиене, другият е извършил покушението върху Никитин. Кой е този друг? Задача с едно неизвестно, решението идва от само себе си — Гуляев. Никитин преди час направо посочи Гуляев. Ако е така, какъв е тогава този Елагин? Съучастник? Безволно оръдие в ръцете на Гуляев или обект на шантаж?"

Полковникът взе копие от биографията на Елагин и внимателно я прочете. Биографията на този човек не будеше никакви съмнения. Роди се в този град, отраснал и учил тук, отишъл оттук в армията, добре воювал, получил бойни отличия, върнал се в родния град, оженил се... Всичко беше напълно ясно. „Какво ги свързва тези хора?" — питаше се полковникът. Но размишленията му бяха прекъснати: Саша Елагин се яви сам.

Елагин беше повикан при началника на гаража по въпроса за преразхода на гориво. Той се беше приготвил за тая среща, смело отвори вратата на кабинета, влезе и щом видя на масата чужд човек, нерешително се спря на прага. След като очите му срещнаха погледа на непознатия, Елагин още повече се смути и като стъпваше ту на единия, ту на другия си крак, не знаеше къде да дене ръцете си. Той ги пъхна в джобовете на панталона, извади ги, почопли мазола върху дланта си и погледна кой знае защо към тавана.

— Вие ли сте Александър Захарович Елагин? — запита полковникът.

— Тъй вярно, аз съм Елагин — отвърна шофьорът и се усмихна, от което неговото добродушно лице доби приветливо изражение.

— Седнете, другарю Елагин — меко каза полковникът и посочи стола пред масата. Елагин старателно затвори вратата и се възползува от поканата.

— Ето ми удостоверението, хайде да се запознаем — каза полковникът и му подаде тъмночервената си книжка.

Елагин прочете удостоверението и го остави на края на масата.

— Вчера карали ли сте камък от кариера „8-бис"?

— Е, да, карах... — без да погледне полковника, отвърна Елагин.

— На кого сте давали вашия камион?

— На никого... — каза Елагин, като почервеня.

— Никъде ли не сте спирали в града и на никого ли не сте давали камиона?

— Не... — отговори Елагин.

Полковникът стана, отиде в приемната и каза на своя шофьор да повикат Павел. Когато се върна в кабинета, Елагин седеше в същото положение.

— Значи вие, Елагин, твърдите, че не сте се отлъчвали никъде от камиона и в града не сте били? — подчерта полковникът.

— Не съм се отлъчвал и в града не съм бил... — повтори Елагин.

Когато в кабинета влезе Павел Русих и в очакване се спря сред стаята, Елагин поглед-

на изкосо младежа и като махна безнадеждно с ръка, каза:

— Ясно е, иди си, руско пипе, ние тук и без тебе ще се разберем, все ми е едно — аз не мога да лъжа.

Полковникът предаде на Павел Русих един лист чиста хартия и му нареди:

— Идете, другарю Русих, в приемната и напишете всичко, както е станало. След това ще ви повикам.

Павел излезе от кабинета, полковникът погледна Елагин и му напомни:

— Чакам.

— Снощи в десет часа аз дадох камиона си на Гуляев — започна Елагин, - а в единадесет и половина той ми върна камиона, ето това е всичко... — неочаквано завърши той.

— А през това време вие киснехте в павилиона за закуски?

Елагин не отговори, само още повече се обля в червенина.

— Та-ка — каза провлечено полковникът. - Какво ви плати той за това?

— Аз съм му задължен, та той ме...

— Какво, постави ви на тясно?

— Постави ме на тясно — съгласи се Елагин.

— Разкажете ми всичко по-подробно, Елагин, това е във ваш интерес.

Елагин помълча, погледна встрани, като избягваше вниматслните сиви очи на полковника. Махна с ръка и каза:

— Пътувах, това беше преди първи май, по Московска улица, не карах, да речем, много

силно, пътувах по правилата и изведнъж едно момиченце, такова едно мъничко — Елагин показа с ръце колко мъничко било момиченцето и продължи: — То си беше изпуснало топката, търкулнала се тя по улицата, момиченцето след нея, а аз срещу момиченцето... удар с калника... то падна... трябваше да спра, да откарам момиченцето в болницата, а аз... изплаших се, такъв страх ме обхвана, давам газ и в страничната улица...

— Кога стана това? — запита полковникът.

— На тридесети април.

Елагин говореше, без да сдържа вълнението си, и личеше, че всичко това му тежи и отдавна му се е искало да разкаже истината, за да свърши веднъж завинаги с упреците на съвестта си.

— Пристигнах аз, оставих камиона в гаража и реших да разкажа случилото се на началника на гаража. Току-що бях излязъл от гаража, насреща ми Гуляев. „Какво, казва той, е станало с тебе? Лицето ти е променено." Рекох си, ето на́, виждам човек с душа, ще му разкажа всичко. Питам го: „Какво да правя?" А той казва: „Все едно, не можеш да докажеш, че не си виновен, три години затвор ти са сигурни. По-добре да потулим работата, аз ще направя друг пътен лист, а този дай го тук." Той накъса пътния лист и продължи така да говори: „Ще кажем, че днес не си правил курсове, моторът се е повредил. Иди, че разбери нещо в тая работа..."

— И вие се съгласихте? — с упрек каза полковникът.

— Изплаших се... — тихо каза Елагин и добави: — Женен съм, жена ми скоро ще ражда, хубава жена, обичам я и изведнъж затвор...

— Сетне Гуляев ви постави на тясно, така ли?

— Да. Не можех да му откажа, той взе камиона, а аз го чаках в павилиона за закуски. Къде е пътувал, какво е правил — не знам. Как бих искал да се освободя от него, но няма как — той се е впил като кърлеж на кучешко ухо и не се пуска.

Полковникът взе телефонната слушалка, повика болницата и помоли да го свържат с главния лекар.

— Станислав Николаевич ли е? Здравейте, още веднъж ще ви безпокои полковник Каширин. Няма да ми откажете да ми уясните един въпрос: на тридесети април при вас е било докарано едно малко момиченце, блъснато от камион. Интересуват ме здравословното му състояние, името, презимето и адресът на неговите родители. Моля ви да ми се обадите по телефона... Кой номер имате тук? — запита той Елагин, като закри с ръка телефонната слушалка...

— Две седемнадесет.

— Две седемнадесет — повтори полковникът и остави слушалката. — Шофьорската книжка у вас ли е? — обърна се той към шофьора.

— Ето я — отговори Елагин и постави шофьорската си книжка върху масата.

Полковникът прелисти книжката. Първият талон беше цял: шофьорът от първи клас Елагин нямаше нито едно нарушение.

— Шофьорската ви книжка ще остане у мене, Елагин. Ще се наложи още веднъж да се срещнем с вас.

— Кога? Днес аз откарах жена си в родилния дом... — глухо каза Елагин.

— Ние ще ви повикаме. Не се вълнувайте, мисля, че...

В това време телефонът иззвъня. Полковникът вдигна слушалката.

— Да. Кого дирите? Да, Станислав Николаевич, аз съм на телефона. Ей сега — като взе молива, полковникът се приготви да пише: — Московска улица, тринадесети дом, деветa квартира, Таня Кузовльова. Кога е изписана? На четвърти май? Добре. Много ви благодаря!

Полковникът остави слушалката.

— Живо ли е? Момиченцето живо ли е? — радостно възкликна Елагин.

— Живо е. Върви ти, Елагин — незабелязано, като премина на „ти", потвърди полковникът. — Ето ти адреса, иди при родителите му и се разбери с тях, виж момиченцето, така ще бъде най-добре, а утре за десет часа сутринта напиши всичко подробно и го предай в районния отдел на милицията за полковник Каширин. Ако срещнеш Гуляев, мълчи като риба. Не си ме виждал, нито си говорил с мене. Разбра ли?

— Разбрах, другарю полковник, свободен ли съм?

— Свободен си — усмихнато рече полковникът. Елагин излезе бегом от кабинета.

40. СТРАНИЦИ ОТ БИОГРАФИЯТА

Точно в уреченото време капитан Гаев пристигна в районния отдел и след като потърси полковника, на когото бяха предоставили отделен кабинет, връчи му писмото на Вербов и една обемиста папка.

Полковникът разтвори писмото. Ето какво пишеше този авантюрист и измамник:

„Аз нямам политически убеждения, за които да се боря. Не си струва да се печелят пари с вашия занаят, моят начин е по-лек и по-безопасен. Докато има на нашата земя такива доверчиви хора като Шабров, няма изобщо защо да се вълнувам. Чрез шантаж и заплахи вие искахте да ме заставите да участвувам в шпионаж и диверсии. Според вас това е „война на тъмно", но аз не съм военен човек и това не ми подхожда.

Аз зная, че вие така или иначе няма да ми дадете възможност спокойно да живея, а живот под вечната заплаха да бъдеш разобличен е равносилен на изтезание. Ето защо аз заминавам и смятам, че това е единственото правилно разрешение."

Полковникът остави писмото и с удовлетворение забеляза:

— И така, дейността на човека „без политически убеждения" завърши. Добре стана,

че този тип непрекъснато се намираше под наше наблюдение. Освен писмото има ли нещо друго интересно? — попита полковникът.

— Ценности и голяма парична сума — към сто хиляди.

— Та-ка-а-а — провлечено рече полковникът и доближи към себе си папката. Върху корицата ѝ беше написано:

ВЛАДИМИР НИКОЛАЕВИЧ ТЕРЕХОВ

1937—1942—1945 година

Малко по-долу с друго мастило беше поставен нов надпис:

„Това е същият ГУЛЯЕВ СЕРГЕЙ ИВАНОВИЧ, 1952 година."

Първите две страници представляваха листове от дебел картон с налепени върху тях различни снимки на Терехов.

Капитан Гаев, забелязвайки, че полковникът премижава, разглеждайки снимките, извади от джоба си една лупа, взета предвидливо от Москва, и я подаде на Каширин.

Върху първата снимка, семейната, беше групата: старият Терехов Николай Николаевич, майката Терехова — Ева Казимировна, по баща Ожеховская, и синът Владимир, петнадесетгодишен, в ученическа униформа. Поотдолу надпис: „Петербург, 1907 г. В деня на петнадесетгодишнината на Владимир".

На следната снимка беше фотографиран Владимир като студент от втори курс на Петербургския университет и имаше дата: 1912 година. Наперен юноша, със застинала

презрителна усмивка. В него още трудно би могъл да се отгатне бъдещият му образ.

На третата снимка беше фотографиран млад човек с гладко вчесани на път през средата коси, с малки мустачки, с висока колосана яка, връзка със скъпа карфица, с голяма златна верижка върху джобчето на жилетката. Той седеше самодоволно разположен в кресло и държеше в ръката си цигара. Отдолу имаше надпис:

„В деня, когато започнах частна практика, 12 декември 1916 година. Петербург."

Сходството на Терехов със Сергей Гуляев върху тази снимка беше безспорно.

Имаше още няколко любителски снимки и други малки снимки за удостоверение със следи от различни печати.

По-нататък полковникът зачете:

„ПЪРВИ РАЗДЕЛ

Владимир Николаевич Терехов е роден в град Ташкент през 1892 година; баща му Николай Николаевич е бил подпредседател на руско-азиатската търговска банка, майка му произхожда от дребнособственическо дворянско семейство Ожеховски.

Завършва първа мъжка гимназия в Ташкент през 1910 година, през 1915 година завършва юридическия факултет на Петербургския университет, през 1916 година открива частна юридическа практика в Петербург.

През 1918 година отива в Ростов на Дон. Тук се среща с много от своите стари приятели от Петербург, политически съмишле-

ници, влиза в белогвардейската армия и става видна личност в щаба на казашкия атаман Краснов.

През октомври 1918 година, след разгрома на белогвардейските войски на атамана Краснов край Царицин, Терехов избягва и се промъква в Одеса, където още се намирали войските на Антантата.

През април 1919 година, след разгрома на южната групировка на войските на Антантата, Терехов се опитва да избяга в чужбина, но не успява.

През средата на 1919 година Терехов през Кавказ—Баку—Красноводск успява да се промъкне до Ташкент. Тук, изпатил вече доста много, като избягва всякакво активно участие в дейността на туркестанските меншевики, се спасява под крилото на своя баща, докато в същото време майка му през Персия избягва в Полша.

През 1922 година Терехов се промъква в Северен Кавказ, а през 1923 година се настанява в Севернокавказката кантора „Експортхлеб" като юрисконсулт и прикривайки миналото си, влиза в Комунистическата партия. Тук го намира някой си Плавински и като го заплашва с разобличаване, настоява да започне да оказва активна помощ на полското разузнаване. Същото желаела и неговата майка Ева Ожеховская, от която Плавински донася писмо от Варшава.

Терехов става активен полски шпионин и получава прякора „Казимир". Свързват го с големия агент на полското разузнаване Ха-

рангович. През 1924 година Терехов-„Казимир" отива в град Минск, където лично от Харангович получава задачата да се присъедини към деснотроцкистката опозиция.

Така Терехов-„Казимир" става активен троцкист.

През 1927 година, след поражението на троцкистката опозиция, Терехов е изключен от Партията, но изпълнявайки тайното указание на Троцки, подава двулично заявление, че се отказва от политическите си убеждения.

През 1928 година за непосредствено участие в организирането на кулашката въстаническа „вандея"* в Северен Кавказ троцкистите оказват особено доверие на Терехов.

По това време започва неговата главозамайваща кариера. През 1929 година той става директор на кантората „Експортхлеб", а през 1934 година Валиховски по поръчение на Крестински го завербува за немскофашистското разузнаване. Владимир Терехов-„Казимир" получава нов прякор „Лукс", което на немски значи „рис".

В края на 1936 година Терехов-„Казимир"-„Лукс" бива изпратен от Крестински в Германия, за да предаде шпионски сведения на

---

* Вандея е област във Франция, която по времето на буржоазната революция в края на XVIII век е била огнище на контрареволюционни въстания. В преносен смисъл „вандея" значи огнище на контрареволюционно въстание по време на гражданската война — б. авт.

началника на немския генерален щаб генерал Хасе.

Поради окончателното разобличаване и разгромяване на троцкистите в СССР Терехов-„Казимир"-„Лукс" остава в Германия.

Установено по материалите на предварителното следствие по делото на антисъветския „деснотроцкистки блок".

„ВТОРИ РАЗДЕЛ

От 1937 година Терехов-„Лукс" става консултант по руските въпроси при VI-то управление на гестапото при шефа на политическото разузнаване Шеленберг, в отдел „Остен", под личното ръководство на Густав Мюлер".

— Спомняш ли си, Гаев — каза полковникът, — Густав Мюлер е получателят на шифровките в берлинските пратки, адресирани до Ридал?

— Спомням си, другарю полковник, Йохан Келер това е същият Густав Мюлер.

„Тук в VI-то управление на гестапото Терехов разгръща силите си. Някогашният, отначало само полски, а сетне и немски, шпионин намира широк простор за работа.

В началото на 1941 година Терехов-„Казимир"-„Лукс" става ръководител на специална школа, която подготвя кадри за диверсии, терор и шпионаж върху територията на СССР.

В началото на 1942 година, като изпълняващ длъжността щурмбанфюрер, го изпра-

щат на територията, временно окупирана от фашистките войски, да ръководи голям наказателен отряд в Смоленско за смазване на партизанското движение.

В края на 1942 година Терехов-„Казимир"-„Лукс" е прехвърлен в тила на Съветската армия като таен ръководител на немското разузнаване и за организиране на шпионаж и диверсии.

Установено по материали от архива на VI-то отделение на политическото разузнаване, заловени при превземането на Берлин от съветските войски през 1945 г."

Полковникът затвори папката, стана, поразходи се из кабинета и каза на Гаев:

— Какъв мръсник — готов и майка си да предаде! По-нататъшната му биография ще бъде дописана по материалите от следствието, но не е трудно тя да се отгатне. След разгрома на фашистка Германия той се скрива. Рисът загубва своя господар и се превръща в безобидна домашна котка. През тези години той живее тихо, като се старае да не привлича ничие внимание, и чака, търпеливо чака да му дойде времето.

Минават няколко години. Новите му господари с помощта на разни келеровци-мюлеровци го издирват и домашната котка се превръща отново в опасен хищен рис.

41. БУРЯТА ПРИБЛИЖАВА

Ниско над града се спускаха тежки тъмни облаци. Нямаше вятър, листата на дърветата бяха замрели в напрегнато очакване. Отдалече, откъм потъмнялата сива река и черната ивица на бориките, долитаха глухи тътнежи на гръмотевица.

Във вестибюла на болницата седеше дежурната санитарка Клава Рукавишникова, обляна в пот, като си посръбваше газирана вода от едно стъклено канче. Беше осем часът вечерта.

„Дано завали поне малко дъждец" — помисли си гласно Клава и отиде до прозореца. Когато погледна към централната алея, тя видя познатия старец, когото тази заран съпроводи до портата.

Старецът влезе във вестибюла и поздрави Клава. В очите му имаше неизказано вълнение и тревога.

— Е, как е нашият Степан Фьодорович? — с надежда попита старецът. — Още ли е в безсъзнание?

— Би било по-добре да е в безсъзнание! — каза тя, махна с ръка и шепнешком, доверително добави: — Той напълно загуби паметта си — не може да си спомни как се казва.

Старецът дори приседна от огорчение и Клава започна да съжалява, че му е казала истината.

— Може ли поне за малко да го зърна? — тъжно произнесе той и добави: — Ей тъй, само с едното око, а?

Мъчно стана на Клава и тя се съгласи:

—Добре, да идем, само тихо.—Санитарката тръгна напред по дългия коридор, а след нея Гуляев. Пред стая № 7 те се спряха — вратата на стаята бе малко открехната и отвътре се чуваше глас.

— Там е дежурният лекар — шепнешком рече Клава. — Да се върнем назад!

— Сестро, миличка, само през пролуката да надникна! — започна да се моли старецът. Клава въздъхна — женското сърце не е от камък — и се съгласи, а старецът, без да чака нейното съгласие, любопитно се наведе към пролуката...

Никитин лежеше по гръб, загледан напред с безсмислен, невиждащ взор. До него седеше дежурният лекар. Лекарят беше млад, случаят на ретроградна амнезия беше пръв в неговата недълга практика и той се интересуваше извънредно много от хода на тази рядка болест.

— Чувате ли ме? — питаше той болния.

— Да...

— Степан Фьодорович ли се казвате? Говоря на вас, Степан Фьодорович — разбирате ли ме? — настояваше лекарят.

— Да...

— Степан Фьодорович, вие женен ли сте? — и след пауза: — Как е вашето фамилно име?

— Докторе, уморен съм... искам да спя... — тромаво рече болният.

Докторът стана, като отмести рязко стола, а старецът отскочи от вратата и увличайки подир себе си Клава, на пръсти, с необикно-

вена за възрастта му лекота се понесе по коридора.

Този път не стана нужда да съпровождат стареца до портата: той мъжествено беше понесъл нещастието на своя приятел и бодро излезе от болницата.

Край болницата старецът взе едно такси и отиде в центъра. Тук, без да освобождава колата, влезе в гастронома и след като купи бутилка шампанско, отиде към покрайнините, където в една малка къщичка живееше Саша Елагин с родителите на жена си.

Два квартала преди жилището на Елагин Гуляев плати на шофьора и тръгна пеша.

Елагин го нямаше в къщи. Една словоохотлива съседка съобщи на стареца новините:

— Днес откараха Варя в родилния дом, а Саша не е на себе си, много е развълнуван и все край родилния кръстосва...

След като поблагодари на съседката за сведенията, старецът се отправи към родилния дом.

Съвсем притъмня. Вятърът със сила налиташе и затихваше. Нейде далече-далече припламваха редки светкавици.

Беше осем часът вечерта, когато в стая № 7 с голяма пълна чанта под ръка влезе главният лекар на болницата. Дежурната сестра, която дремеше на креслото, скочи изплашена и дълго не можеше да разбере какво й говори Станислав Николаевич:

— Какво така, майко, какво така, да не сте си изгубили ума? Трети път вече ви казвам: идете в коридора, седнете пред вратата и ни-

кого не пускайте в стаята, искам да прегледам болния. Разбрахте ли?

— Разбрах. . . — виновно отговори сестрата и излезе в коридора.

След като затвори вратата с изпитания начин чрез пъхане на крака на стола в дръжката, Станислав Николаевич извади от чантата дрехите и обувките на Никитин и каза шепнешком:

— Хайде, мили мой, левет часът е, бързайте!

Никитин се облече за няколко минути, стисна сърдечно ръката на стария лекар, поблагодари му за помощта, угаси светлината в стаята, отвори прозореца и леко скочи в парка.

Станислав Николаевич, след като се убеди, че „пациентът" му благополучно се е измъкнал, затвори тихо прозореца. По съвета на Никитин пъхна възглавницата в празната чанта и без да пали лампата, излезе в коридора. На дежурната сестра заръча:

— Болният е в тежко състояние. Стойте тук и никого не пускайте в стаята. Вие се казвахте Анисимова, нали? Така, другарко Анисимова, вие лично сте отговорна за живота на болния. Пълен покой, така или иначе! Да, покой и изолация — заключи главният лекар и се запъти към кабинета си.

Най-напред помолиха вежливо Саша Елагин да напусне родилния дом, но когато той

им дотегна с нетърпеливото си вълнение, без да се стеснявaт, го изпъдиха.

Елагин постоя, поразмисли и бавно тръгна към най-близкия павилион за закуски да пие чаша хубава бира. А след няколко минути в родилния дом дойде Гуляев.

Щом узна, че Елагин преди малко си е отишъл, той реши, че са се разминали в непрогледната тъмнина, и пак тръгна към къщата на Елагин. Съседката, която седеше на пейката, го позна. Прозорците на къщата бяха както преди тъмни, зад вратата овчарското куче усети чуждия човек и нададе бесен лай.

Старецът помоли съседката да предаде на Саша Елагин бутилката вино заедно с поздравленията му.

— Нека пие за здравето на новороденото! — каза той и си отиде.

Обхваналото го безпокойствие го караше да ускорява вървежа си, той бързаше много и след петнадесет минути влезе в квартирата си на „Волная".

Бодягина имаше повишено кръвно налягане. С мокри компреси на главата и сърцето тя лежеше на кревата като покойница.

— Анитра Лукяновна — каза старецът, — болен съм, сигурно е треска — така ме втриса, че не мога да се сгрея. Ще взема да запаля печката.

В средата на юли, в такъв душен ден, когато всеки момент можеше да се разрази буря и даже птиците изнемогваха от зноя, паленето на печка би било безумие, но на Бодя-

гина ѝ беше безразлично, тя махна с ръка и старецът се качи в мансардата си.

Този път капаците на прозорците на мансардата бяха плътно затворени. Целият дом, потънал в тъмнина и потъмнял от времето, изглеждаше зловещ. Изведнъж от комина изскочиха сноп искри и се провлече гъст дим.

След половин час старецът с куфар в ръка се спусна по стълбата и излезе на улицата. Огледа се и бързо тръгна надолу край реката.

Трудно беше да различи нещо в окръжаващата го тъмнина, но напрягайки очите си, старецът зорко се вглеждаше напред, често се спираше, вслушваше се и пак бързо тръгваше.

Когато чу зад себе си нечии стъпки, той се спря, седна на куфара си и почна да си вее с кърпичка. Под светкавицата Гуляев видя идещ към него човек. Човекът мина край него. Старецът почака, докато стъпките затихнаха, и бавно, за да не стигне непознатия, тръгна в същата посока.

Мария Сергеевна беше сама. Миша беше на гости у леля си Ксения, а Петър преди половин час беше повикан в управлението. Преди да тръгне, Шабров води кратък разговор по телефона, очевидно това го беше разтревожило. Безпокойството му се предаде и на нея.

Тя седеше на работната си маса. Под меката светлина на зеления абажур на настолната лампа пред нея лежеше томче от Лермонтов.

Очите ѝ се плъзнаха по редовете на стиховете, но мислите ѝ бяха далече.

В тревожно предчувствие Мария слушаше постепенно затихващия шум на улицата. Ето някой бързо премина под прозореца. Провлеченото мелодично изсвирване на пътническото параходче прозвуча нейде далече по реката. Като ръмжеше и дрънкаше с каруцерията си, премина камион. Чу се песен — звънки женски гласове пееха „Молодьожная". Отвозваха дневната смяна от „Красный металист" в заводското градче. „Значи е десет часът — помисли Мария, — а на улицата е така тъмно, че очите ще си извадиш."

Тихо е. Чува се как в стаята отчетливо цъка будилникът. И безпричинната тревога на Мария се слива с тази напрегната тишина.

Ето пак стъпки, те се чуват отдалеч. Железните налчета върху токовете на идващия тракат близо, затихват пред къщи.

Мария стана и тури на главата си забрадка. Разнесе се леко почукване на вратата.

Викаха я бързо в ОСУ.

Когато Мария сви от Първомайская улица по Гвардейская, където се помещаваше управлението, на отсрещния ъгъл тя видя, както ѝ се стори, мъжа си — той пушеше и цигарата му в непроницаемата тъмнина трепкаше като червено огънче. Шабров не пушеше, ето защо малко вероятно беше, че човекът с цигарата е именно той. Освен това кой, ако не мъжът ѝ, можеше да я повика в ОСУ?

Тя отвори вратата на кабинета му и видя непознат полковник с прошарени коси и очила. Той стана да я посрещне, протегна ръка и се представи:

— Полковник Барибин — и добави, като я гледаше с внимателен, съчувствен поглед: — Седнете, Мария Сергеевна.

Мария седна в предложеното ѝ кресло. Полковникът отвори една папка, на която Мария можа да прочете: „Дело на началника на ОСУ полковник Шабров П. М."

— Вие, Мария Сергеевна, сте писали писмо до градския комитет на партията — започна полковникът. — Това писмо беше отправено в партийната комисия на политотдела при окръжното военно стройуправление. Комисията ме натовари да се занимая с това дело.

Мария почувствува как руменината като гореща вълна залива лицето ѝ. Тя мислеше, че след като получи писмото ѝ, Роман Тимофеевич ще повика Шабров, ще поговори с него, ще развенчае Вербов, ще ѝ помогне да отърве мъжа си от този простак, който бе внесъл раздор и безпокойство в тяхното дружно, здраво семейство, а се получи „Дело на полковник Шабров".

Сякаш прочитайки мислите ѝ, полковникът забеляза:

— Не мислете, Мария Сергеевна, че моето идване е свързано само с вашето писмо. Партийната комисия на политотдела има няколко сигнала от партийната организация за неблагополучията в управлението, за до-

верчивостта и самоуспокоението на началника на ОСУ.

— Аз обичам мъжа си — каза Мария и като разглеждаше пъстрите шарки на забрадката си, сякаш ги виждаше за първи път, добави: — Петър Михайлович е силен човек и не зная... Може би аз сгреших, но мене ми се струва, че той има и сили, и мъжество...

— Аз мисля, че полковник Шабров има мъжество. По-мъчно... — започна полковникът и нерешително замълча. Но като почувствува върху себе си изпитателния и тревожен поглед на Мария, завърши: — По-мъчно ще му бъде да оцени правилно вашата постъпка.

— Аз не съм му само жена. Преди всичко аз съм член на партията. В края на краищата моето писмо не беше насочено срещу мъжа ми. Аз се борих за човека, за бащата на моето дете, когото обичам и уважавам.

— Ще съумее ли той да разбере това?

— Ще съумее! — уверено отговори Мария. Но нейде дълбоко в съзнанието ѝ се възъзе едва забележимо, все по-растящо чувство на тревога.

Разговорът с полковник Барибин беше кратък. На сбогуване Мария попита:

— Какво мислите, другарю полковник, какво ще стане с моя мъж?

— Има заповед от началника на военното строително управление в окръга за снемане на полковник Шабров от длъжността началник на ОСУ. По партийна линия — не знам.

Мисля, че ако партийната комисия му наложи строго мъмрене с вписване в личното му дело, това няма да бъде сурово наказание.

Докато Мария слизаше по стълбището, докато вървеше по дългия пуст двор, една и съща мисъл неотстъпно я преследваше: „Как ще се отнесе към нея мъжът ѝ? Ще съумее ли да разбере онези искрени чувства, които са я ръководили при написването на писмото? Как ще повлияе всичко това на техния живот, ще сплоти ли още по-крепко тяхното дружно някога семейство, или..."

Шабров очакваше Мария на улицата. Той мълчаливо я хвана под ръка и без да бързат, сякаш се разхождаха, двамата си тръгнаха за в къщи. Мария притисна неговата ръка до себе си и усетила в отговор неговото стискане, се усмихна на своето щастие.

42. ЛИЦЕ СРЕЩУ ЛИЦЕ

Реката течеше оловносива край дървените мостчета. Глухо звъняха синджирите за завързване на лодките, миришеше на смола и гнило дърво. Дори тук, край реката, не се чувствуваше прохлада.

Старецът се ослуша: беше тихо, нямаше вятър. Той чакаше проблясването на светкавиците, за да се огледа, но като че напук светкавици нямаше, черните буреносни облаци стояха неподвижно.

Той се наведе, зашари по земята с ръце и намери онова, което търсеше — големи ка-

мъни. Като отвори куфара, той постави в него няколко камъка и старателно затвори бравата на капака, повдигна с мъка куфара, влезе в една лодка, промъкна се към кърмата и напрягайки сили, внимателно прехвърли куфара през борда и го спусна във водата. Почти едновременно блесна светкавица и се разнесе тихо плискане.

Известно време старецът остана в лодката. Той седеше на кърмата и се оглеждаше в окръжаващата го тъмнина. После излезе на мостчето и се заизкачва по хълма.

Минаха десетина минути. Иззад складирания дървен материал излезе един човек, движенията му бяха бързи и точни. Човекът се разсъблече, остави дрехите си на самия бряг, влезе в лодката, отиде към кърмата и внимателно, без да плиска водата, се спусна към дъното. Той дълго стоя под водата; подаваше глава, дишайки бързо, като се държеше за борда на лодката, отдъхваше си и отново се спускаше във водата. След това той се показа, държейки нещо тежко в ръката си. Така, хванал се с една ръка за борда на лодката, той се добра до мостчето, където вързваха лодките, опита се да вдигне познатия ни вече куфар, но не можа; тогава, държейки с едната ръка куфара във водата, залови се с другата за дъските на настилката, изкачи се на мостчето и с мъка измъкна куфара горе.

Човекът отвори капака на куфара, извади камъните и като скри старателно куфара между дървения материал, бързо се облече и

се изкатери по тясната пътечка, която беше най-краткият път през парка направо за центъра.

Предстоеше трудна нощ, ето защо Каширин съблече сакото си и полегна да си отдъхне на канапето. Прозорецът беше затворен, пердето смъкнато. В тази тежка задуха той не можа да заспи и дълго лежа по гръб, сложил ръце под главата си.

Разнесе се рязък телефонен звън. Той скочи и започна да търси в този непознат за него кабинет ключа на лампата. Намери го, запали лампата и взе слушалката.

След като изслуша донесението, остави слушалката и отвори вратата на приемната, където, седнал на едно твърдо кресло, дремеше капитан Гаев. Тук прозорецът беше отворен, но беше също така задушно, както и в кабинета.

Гаев усети, че някой го гледа, отвори очи и запита, сякаш продължаваше току-що прекъснат разговор:

— Нещо ново?

— Да — отвърна полковникът и добави: — Прозорецът е отворен, да идем в кабинета.

Когато влязоха в кабинета и Гаев затвори плътно вратата, полковникът каза:

— В 21.30 той гори книжа и ако се съди по миризмата — и филмови ленти, а в 22 часа хвърля в реката куфар, в който се намериха пишеща машина, портативна радиостанция

образец четиридесета година от фирмата „Телефункен", сламена шапка, палто от копринен шантунг и тъмни очила. Какво ще кажеш?

— Остър нюх има звярът, заличава следите си и се готви да бяга — каза в размисъл капитан Гаев.

— Другарю капитан, наредете операцията да се прехвърли за нула часа и тридесет минути. Опасявам се, че повече не може да се протака — тази нощ той може да се скрие.

Гаев излезе от кабинета. Полковникът погледна часовника — беше 22 часът и 15 минути. Имаше още доста време. Каширин угаси лампата и легна на канапето.

А Саша Елагин седеше на стъпалата пред входа на родилния дом, подпрял глава с двете си ръце, трепвайки при всеки шум и вик. Той току облизваше пресъхналите си от вълнение устни и чакаше.

Днешният ден бе ден на тревоги и вълнения. В шест часа заранта той повика кола за бърза помощ и откара жена си в родилния дом: родилните ѝ болки бяха започнали. Из целия път тя стискаше ръката му и стенеше, плътно стиснала зъби. Саша помнеше този стон, чуваше го и сега, виждаше очите ѝ, пълни с болка и ужас.

После... после... срещата с полковник Каширин, лъжата, срамът и позорът на разобличаването, неизвестното бъдеще.

После Московска улица, тридесет и втори дом, Таня Кузовльова. Той позна още на двора малкото синеоко момиченце със златисти

косички. Повика я и тя доверчиво дойде при него. Саша си спомни чувството на радост, обхванало го, когато притисна към себе си това малко момиченце, което той смяташе загинало по негова вина... По моя?! — помисли Елагин и някакво лошо чувство се пробуди у него спрямо Гуляев.

Но Елагин не можеше да мисли за нищо друго освен за жена си. Той чу глух и провлечен вик и пак мислено се пренесе при нея, при тая жена, която сред мъки даваше живот на неговото дете.

В това време вратата на родилния дом се отвори и една акушерка надникна и попита:

— Вие ли сте Елагин?

— Да, аз съм Александър Елагин — едва проговори от вълнение той.

— Поздравявам ви, имате си син! Нормално, добре развито момченце, прилича на вас.

— А как е тя, как е тя? — попита със засъхнали устни Елагин.

— Отлично се чувствува, спи. Добре ще направите, ако и вие също отидете да спите. Сега е дванадесет часа среднощ — завърши тя и затвори вратата.

Елагин постоя на прага, усмихна се, отиде до отсрещната страна на улицата, опита се да погледне през прозореца на родилния дом, като че ли можеше да види нещо, и бързо тръгна за в къщи.

Полковник Каширин спа цял час. Когато се събуди, не можа веднага да съобрази къде

е. Няколко минути полежа, отдаден на тишината и пълния покой, после под унилото скърцане на пружината на старото канапе стана и запали лампата. Почти едновременно на вратата се почука.

На прага на кабинета стоеше Гаев.

— Другарю полковник, Роман Тимофеевич ви чака от двадесет и три часа! — доложи Гаев.

— Защо не сте ме събудили? — недоволно попита Каширин.

— Капитанът не е виновен — намеси се влезлият Горбунов. — Аз не разреших да ви буди. Предстои ви тежка нощ и не ми се щеше да нарушавам вашата почивка. Сергей Василевич, дошъл съм по работа при вас.

— Моля, влезте, седнете! — предложи Каширин.

— Зная, че разполагате с малко време, ето защо ще премина направо на въпроса — каза Горбунов и седна в креслото. — Тази вечер при мене беше Кузовльов — средният. Трябва да кажа, че в един от нашите заводи работи цяла династия Кузовльови: дядо, син и двама внуци. Всички са знатни хора, инициатори на много челни почини, а средният Кузовльов, Борис Федорович, е даже лауреат на Сталинска награда. Говоря ви това, за да разберете, че всичко, което произлиза от династията Кузовльови, действително заслужава внимание — това са винаги чудесни кълнове на новото. Та самата Таня, която шофьорът на камион 10-88 блъсна на шосето на тридесети април, е четвърто поколение, любимка

на многочисленото семейство Кузовльови. Вие очевидно разбирате какво е било настроението в това семейство след тридесети април?

— Представям си — забеляза Каширин.

— Днес шофьорът Елагин е бил у Кузовльови. И след час Пелагия Ивановна Кузовльова отишла при Варя Елагина в родилния дом, занесла й вино и мандарини, а вечерта дойде при мене и самият Борис Фьодорович. Саша Елагин е бил войник, каза Кузовльов, добре е воювал, награден е с медали за военна слава, върнал се у дома си, честно и добре е работил, направил грешка, но дълбоко я осъзнал и искрено се е разкаял. Не може ли всичко това да се вземе предвид и да се запази човекът? Той така каза: „Човекът — това е най-скъпото, най-ценното, което има в живота."

— Грешката на Саша Елагин не се изчерпва със случката на шосето на тридесети април. Тая грешка, както ви е известно, Роман Тимофеевич, е довела до още по-сериозни последствия — възрази Каширин.

— Зная и тъкмо за това съм дошъл при вас, Сергей Василевич. Нямам за цел да оказвам давление върху вас. Но моля да имате предвид, че към ходатайството на Кузовльов се присъединявам и аз. Разбира се, шофьорът Елагин трябва да понесе наказание, но във всеки отделен случай, когато се определят големината на престъплението и степента на наказанието, струва ми се, ние трябва да се ръководим от съображенията на хуманизма, на нашия съветски, горкиевски

хуманизъм, който утвърждава Човека с голяма буква.

А по това време Саша Елагин, чиято съдба се решаваше до известна степен в този разговор, се върна в къщи. Той запали лампата, взе кърпата, излезе във вестибюла и тъкмо щеше да почне да се мие, изведнъж на прозореца се почука. Учуденият Елагин отвори вратата: на прага, като държеше ръце зад гърба си, стоеше съседката.

— Е, как е Варя? — попита тя.

— Син! Син имам! Льонка ще имаме сега у нас! Леонид Александрович Елагин — каза с гордост той.

Съседката го поздрави и му разправи, че два пъти е идвал Гуляев да го поздрави за новороденото и след като не го е заварил, му е оставил една бутилка шампанско.

Елагин леко бутна встрани съседката си, хвана бутилката за гърлото, както боецът хваща граната пред решителна схватка, и оставяйки отворена вратата на своя дом, бързо изчезна в тъмнината.

Елагин крачеше; една след друга неприятни мисли се издигаха от дълбочината на съзнанието му, натрупваха се, както се натрупва лед по време на пълноводието върху широка, голяма река.

Защо сега, именно сега, когато жена му му дари син, когато в неговата къща влезе голямото, истинско щастие, той трябва да пожертвува всичко, да подхвърли себе си и своето

семейство на позор и лишения? Той ясно си представи съда, очите на своята жена, пълни със сълзи. В него се надигаше и нарастваше гняв. Едва сега той забеляза бутилката в ръката си. Тая бутилка му е донесъл Гуляев!

— Гадина! — викна Елагин и като удари бутилката в един стълб, почувствува рязка болка в ръката си. В дланта му се впиха парченца от бутилката и тази физическа болка даде ясна насока на неговия гняв: Гуляев, ето кой е виновен за неговите нещастия, ето кой го тикна по пътя на лъжата и измамата! И в името на какво? Момиченцето е живо и здраво, а той два месеца, измъчван от угризения на съвестта, не може да си намери място!

Така в пълно смущение, бавно, крачка след крачка той възлизаше по Обозная улица към Зельоная Горка и с всяка минута гневът му нарастваше и ставаше все по-голям и по-голям.

Каширин спря колата оттатък квартала, без да стига до къщата на Бодягина. Тук ги очакваше друга кола и в нея седяха четирима души. Оня, който наблюдаваше къщата, доложи, че Гуляев се е завърнал в 22 часа и 20 минути и оттогава не е излизал от къщи.

Задуха силен вятър. Дърветата зашумяха, в процепа между облаците, които бягаха по небето, надникна луната, по реката се носеха бели пенести вълни и първите едри капки

дъжд заканаха по земята. Започна да се дими по-леко.

Никитин разпредели хората, приближи се до къщата заедно с полковника и капитана и почука на вратата.

Елва забележимата тясна пролука светлина в мансардата угасна в миг. Настъпи продължителна пауза. В къщата не се чуваше никакъв шум.

Никитин отново почука. След дълго чакане те чуха как вътрешната врата се отвори, разнесоха се тихи провлечени стъпки и Бодягина изплашено попита:

— Кой е?

— Анитра Лукяновна, отворете, дошли сме по работа! — отвърна капитан Гаев.

Бодягина леко открехна вратата. Щом видя неколцината мъже, тя се изплаши и поиска да затвори вратата, но капитанът успя да постави крак в образувалата се пролука и силно натисна с рамо. Вратата се разтвори. Бодягина с вик се спусна към вътрешната врата, но не успя да влезе даже в стаята — Никитин я изпревари. Той пръв се спусна и се затича към стълбата за мансардата. В този миг оттам един след друг се разнесоха три изстрела. Куршумите пробиха вратата и един от тях нарани капитан Гаев.

Когато Саша Елагин наближи къщата, където живееше Гуляев, той чу трите изстрела, а сетне видя как прозорецът на мансардата се разтвори и Гуляев, с пистолет в ръка, изскокна на покрива, леко се прехвърли на съседния покрив на къщата на Сергеева, из-

тича край водосточната тръба и скочи долу, тъкмо там, където беше спрял Елагин.

В яркото проблясване на светкавицата те се видяха един друг:

— Дай да си разчистим сметките! — заканително каза Елагин, но Гуляев натисна спусъка на пистолета; той гръмна в упор.

С ловкост, несвойствена за неговото голямо тяло, Елагин се спусна напред и хвана стареца за гърлото. Гуляев успя да гръмне още два пъти...

Когато Никитин и Каширин притичаха, те с голяма мъка изтръгнаха из ръцете на ранения Елагин полузадушения и губещ съзнание Гуляев.

* * *

Преди десет години в гестаповското мъчилище в Смоленско изтезаваха партизанина Сергей Гуляев. Наказателният отред се нуждаеше от сведения за партизанския лагер.

Любовта към родината и ненавистта към врага помогнаха на мъжествения партизанин. Най-страшните изтънчени мъчения не можаха да сломят този човек. Ония, които го измъчваха, не получиха нищо от него освен проклятия. Те не можаха да отнемат на Сергей Гуляев честта, но те му отнеха живота. Ала и това им се видя малко — те присвоиха неговото честно име.

Десет години врагът се кри под чуждо име, но сто го, той е пред нас — без име, без чест, без родина!

Москва, 1953 година

СЪДЪРЖАНИЕ

Стр.

1. В тъмната нощ 3
2. Неканен гост 7
3. Един път 14
4. Френк 19
5. Щастливецът 28
6. Сбъднат сън 32
7. Люляково клонче 34
8. Католическо благословение 38
9. Майор Никитин 42
10. Началникът на ОСУ 46
11. Черта, направена с нокът 50
12. Дългите нокти 54
13. Касиерът на банката 60
14. Хипотезата 65
15. Две срещи 70
16. Отново следи 76
17. Препоръчаната международна пратка 78
18. Личен живот 82
19. Писмо до съпругата 91
20. Секретарят на градския комитет 95
21. Почивният ден 103
22. В мансардата 107
23. Нишката се разтегля 113
24. Берлинският получател 120
25. Времето не чака 127
26. Необикновено поръчение 130
27. Куката от тел 133
28. Пишещата машина 135

Стр.
29. Жълтите пръсти 139
30. На бутилка вино 143
31. Среща в парка 148
32. Като човек 153
33. В затворен кръг 158
34. В Смоленско 164
35. Щурмбанфюрерът 169
36. На аутострадата 174
37. Събитията се развиват стремително 180
38. Добрият приятел 190
39. Камион 10-88 195
40. Страници от биографията 203
41. Бурята приближава 210
42. Лице срещу лице 219

Редактор: Р. Игнатов
Художник: Р. Зарев
Худ. редактор: К. Майски
Техн. редактор: Ст. Манов
Коректор: Ив. Анчева
ЛГ-IV/4 — 1956 г.
Формат 16⁰ от $^{71}/_{100}$
Дадена за печат на 1. III. 1957
Тираж 10,000 екз.
Издателски коли 8,63 — Печатни коли 14,50
Изд. поръчка № 1070 — Техн. поръчка № 415
Кн. тяло 4·30 лв., подв. 1·40 лв.
Печатница на Държавното военно издателство при МНО

5,70 Mk.